

సూరీడు మావోడు

దవితా సంపుటి 1970 - 1985

ఐ. వి. ఆర్.

అన్ని హక్కులూ •

కాపీలు : 1,000

కె. శారదాంబ

వెల : 10-00

ముద్రచిత్రం

భాస్కర్

ప్రచురణ •

జనవరి, 1986

గొరికేదొట్ల :

కె. శారదాంబ

నవోదయ పబ్లిషర్స్

11-33-957,

క్లాహర్స్ రోడ్,

కావలి [నెల్లూరు జిల్లా] 524 202

విజయవాడ 520 002

మీ స్మృతికి నేనే అంకితం

చెరబండరాజు,

నా ఆత్మకథాసంగ్రహం
నా జీవితసంగ్రహం
నా సాహిత్యం
నా సేవకం
కుడి కి
6 నెలల పాఠ్య పుస్తకం
చెరబండరాజు

నా చైతన్యం అంతర్జాతీయ పోయెన మీరివ్వరూ నన్ను
మీలోనూ కలపకున్నారు. మీరూ నానూ అభేదమే. మీ
గురించి ఏమీ రాయాలన్నా నాకలం ఆడదు, చెయ్యించదు,
మాట బాంతు, ప్రియ ఉండదు. మీ స్మృతికి నేనే అంకితం
చానా, మీరూ నా వాస్తవంక వెలెందుకు?

కె. వి. రామ్
6-12-85

ఇందులో...

భావోద్వేగి — వరపరరావు
మరి నా మాటో — కె.వి.ఆర్.

పుట :

1	నిజమయిన కల	..	1
2	వేసవి రాత్రి	...	2
3.	సేవ్ ది డైగర్	. .	3
4.	కావల్సింది	...	5
5.	సూర్యప్రకాశం	.	7
6	మంది పండుగ	..	10
7	మరిచిపోయిన మందహాసం	...	13
8.	రామనరసింహారావు కద	.	16
9.	మనిషివయితే	25
10.	నెహ్రూ : నెహ్రూదా ,	26
11.	మీవోడు మోరేడు	...	28
12	పాపం, మైనా ,	...	30
13	* చేపుడు * నిండుగున్నాడు	...	32
14	రా రా : రా : రా :	33
15	సూర్యుడు గెలిచిన కథ	34
16	గుండెబలం	...	36
17.	వాన చల్చుట	37
18.	గెరిల్లాల పాట	...	39
19.	గారి మూరించి	40
20.	ఎగరేకాం	41
21.	పిట్టలే నయం	42
22.	కన్నకల్లి	43
23	అ - క్రమం "	44
24.	రగతం	46
25.	చూడు రేపట్లోకి :	...	47
26.	చెలియలి కట్ట	48
27.	మనిషిని చూడబోయాను	53
28	ఉదయానికెదురు వడుస్తున్నాను	54

	పుట :
29. రేపటి గాలి పాడే పాట	56
30. “ స్వర్గ పురి ” ..	58
31. ఖరీదెంత, విలువెంత ? ..	60
32. గుండెల్నిండా ఊపిరి పీల్చుకో	62
33. కొత్త సూర్యుడు . .	64
34. బండి పాటలు . .	66
35. ఎరువు రేక . .	68
36. వానపులి . .	70
37. చిన్నాలు .	72
38. పొంగిమి వైపుగా . .	74
39. దొరపోతు . .	75
40. తొలకరింపు దగ్గరబడింది . .	78
41. నిశ్చల దృశ్యం ...	80
42. చమత్కారానికి ...	81
43. వాడు చచ్చాక	83
44. “ మోసం గురో ! ”	84
45. చూడు రేపటిలోకి	85
46. కథా నాయకుడు కావాలా ? ..	86
47. సంకల్పం పోరాటం . .	87
48. ద్వేష గీతం . .	89
49. గుట్టకి సంకేతం ..	93
50. హత్రోజూ నెలపొడుపే .. .	97
51. జల మహోద్యమం .	98
52. చావుని ఛిక్కరిస్తూ ...	100
53. ఓరోళ్ళ బాస .. .	102
54. నెత్తురు గుడ్డు	104
55. చుక్కచున్నను చంపిన పీరుని కత .. .	107
56. కార్తీక పూర్ణానుస్వారం	115
57. నిప్పుల గుండం . . .	119
58. ఆరంభోతి	125

“ మార్క్సిజమే మా పథం : మావో వజ్రాయుధం ” —

త్రిపురనేని మధుసూదనరావు

భావోద్వేగి

తన కవిత్వానికి 'టెన్సిమెనియల్' ఇవ్వమన్నారు తెలితార్గారు. ఆ అర్హత నాకు లేదని నాకేకాదు, ఆంధ్ర సాహిత్య ప్రపంచానికంతా తెలుసు.

అక్షర జగత్తులో గానీ, ఆధునికాంధ్ర కవిత్వ పరిశీలనలో గానీ. గురజాడ, దువ్వూరి మొదలు చెరబండరాజు దాకా కవిత్వానికి 'ఓరీదు కట్టిన' షరాబు ఆయన.

సాహిత్య విమర్శకునిగా, సాహిత్య చరిత్రకారునిగా తెలితార్ తు ఉన్న స్థానమే కవి తెలితార్ ను స్వయంగా అంచనాపెనే అవసరానికి ప్రతిబంధకమైంది

కవులందరూ తమ కవిత్వం గురించి ఆయన విమర్శ తెలుసుకో గోరుతారు. పాఠకులూ తమ అనుభూతిని ఆయన విమర్శనా దృష్టితో విశ్లేషించుకోజూస్తారు. ఇంక ఆయనలోని కవి గురించి ఎవరు అంచనా వేయాలి?

తెలితార్ సాహిత్య ప్రపంచంలోకి కవిగానే వచ్చాడు. కవిగానే గుర్తింపు పొందాలని తనన పడుతున్నారు అంటే ఎవరికైనా ఆశ్చర్యంగా ఉంటున్నది. ఆయనకు కవి అనేమాట ఎంత ఇష్టమైందంటే అది తన సమీక్షక నామంగా వాడుకున్న కవి ఆయన.

సాహిత్య విమర్శకుడు కప్పేసినట్లే తెలితార్ లోని ఉద్యమ రాజకీయ చరిత్ర కాదు కూడ ఆయనలోని కవిని రొహంటికగా ఊహించుకునే వాళ్ళకు కనిపించకుండా చేసాడు.

'మహోదయం' రచనా కాలానికే ఆయన 'అడవి' నుంచి 'అంగార వల్లరి' దాకా మూడు కవిరా సంతలనాలు వెలువరించి వున్నాడు. మూడూ ఆంధ్ర దేశంలోని మాత్రమే కాదు, అంతర్జాతీయ సమకాలీన నిరిష్ట సామాజిక పంపుర్వజులు ప్రతిస్పందనలు.

అరసాలో తెవిఆర్ క్రియాశీల కార్యకర్త కాకపోలేదు. కానీ విరసం సంస్థాపక కార్యదర్శిత్వం గానీ 'యూయూ' కవితా పెంకలనం గానీ ఆయనను పోతల్స ఆవరణలోకి దించలేదు.

'అకులండున అణగి మణగిన' రోజులు పోయాయి 'కదిలేదీ కదిలిపోవేదీ' పెనువిడ్డర నడిరించేదీ' కూడా చాలదు. 'ప్రజను సాయుధ చేస్తున్న రెవల్యూషనరీ నేటి కవి' 'జైలు కోకిల' కావడం గరిష్ఠార్థిక చారిత్రిక పరిణామం.

"యూయూ" గురించి "రాజద్రోహ" నేరం, విరసం కార్యకలాపాల గురించి సికిందరాబాదు కుట్ర కేసు, "దీపెన్యూ డైరీ" గురించి సమస్య నష్టం చావా, సికిందరాబాదు కుట్ర కేసు ఎత్తివేయాలన్నందుకు లాకప్ గో లాండ్ చార్జ్, మరో కేసు, కొంకణి బాషావాదాన్నీ, జాత్యు పోరాటాన్నీ బలపరచినందుకు ఎ వి ఏల్, ఆర్ సి, ప్రధాన కార్యదర్శిగా గోవాలో "రాజద్రోహ" నేరం, తె వి ఆర్ రాజకీయ రచి టీవీకంలో ఈ పదిహేనేళ్ళు తెచ్చిన పరిణామ.

ముప్పయి ఆయనకు మంచి విరసం నమ్మకాలు ఎదురెన్నో డైలాగ్ పన్నపుడు వివాద, రాజనీతి, చరంగల్, నెల్లూరు, సికిందరాబాదు, హైదరాబాదు డైలాగు సమన్వయిస్తూ సంఘము వ్యక్తిత్వ జైళ్లకూ బయల్లకూ సంధానించిన శక్తిని ఆయనకు నక్కల్సరీ రాజకీయాలిచ్చినవి.

నలభై సంవత్సరాలుగా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంపై ఈ సామ్రాజ్యనే చరిత్రలో బాగంగావున్న ఈ చరిత్రకారుడైన కవి కవిత్వంతో చరిత్రను తెలుగు సాహిత్య అభిమానులకు అందించాలని చెరబ డాజా కలలు గనేవాడట.

"సూరీడు మావోడు"లో కూడా అది పూర్తిగా సాధ్యకాకపోవచ్చును గాని కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో "నెక్టేరియన్" అని బదనామీకి గురితయ్యేంతగా ఎప్పుడూ ఎడమకే జరుగుతూవచ్చిన తె వి ఆర్ కవిత్వంతన్న, తెలుగులో ఈ ఎనిమిదేళ్ళ ఉద్యమాల వేదివి మరేమీ మనకు మరుకున్నునవు. కవిత్వంలోనేకాదు "అభివృద్ధి"కు ఆభుష సంపాదకత్వం వహించినంత కాలం ఎన్ని కీర్తికల్లానో అయిన ఈ బోతాటం కనలో కలిగించిన అటుపోటులకు ఆకృతి విచ్చాడు. "ప్రాంటియర్" పత్రికకు తెలంగాణ రైతాంగపోరాటపు రాజకీయ వ్యాఖ్యాత అయ్యాడు.

అంగారవల్లరి సంకలనంలో కృష్ణానదిని ఈదిన కమ్మూరిమ్మ విప్లవ కాదుడు వెంకటాచలం మొదలు పెయిన్ అంధ్యుడంలో అనుదైన క్రిష్టియన్ కాదెల్లదాకా కదిరా వస్తపులే.

తెవిఆర్ మొదటినుంచీ రాజకీయ ఉద్యమరవి ప్రతి ప్రకాశితమంమీద సంఘటనమీద ఆయన స్పందించి రాసాడు. అది నల్గొవి అన్వయకారిన్యం బాషా పరంగానూ భావవిరంగానూ ఆ విషయాన్ని మనకు పెంటనే స్ఫురించనవ్వచ్చు

కవికూడా ఏదో ఒక మేరకు పాడుతుడు కాకుండా, కళ్ళల్ని ఆస్వాదించేప్పుడు ప్రేక్షకుడు, శ్రోత, పాఠకుడు అనివార్యంగా బాంధే పామరస్థితితో మమేకంకాలేడు. తెవిఆర్ చదువుకున్నదంతా, తెలుసుకున్నదంతా మరచిపోకుండా కవిత్వం రాయలేడు.

విరసం ఏర్పడిన తర్వాత ఆయన వెలువరిస్తున్న మూదవ కవితా సంకలనం ఇది. పాణిగ్రాహి నుంచి కొల్లెడరదాకా, శ్రీకాకుళం నుంచి తెలంగాణదాకా, నగల్వరీ శ్రీకాకుళం, కరీంనగర్ ఉద్యమాల చరిత్రను సంఘటనలతో, భావచిత్రాలతో, రక్త దృశ్యాలతో పేర్చుకుంటే అది పేర్చుకాదు, 'ఎర్ర పిడికీలి' అవుతుంది.

విద్యార్థి ఉద్యమ కాలంనుంచి, సుందరయ్యగారి వీవితచరిత్రకారుడన్నంత దాకా ఉమ్మడి కమ్మూరిమ్మ పార్టీ ఉద్యమంలో రాసి, సిపిఎంతో కాసి, ఎంత గొంతుక లోతుకు దిగిన ఆయా పార్టీల దృష్టిలో ఆయన వామపక్ష మేధావి మాత్రమే. ఆయన చైతన్యం వల్ల ఆయన కేరీర్లు కాలేదు గానీ, ఆయా పార్టీల విలువలో ఆ స్పృహ లేదనడానికి ఎన్ని దాఖలాలయినా చూపవచ్చు.

శ్రీకాకుళం ఉద్యమంలో పాణిగ్రాహి అమరత్వంతో ఆయన నగల్వరీ రాజ కీయాలవైపు చూపుతిప్పుడు తెవిఆర్ కూడా కవిత్వంలోంచి కమ్మూరిమ్మలోకి వచ్చాడనడానికి ఇది మరొక నిదర్శనం. పాణిగ్రాహి అమరత్వంపై ఆయన కవిత, పోలియోట్ రష్యా సామ్రాజ్యవాద వ్యభావాన్ని సంతరించుకుంటున్నదని ఆయన సుందరయ్య. జనన వున్నయ్యల దగ్గర నిజంగానూ నిజాయితీగానే వెలిబుచ్చిన సందేహాలే ఆయన సిపిఎం 'విషేధానికి' గురికావడానికి తొలి కారణాలు.

రివిజనిస్తు పార్టీల రాజకీయాల దివ్యాకాశరూపం ఎంతదూరం పోయిందంటే అంద్రా టై ఎలక్షన్స్ లోనూ, భారత్ చైనా యుద్ధంలోనూ కమ్మూరిమ్మ మూడించిన, విందించిన కవులతో వాళ్ళకు పేరీలేదు. భారత్ చైనా యుద్ధం రోజుల్లో చైనాను చూపించడానికి నిరాకరించిన కవి తెవిఆర్ ఒక్కడే.

ఇండ్రవెల్లి విషాదం జరిగినపుడు మనోరంజన్ మొహంతీతోపాటు తాను స్వయంగావెళ్ళి రక్తంతోతడిసి పొలంలోపడివున్న గోండు వస్త్రాన్ని, కర్రను ఎర్ర జెండాగా ఎత్తిచూపాడు. కరీంనగర్ పీళ్ళలో రగిలిన విప్లవంతో కన్నెర్రచేస్తూ లేస్తూ నాగలి కర్రనుగాసి, ఈనాటి వరంగల్ నిర్బంధం మౌనమృదంగాన్నీ గాసి ఆయన వలికిస్తున్నాడు, మోగిస్తున్నాడు.

ఇవ్వాలి ఆయన తృప్తి తనచుట్టూ నిర్మాణమవుతున్న చరిత్రలో భాగమవుతూ ఆ చరిత్ర రచనచేస్తున్నందుకే. అకడమిక సాహిత్య విమర్శకునిగానో చరిత్ర రచయితగానో కాకుండా రాజకీయ కవిత్వం రాస్తున్నందుకే

అయితే ఈ కవితాసంకలనంలో వర్తమాన గోదావరీతీర పోరాటం చరిత్రగా కనిపించకపోవచ్చు. ఒక భావోద్వేగి సంక్లిష్ట మానసిక సంక్షోభ రూపమైన కవిత్వంగా కళ్ళకు కడుతుంది. మనసుకు హత్తుకుంటుంది. “ మహా సంక్షోభంగానీ గొప్ప శాంతికి దారితీయదు ”.

మరి నా మాటో ?

నిజం! నమ్మండి, నమ్మకపోండి: అది మీ యిష్టం. రవివనో, రవయికననో, బుద్ధివిననో, మేధావిననో, నేనె నేనెన్నడూ ధప్పుకోలేదు. విచుర్యకుణ్ణనీ, విజ్ఞాననీ, తాత్వికణ్ణనీ, “క్రాంతిదర్శి” ననీ, రషివనీ, నాకై నేనెవరినుంచి హెచ్చు మెచ్చు కోరుకోలేదు. యాచించలేదు యోగ్విరాచత్రాయ, అర్చించలేదు వంచరత్నాయ, పొగడి మనలేదు. పొగడ దండ వెయ్యమనలేదు వదవి. చిగుడు, సన్మానం, సర్కారం. సహగౌరవం. ప్రభుబోషణం — ఇవేమీ నానుంచి వెయివద్దీ లభించకావు. నా ఆకాశం యీ నేలమీదనే ఈ నా జనమే నా ప్రాచయందకం. మీరి ఉన్నతి ఒక్కటే నా ద్వేయం అందుకోనమే నా పక్షి, నా రీతిక, నా కాలం, నా సమస్తం.

రలంవట్టి అర్థకతాబంధం కావడాని “ఈ నా పేరా ఎట్టిదీ చేయ” వెయ్యి అయినా అంటూ ప్రశ్నించుకునిపొడ మున్నె పిలదైయేళ్ళు అయింది. వెయ్యో బడ్డో కావడం ఎందుకోనం? బంజుడి పేడు వచ్చింది చురుగా, చవిటిగ్ర సరిచేసుగా, వెయ్యి సంవదగా, కాయకవ్వం నవ్వవదనట్లుగా, “చూలి చూలిగా” “రైతు రొతుగా” కుచ్చురినుంచి చక్రినీ, శీరినుంచి శౌరినీ, బాంచుకునికూడా ఇరిపై మువ్వ లోళ్ళు అయింది వగటూరినుంచి బాసుకీ ఇనక బొంకనుంచి తారుబట్టికీ, బంబెగు బండినుంచి ప్రస్తుతానికీ కాదుకీ, గుంట ఓనమాలనుంచి ఉద్భవించాకీ, వీధిలీనుంచి వ్యక్తకావంబట్టికీ ఎదిగాను కాని అది వృద్ధికాదని తెలుసుకోదానికి యాదైయేళ్ళు విచ్చింది. వుట్టి పరిగిస పూరితోనే దాని కొననున్న వాదలోనే, గంజి తాగి, సంగటి మెరుగుబాటిన ఆరు గాలాలూ పనిజేసే మట్టిచునుపుల్లోనే ప్రాణానికీ, పరిజ్ఞానానికీ, సంపదకీ సంగుళితకీ, ప్రాణమూలం వుదన్న వార్తవం గుర్తించడం వరకైతే అది వెనకెన్నడో జరిగిందిగాని, స్వజనంతోటి పూర్తిగా మమేకంబొంది వారి అర్థినుంచి నా దాదాగ్నినీ, వారి ఆక్రోశంనుంచి నా బావాప్రాప్తిని, వారి అసంతృప్తినుంచి ఉద్యమ విలవననీ సాధించుకుని అవరణలో నిరంకరాయమైన, క్రియగా మాడ్చుకోదానికి యీ వదిపేనేకకాలమే (1970-1985) విజయం నాకు నవ యౌవనం యిచ్చింది. ఇలా నవవృద్ధాప్యంలో మళ్ళీ ఉత్సాహంతోరేకం వరదలా నమ్మ ముంచెత్తింది.

అయితే, విజయ చిహ్నాలిగదా! 'నగ్నలృతి' 1967 నే వ్యాపసాయిక విప్లవాద్యమంతో లొరి సాయుధపోరాటం మొదలైన రెండు మూడేళ్ళకుంచి, దానికి అనుకూలమైన భావపరిణామం నాలో వ్యవహరించే రూపం దాంపిలేదు 'దుష్టాచారం' గూడుకున్న విధానమనీ, భౌతిక పరిస్థితి వ్యవహారేదినీ,

“విప్లవం

మందప్పిన గజాదారి కృత్యంకాదు”

అటూ, 1968 డిసెంబరు 21లో నీ పిఠ (యగ్) వ్రత 'జనక' "ప్రయోజనం" అనే గీతం ప్రకటించారు "ఎనామెం" అనే కుంభాగారం 'కాచి గొట్టంద్దానానే రాజ్యాధికారం' అనే చూడో యాకిని అపహాస చేస్తూ,

“మాటలె చూటాలవురై నూటలు హాస్యాలవురై

చూడో చెప్పితే పేదం దిరావాల పల్లెనై

అరే భణే!”

అన్నాడు ఆచరణ ప్రామాణ్యాన్ని నొక్కి చెప్పుడాగీ, కార్యకర్తల దృష్టికినూ శ్రామికవిప్లవ నిర్దేశనూ మూలించడాగీ, ఇలా రాష్ట్రవలసెప్పించి, మంచి ఆయుధాల ప్రజావైస్యంలేకుండ, విప్లవపోరాటం నిజయవంతం కావాలనే లాంఛనాటి 'నో' అనే గీతం ప్రకటించారు. తుపాకులనేవి పనిపిల్లల దీపావళి ఒపారాల్లాడిన, రోజూరోజూ అనే పెల్లప్పు పేలుకు పెల్లుపుల అటలాంటిదో కావనీ, 'చలించె' ఎలిమెంట్లు ఈ కొత్తఉద్యమంకో "దుష్కర్మక్రమం" లోకి చూకి దారిదాస్తూ చిమ్మి చేస్తూ చోరీలూ బూచీలకూ దిగుతున్నారనీ రాగాను అప్పటి నా దావాలు అయ్యే, దాతుకుని లాభంలేదు అవి దోషాలైతే వాటికి ఇప్పుడు సిగ్గుపడి పుటాల్సి అడిగి లాభం లేదు నాది 'అవకాశ వాదం' అనేవాళ్ళున్నారనీ నాకు తెలుసుకానీ, అది భావపరిణామ క్రమమని ఇకకులు గ్రహిస్తేదాని, మద్యారావు పాటిగ్రాహి 'ఎన్'రాంటర్' చూక్కావారై విని, హఠాత్తుగా తెలివవచ్చినట్టుగా, ముక్కిమ్ముపొద్దీ వక్రికకు నా 'హక్'నూ, విచార వివరాలనూ ప్రకటించే గేయాన్ని వాళ్ళ రాక్కివేయడంతోటి, నా అగోచర సరళిలో రాసాగిన మాడ్చు మలుపు తిరిగి చి

ఇది సాహిత్యమా, కవిత్వమా, శిల్పమా, పండితానమా, లేక రాజకీయమా పరగ్గ పోరాటమా, విప్లవయుద్ధమా అంటూ వేవిప్పుకు వికల్పించుకునే ఏమిట ప్రిలిం' లేదు. పర్యమ' సామాజికమే జగత్' అనే స్థితికి వచ్చివున్నాను. కళో రకవశమయితాన్న

సమాజ జీవకో, ఏదైనాసరే, వాటిమధ్య నాకు అభేదమే. 'అస్థలిత' అకలుషిత' 'శుద్ధ' అప్రమేయాలతోటి నాకేవలలేదు. చారిత్రక ప్రమేయమే ఏకైకమైన నా భావన. అది ఏకాగ్రం అంచేత చుహాగ్రం అవిపించవచ్చు. అనిపించిన: అల్ప వ్యక్తిత్వ వరదినంచి బైటపడగలిగాను. అదేచాలు కర్తవ్యం సామాజిక శక్తికి క్రిశ్చిద్వారా సత్ఫలితం చేపూర్వకంబై సంస్కృతికి వేరే పరమార్థం ఏముంది? సంస్కృతికి పెట్టని ఓది సాధారణ ప్రదే. దాని రాజ్యాధికారమే సంస్కృతికి మాననీయమని, మనిషికి సంస్కృతిని సమకూర్చి, వేర్వేరవర్తంతం విస్తరించుకొనిన అభిజాన్ని పూర్ణి యచ్చా సాఫల్యాన్ని, వాస్తవ స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్య సౌభాగ్యమైన మహత్తర సామాజిక వ్యవస్థకు ప్రారంభం కాగలదు.

మరి చాలిస్తాను బండికలను ఎరికచేసి, విమర్శించిన మడు, ముందుమాట రాసిన వి. వి, ముఖచిత్రం వేసిచ్చిన భాస్కర్. అచ్చుపని చూసిన పుడవోత్తమ, ఆ పనిచేసిన ప్రెస్ కార్మికులు ఏళ్ళంతా దృఢజ్ఞాపాత్రలు మధు, వి. వి, సాంస్కృతిక సహకార్యకర్తలు. పుడవోత్తమ భాస్కర్ అత్యయితైన భావ బంధువులు.

ఆ. వి. ఆర్.

నిజమయిన కల

కలగన్నావు కలగన్నావు కలను నిజమనే జీవించావు
కలగన్నావు కలగన్నావు కలవెంబడి లోకంపై కెళ్ళావు
కలగన్నావు కలగన్నావు కలలో కొండలు కనుగొన్నావు

ఆ వెలికొండల సందిటిలోపల లఖండ జనరాజ్యం చూశావు

కలగన్నావు కలగన్నావు కాంతి మండలంలో మెదిలావు
నానాదిక్కులు చీల్చుకు వచ్చిన జనసూర్యుని కిరణాల్లో మెసిలావు
ఆ సీపరుల దోపిడి దుర్గంపై అగ్ని దండయాత్రే నడిపావు
భూతకాల భూతాల గృహంపై భావిపరాకం నెలకొల్పావు

ఘాతుక పాతక నరాధములపై మారణహోమం మొదలెట్టావు
దుర్మార్గం నెత్తురులోడంగా బరిశేలు బాకులతో చీల్చావు
కలగన్నావు కలగన్నావు కలలో మంచిన దర్శించావు

మనిషితనమొకే మంచితనమనే మానవీయతను రాబట్టావు
సాయుధ కరుణే సార్థకమౌనని జాలిని బలకాలిని చేశావు
కలగన్నావు కలగన్నావు విప్లవహింసంటే నేర్చావు

నవ్వు శక్తిగా నేస్తం కళగా మనుషుల మనుసుల నలరించావు
సొంత విషయమేదైనా కానీ, సమిప్తి సౌఖ్యం ఆశించావు
కలగన్నావు కలగన్నావు కలను నిజంగా జీవించావు!

కామ్రేడ్ గడ్డం కోటారెడ్డి స్మృతికి

(మరణం 7-8-1974)

సికిందరాబాదు జైలు, 22-8-1974

సూరీడు మావోడు

వేసవి రాత్రి

గాలాడక స్తబ్ధంగా కాలిన పూరిలుగా
కూలిపోక ఒరిగివుంది నల్లబడిన గోడలతో
నగ్నంగా - నడివేసవి నెగగక్కేరాత్రి.. .

ఉక్కపోతలో మనస్సు ఉన్మత్తం అవుతూంటే
ఉడుతెక్కిన నీటినుంచి ఉబితే బుడగల్లాగా
క్రిక్కిరిసిన చుక్కలలో సుక్కుతున్న రాత్రి. ..

ఇటువాలీ అటువాలీ ఇల్లంతా దొర్లి పొర్లి
నీటి తేమ లేకుండా నలుమూలల నుంచి మూగు
నీరస మేఘాలతోటి నిష్ఠరమాడే రాత్రి....

మూరెడు దూరం కూడా ముందుకు పోలేక నిలిచి
కూరుకుపోయిన కాలిని బురద నుంచి విడలాగే
ఎద్దులాగ భారంగా ఎగరొప్పే రాత్రి...

గొంతువిడని మూలుగుతో ఘూర్జిలే నిశ్శబ్దం
గుండెకు దడబుట్టించే కంపమాన దౌర్బల్యం
ఉరువెక్కి తారల గోరీలమిట్ట రాత్రి....

వలువల్లాగే మాసిన విలువల సూర్యులంటూ
గిలగిల్లాడే జీవుడు దిగంబరుడు అవుతాడని
చెంపలేసుకుని పాతం చెప్పుకునే రాత్రి....

సేవ్ ది టైగర్!

పాపం. రక్షించండయ్యా పులిని
పైబడి మాటేసి వేటాడి వధించకండి
మనది పుణ్యభూమి అని మరవకండి
మానవులతో వ్యాధులను కలిసి మననివ్వండి:

‘పులి’ అంటేనే చచ్చేంత గిలి మీకెందుకు
పెంపుడు పిల్లకంటే సాధుజంతువు పెద్దపులి
నల్లని నలిచెయ్యండి బల్లని కొద్దియ్యండి
పులిగారిని మాత్రం పదిలంగా బతకనివ్వండి :

“అహింసా పరమోధర్మః”
“అత్మవత్సర్య భూతాని”
“చంపదగినయట్టి శత్రువు తనచేతఁ
జిత్కెనేని కీడుఁ జేయరాదు:”

కేసరి పని అయిపోయింది. పులిదే ఇకపై రాజ్యం
కేసరి కాదండోయ్. పులే ఇకపై దేశానికి చిహ్నం
పులి ‘జాతీయమృగం’గా మారిపోయిందోహో!
పులికి జాతీయవాదం నూరిపోశామోహో!

బ్రిటిష్ సింహానికి వారసురాలు భారత-పులి
భూస్వామ్య గ్రామసింహానికి సైదోడు బూర్జువా పులి
రష్యా భల్లూకానికి ఇష్టనఖి ఇండియా-పులి
రివిజనిస్తు నక్కకు వంతగాదు జాతీయ బూర్జువా-పులి:

మానోధు

గుండెపైన చెయ్యేనుకు ఆదమరిచి నిద్రించండి
 గొర్రెల్లా మందబడి బర్రెల్లా కట్టుబడి ఉండండి
 కాగలకార్యం గంధర్వ-పులి తీరుస్తుంది:
 కాపురాలను ఇందిరా-పులి చక్క-బెడుతుంది:

రగిలే చిచ్చుకళ్ళతో రాత్రిని హడలెత్తిస్తే
 రుచికరమైన నరరక్తానికి పళ్ళతో ఎగబడితే
 బక్క-మనుషులమీద వుక్కు-పంజా దెబ్బతీస్తే
 బడితెలూ బరిశలూ తీయకండి భయంభక్తి చూపండి:

ఇది జాతీయపులి ఇది అహింసాపులి
 ఇది దేశవాళీ పులి ఇది సంప్రదాయపులి
 ఇది పిలకపులి జందెప్పులి 'శాఖాహార'పులి
 ఇంకేముంది? దేశమూ కోశమూ దానికి పొంగలి:

1972

కావల్సింది...

మండి ఆరదం కాదు

ఆరకుండా మందాలి

రాటాకు చుంటగానా? కాదు,

దావానలంగా!

వెలిగి ఆరదం కాదు

నిలిచి వెలగాలి

మెరుపులాగానా? కాదు,

కరదీపికగా!

కురిసి వెలవడం కాదు

నిలిచి కురవాలి

కుండ చిల్లిబడినట్టా? కాదు,

కుండ బోర్లించినట్టు !

మెరిసి మాసిపోవడం కాదు

మాపులేకుండా మెరవాలి

మిణుగురు బూచిలాగానా? కాదు,

మింటి చుక్కలా!

అరిచి అలిసిపోవడం కాదు

అలుపులేకుండా అరవాలి

ఉరుములాగానా? కాదు,

ఉదధిలా!

మావోడు

అప్పజెప్పి వల్లించడంకాదు
 ఆచరణలో పెట్టాలి
 వీధిబడి సంతపాతంలాగా? కాదు.
 నిత్య జీవితానుభవంలా:

చిలకపలుకులు పలకడం కాదు
 సొంత మాట నేర్పాలి
 నిరంతర శిష్యుడివా? కాదు.
 నీకు నీవే నేతవి:

కావల్సింది ప్రజ్ఞ
 కార్యరంగాన ఉపజ్ఞ
 క్రియాశీలత
 కృపాణతీక్షణత :

సూర్యప్రకాశం

యారాడ కొండమీద తొలకరి మబ్బులు పురుముతున్నై.

డాల్ఫిన్స్ నోసేను పుష్పనాలికల్ అందుకుంటున్నై రేడియం తరంగాలు.

పామ్ బీచ్ లో కొబ్బరిచెట్ల నడుపులు వశంతప్పి పూగాడురున్నై.

సెర్పెంటైన్ కాంతిలో శ్మశాన దృశ్యాల్లా బయల్పడుతున్నై విశాఖనిశారంగాలు.

సీశాండ్స్ ఎలెక్ట్రిక్ కళ్ళనింకా మూసుకోలేదు.

యూనివర్సిటీ హాస్టల్స్ తేనెతెట్టె రొద తగ్గవేలేదు.

కాల్తెక్స్ కాలనీ సముద్రం ఒడ్డుని విడిచిపోలేదు.

యౌవన వనాన భావతరువు కుసుమిస్తూ కుసుమిస్తూ,

మొవ్వనుంచి వేరుదాకా పిడుగొక్కటి దూసుకుపోగా, నిలువెల్లానీరై, తృటిలో

వృక్షం ప్రత్రవజలు కాలి కమిలిపోయింది

అగ్ని : అగ్ని :

దుష్కాల శతఘ్ని :

ఆమాలాగ్రమూ బొబ్బలెత్తించి మాడ్చి బొగ్గుజేసే అగ్ని :

వృద్ధిమీద వృద్ధిగా, కామా తర్వాతకామాగా, పాలబుగ్గల ప్రాయంనుంచి చప్పి

దవడల వార్తకందాకా, మధ్యమధ్య విరామాలతో సెమీకోలన్లతో,

మజిలీలు, మజిలీలుగా సాగిపోయే జీవితానికి పుర్ స్టాప్.

—మృత్యువు :

మరిలేదు వృద్ధి.

మరణం సాఫల్యమూకాదు, వైఫల్యమూకాదు.

మానవుడి బుద్ధి ప్రాణాన్ని మరణానుంచి వేరుజేసే కాంతిరేఖ గమం.

మానోధు

పారం ప్రయోజనం.. ఏదీ లేనిది చావు
అది ముక్కు చెవులూ తెగిన విహిష శూర్పణఖ

దానిముందు నువ్వెంత, నేనెంత? ప్రాణులంతా కలిసినా ఎంతో
మానవశరీరాలకు రజకవచమేదీలేదు. కర్ణుడిది పురాణం
ప్రమాదాల సముద్ర మధ్యంలో మన జీవితం దీవిగడ్డ... ముప్పులో
మెరుపు....
ప్రయోజనం ఒక్కటే జీవితానికి ఏకైక భోధ. అదే లేకుంటే, బలకంఠా
జ్ఞోభ. అంతా చింత.... అడవి ముళ్ళ యిరుకుపుంత.

ప్రయోజనం నీ ఒక్కడివేకాదు. పదుగురిది మాత్రమే సర్ ప్రయోజనం.
అందులో నీదీవుంది. అలాంటి ఎడ తెరిపిలేని మంచి పనులలో
క్రిక్కిరిసిన క్రతువులూ సార్థకంగా జీవించావు. ఉత్తి మనుగడరాదు నీది.
పేరుకు తగ్గట్టు సూర్యప్రకాశమే ననిపించుకున్నావు.
పగటిపూట పనిజేసే సాదా మనుషులపూసే
నీ ధ్యాస, నీ శ్వాస, నీ తపస్సు
అంతర్నిహితమైన నీ ప్రతిభా రోచిస్సు,
అది హఠాత్తుగా స్తంభించిన యోచనా భాగీరథి,
నీదికి ఎంతోదూరాన పురోభివృద్ధి క్రమాన అకస్మాత్తుగా అగిపోయిన
కథన కదన కళాసాధన!

ప్రతి ఒక వ్యక్తికీ ఉంది ఒక్కోరూపం, ఒక్కోముఖం, ఒక్కో తీరు, ఒక్కో తెన్ను.
ఒక్కొక్కనికీ ఒకానొక ప్రత్యేకత విశేషం. అది అతని మొహం, అతని ముద్ర
అది నీకప్పుడు తప్పిపోయింది. అయితే మాలో స్మృతిగా
మిగిలివుంది. మృతి చెందావు గదా నువ్వు. అంచేతనే ఇప్పుడు వ్యక్తివి
కావు. నీ నవ్వే వాడని పువ్వు, నీ పలుకే కలకండ.
నీపట్టుదలే మెత్తన అనిపించే పుక్కు
వ్యక్తిపోయింది. వ్యక్తి పోయింది *

నమిప్పి మాత్రం మిగులుతుంది, కొనసాగుతుంది.
 నమిప్పిలోనే వ్యక్తి జీవిస్తుంది. శక్తిదీపిస్తుంది
 అమరత్వం వ్యక్తిత్వం.

ముల్లుపోటునుంచి నేర్పుగా మొగిలి పొత్తిని తప్పించి, ముట్టు నోటి నుంచి
 మెరుపునిలాగి తనీగా నిలిపించి, జీవితాన్ని సార్థకం చేసుకొనే
 మనిషి చరితార్థుడు పరార్థమే జీవిత పరమార్థం అప్పుడే
 వ్యక్తికి అమోఘ శక్తి. అదే అతనిముఖాన కళ. అప్పుడతడు
 అతనువే అయినా అందరిలోనూ వుంటాడు.

నువు లేవూ మా అందరి లంతరంగచైతన్యంలో నిలిచి?

పల్కుటి పెదాలనుంచి వచ్చే సిగరెట్ పొగమధ్య.

కార్తిక మానం పొగ ముప్పుల మధ్య.

పలువరస నుంచి వెన్నెల కురిపిస్తూ,

అరవిరసిన నెల పువ్వుగా

అలరించే చిరునవ్వుగా గుర్తున్నావు నువ్వు

ఆలోచనకు తగ్గ ఆచరణగా

ప్రజాహితకార్యావలంబనగా

భావోద్రేకంగా

భవ్యోద్వేగంగా

దీక్షగా

నిన్ను గుర్తుంచుకుంటాము, యన్నెన్!

ప్రామిక్ష!

మంది పండగ

లెగవండిరా కటికి పేదోళ్లు బీదోళ్లు
 నడవండిరా పూట తిండికే లేనోళ్లు
 మనచేతి కష్టమిక మనకే చిక్కారిరా
 మన చెమట ఫలితమిక మనకే దక్కారిరా
 ఎదురుదిరిగామంటే గద్దెలేవణకారి:
 ఎలుగెత్తినామంటే దిక్కులేపగలారి:

అణిగి మణిగి మనం మణికట్లు గట్టుకుని
 కుంగి వంగి మనం కాలుజెయి బట్టుకుని
 నోరున్న పురుగులా బుద్ధున్న పశుపులా
 తరతరాలుగ వూడిగాలు చేస్తున్నాము
 కొడుకులూ మనవెళ్లు ముందటి తరాలోళ్లు
 పనిముట్లుగా గాక మనుషులుగ బతకాలి!

దండుగూడామంటే కొండైన కూలాలి
 దెబ్బదీస్తే దెయ్యమైన దిగిరావాలి
 ఏటిలో వరదలా సంధ్రాన పోటులా
 ఎర్రజెండా పిలుపు నందుకుని కదలండి
 మనబలం గట్టిరెట్టలబలం అయితేను
 ఎదిరిబలమంతాను పక్కబల మయ్యేను:

గోరిల నుండేటి గొప్పగుండెలవాళ్లు
 తైదులో గ్రహణాన వుంటున్న సూరిళ్లు
 కొండకోనల నున్న దండిచెయ్యిగలోళ్లు
 అడవిలో వుండేటి కార్చిచ్చు మంటల్లు

కోరుటపాలైన కమినిస్తు మొనగాళ్లు
వొగ్గవొగ్గగాదు — మంది నొట్టన కళ్లు.

ఖామందు రాబందులకు రెక్కలూడ్చారు
పూస్వాములకు సోపులకు నడుం విరిచారు
చెట్ల ఆకుల్లాగ దట్టమపురున్నారు
ఎండలా చండ ప్రచండ మచ్చుటన్నారు
దున్నెటోనికె భూమి ఏక్కాలనంటారు
దుర్మార్గ వర్గమిక దొన్ దొనంటారు:

పొయినోళ్లు నిప్పురాజేసి మరిపొయ్యారు
దూదిమేటకు అగ్గి ముట్టించి పొయ్యారు
ఈసీమ కాసీమ ఈ పూరి కాపూరు
ఈ చేతి కా చెయ్యి ఇక లంకె కలుసుద్ది
చినికి చినికి గాలి కనురింక కొట్టుద్ది
మనిషి మనికి జతై నైన్యమే య్టుద్ది.

గోరిల్లోపటినుంచి ఆంసి మంటల్లు
ఫైదుల్లోపటినుంచి తీరసి కోర్కెల్లు
కొండల్లోపటినుంచి కరుతైన తెజార్లు
అడవుల్లోపటినుంచి బందూకు బర్మాల్లు
కోరుట్లలోనుంచి కమినిస్తు జగజెట్లు
తూరు పెరుపెక్కెట్టు తోసుకుని వస్తారు:

మలిసంజ చీకట్ల చిల్లి కంబలి చింపి
తొలిపొద్దునే ఎర్రజెండాగ విప్పారు
గూడెల కొస్తారు గుండెల్లో వుంటారు

పేదోళ్ళ చేతులకు అండగా కండగా
పెత్తనందార్ల పని పట్టించబోతారు!

బాకులా గారి పదునెక్కు చూపున్నాది
భూమితల్లికి పురిటి నొప్పి మొదలైనది
కష్టించెట్లోంక నష్టపడబోరురా
కాలమే మారి దుష్కాలమే ఖతమౌద్ది
సన్నజనమే ఇంకచక్రాన్ని తిప్పుద్ది
మందివండగ మనది ముందు ముందే వుంది!

మేడే, 1973,

మరిచిపోయిన మందహాసం

ఏదీ?

కొంచెమే అయినాసరే రానివ్వు

బిగబట్టిన నీ పెదాల మీదికి

ప్రాణపూర్ణమైన ఒక చిరునవ్వు.

చూదామని ఉంది

ఎలాగుంటుందో అది:

తీగలా పాకి రింగులు చుట్టుకుంటుందో

మెరుపులా మెరిసి ఇంతట్లోకే తిరోహితమౌతుందో:

ఏదీ

పిసరంతే అయినా ఫర్వాలేదుగాని

నవ్వు:

కొంచెం కొంచెదనమేమీ కాదులే:

బరువు దింపుకొంటూ

ఆటవిడుపుగా

అమాస వెన్ను దన్నివచ్చే నెలపొడుపులా

ఏదీ?

కాసీంతే అయినా సరే వెలువడనివ్వు

మబ్బులు మూసిన నీ కళగల మొగాన

ఒకింత వెన్నెల పుంతగడితేవే

నీ దీర్ఘ దుఃఖయోగానికి

తలవంపులు రావులే:

ఎంతకాలమని ఇలా

చిద్రమైన స్వప్నంలా

ఇబ్బందుల గొండిలో
 వంతలుపెట్టిన సంతలో
 అష్టకష్టావధానం చేస్తూ
 నష్టజాతకురాలివై
 కన్నీటిలో నానిన దినుసులనే కొంటూ
 రేపంటేనే వెరపుగా
 నయించినట్లు గతాన్ని నెమరువేసుకొంటూ
 జీవితమని దొంగపేరు పెట్టుకొన్న
 ఈ షణ్ షణ్ పరాజయానికి
 ఓడిపోయిన ఆత్మ పరాధవానికి
 నిస్తులమైన నీ హృదయ ద్రవ్యాన్ని
 స్వార్పణం కష్టార్పణం చేసుకొంటూ
 ఎంతకాలమని ఇలా వస్తూపోతావు.

గుమ్మడి పాదులా కళకళాడవలసిన
 పసరూ పచ్చనా గల
 ప్రియమైన ఈ ఒక్క-గానొక్క జన్మని
 జర్జరీభూతం చేసుకొంటున్నావు నుమీ
 నాకిష్టంలేదు చెలీ
 ఇతరులనుంచి నీవు విధించుకొన్నవెలి:
 ఊహనా!
 అదింక బాగోదు
 ఏదేగాని అతి అయిందంటే
 వికటిస్తుంది తప్పుదు.

కాబట్టి నా మాట విను
 విప్పుకో ఇప్పుడిప్పుడే నీమనస్సులో
 మెలుస్తూ ఉన్న నున్నవైన వెలిపట్టు రెక్కకూనల్ని

లాగివెయ్

అలోచనల ద్వారబంధాల నడ్డుకొంటూన్న పరదాల్ని!

హంగులేమీ కావవి

గాలిని ఆడుకోసి

నీతల నీలాలలో!

సూర్యుల్ల చురకలు పెట్టసి

నీ తనుపున అణువణునా!

ఏం ముంచుకుపోయిందని ఈ దిగులు!

నాకు తెలీకడుగురాను కాస్త బదులుజెప్పు!

నీ దుఃఖాన్ని లోకం మీద రుద్దురున్నావు

పరిసరాలను పాడుబీడూ ఏడుగాడూచేస్తున్నావు

పువ్వులమీద నునకలను మోపులున్నావు

ఇది నీ అపరాధం!

ఎందుకబ్బా ఇంత చిమ్మ చీకటి

నీ గుండెల్లోంచి కళ్ళల్లోకి వచ్చి గూడు కట్టకూర్చుంది:

కష్టాలుంటేనే

కాష్టంలా కొయ్యబారిపోవలసిందే!

చాల్చాలుగాని మరితే!

ఓపిరాడినందాకా మరుద్దాం దిగులు

సరదాలతో కేరింరాలతో

రా పోదాం బతుకులోకి మళ్ళీ!

ఏదీ ఏదేదీ,

ముసిముసి నవ్వు:

ఒక్కసారి చూపెట్టవూ

ఎన్నడో మరచిపోయిన వెనుకటి చిరునవ్వు?

త్యోతి : డిపావళి 1970

మావోడు

రామనరసింహారావు కథ

సై సై నరసింహారావు-రావు

నీ ధైర్యాలెవ్వరికీ రావు,

నరసింహరావు పేరు జెప్పితే అరుణ పతాకం ఆకసమెక్కును

నరసింహరావు పేరు వింటేనే హిరణ్యకశిపుల గుండెలో హడల్

... సైసై....

చరిత్రనదిలో రాను చిట్టి అల చరిత్రలో నిలవాలని అనకల

పార్టీ చెట్టున తాను లేజివురు పార్టీ తన చూపులకే వెలుగురు

తెలంగాణ పోరాట దీప్తిలో తన దారేదో కనిపించింది

తెలతెలవారేటపుడు చెరువులో తామరమొగ్గే విప్పారించి

....సైసై... ..

అదుగో ఆకాశంలో మేఘం ఆషాఢంలో మేఘగర్జనం

అదుగో నగ్గల్పరి పోరాటం అదిగో పిడుగుగా ఇదిగో మెరుపు

యువకుల కదిగో చరిత్ర పిలుపు పీరుల కిద్దిదిగో మేర్కొలుపు

భారతీయ రైతాంగ విప్లవం ప్రారంభించిన సాయుధోద్యమం

....సైసై....

“ఎండుకొమ్మతో పనేమిటింక? దగా ప్రేమ అవసరమేమింక?

చిగురుకొమ్మ చేవౌతూవుంది చరిత్ర ప్రసూతిమందిరమైంది

నిండు గుండెతో పీడిత ప్రజల కండగ నిలిచేవాడే మనిషి

స్థిరసంకల్పం తెంపరి తనమూ పీరగుణాలుంటేనే మనిషి”

....సైసై....

అలూ పిల్లలు పోతేపోసీ! అమ్మకేమి తను రాస్తువున్నదూ:

అమ్మా! నను దీవింవగదమ్మా! ఎర్రపీరుడుగ చేసి పంపుమా!

అమ్మ లెందరో వున్నా రిలలో, వీరమాత లేకొద్దిమందియో
దేశానికి నను దత్తగానిమ్మా, దీనజనాలకు ధారబోయుమా,

....సైసై....

“చరిత్ర పెంచిన చిడ్డను నేను, చరిత్ర ఇకపై నాకు సొంతమే
చరిత్ర నేనే, నేనే చరిత్ర, చరిత్రలోనే మరి నా స్థానం
పార్టీతోనే ఇక సాంగత్యం ప్రజాకోటి తో సాన్నిహిత్యమే,
చరిత్ర సాధనరో రారాజుల యోరామమ్మా, మరి సెలవిమ్మా!

.. సైసై....

“కాలం గడిచే కొద్ది మాబలం కంచుగోడగా స్థిరమౌతుంది
కంచుగోడపై కంచుగోడగా కంచుకోదొకట ఏర్పడుతుంది
ఒకనాటిది కాదీ పోరాటం దీర్ఘకాలికం నాయుధ సమరం
విజయం మాత్రం చివరకు ప్రజదే ప్రజారాజ్యమే చారిత్రిక విధి.

....సైసై....

“మురుగు గుంటలో దోపనుగాను మురికిలో బతుకు వెళ్ళబుచ్చును
మలినం మోసం మమ్మల్నుంటవు మహదాశయాల భంగపరచవు
దేశానికి నను దత్తుణ్ణి చెయ్యవూ, అమ్మా, నన్నిక బయల్దేర్చవూ”
అంటూ తల్లికి రాశాడండీ రాతను చేరగ మార్చాడండీ:

....సైసై....

యువకుల గుండెలు బొబ్బరించగా విద్యార్థులునూ నిబ్బరించగా
రై తూ చూలీ రణానికురికి జోతేదారుల తలలే నరికి
భూమికోసమూ రాజ్యంకోసం భూతబలులు చేస్తున్నారండీ
బాణాలూ బందుకులు బాణాకర్రలు బల్లె బురుకుతున్నవి:

....సైసై....

మావోడు

రాజ్యశక్తి గడగడలాడింది రాజ్యేంద్రుని చిటమటలాడింది
 గెల్లెలలు ఎంజావేట్లు పోలీసు పక్కబలం చూపింది
 దూరపు చుపాకి మోతలే వినీ నర్సింహారావు కదిలినాడుగా
 నేలుగా చారుమజుందారునే చేరి సంప్రదింపులు జరిపాడు

....నైనైన....

తెలంగాణ రైతాంగం నిప్పుల కళ్ళనిప్పుడు విప్పార్చింది
 "దొరల తలలు ధూళిని చొద్దాలి దేశమును దాగరణిచెయ్యాలి
 పొలాలు రైతుల చేతికొల్లి ఊళ్లు విప్లవం గూళ్ళు అవాలి
 మేలుకొన్న ఈ గ్రామాలన్నీ కలిసి ఎర్ర ప్రాంతం కావాలి:"

....నైనైన....

జిల్లా జిల్లా తిరిగాడండీ పార్టీ శాఖలు పెట్టాడండీ
 గెరిల్లా దళం రూపొందించి గెలుపు లొకటొకటి పొందుతున్నడు
 వీరయోధుడని పేరందాడు ధీరహృదయుడని చెప్పందాడు
 విజయంలోనూ ఓటమిలోనూ బాంగని కుంగని సమచిత్తుడురా:

....నైనైన....

ముఖాన చెరగని తన చిరునవ్వు నిత్య మల్లెవూపు చందము
 మునినం ఎరగని చందహాసమే గాలికి ఆరని దివ్య చందము
 గుండె విప్పితే నిజాయితీరా గొంతువిప్పితే సౌమ్యతేనురా
 కొండచిలువ నోడించాడండీ గోరువంకనే గోముజేగును :

....నైనైన....

తెలంగాణ మిలమిలలాడింది తెలంగాణ కళకళలాడింది
 తెలంగాణ రైతాంగం నిప్పుల కళ్ళనిప్పుడు విప్పార్చింది
 నర్సింహారావు నడిచినమేరా హిరణ్యకశిపుల హతమయ్యారు
 పొలాలు రైతుల పరమయ్యాయి ఊళ్లు విప్లవం గూళ్ళయ్యాయి :

....నైనైన....

సూరీడు

వరంగల్లు జిల్లా గురిమెళ్ళ.... నల్లగుంట ప్రాంతాన ఒక దినం....
 తూరుపు దిక్కి- అరుణ పాక తూర్వారసములతో పక్షులు....
 పందొమ్మిది వందల డెబ్బయ్యరెండు మే మాసం పదకొండో తేదీ....
 పోలీసు బలగం చుట్టుముట్టగా గెరిల్లా దండు పోరాడింది :
నె నె....

2

చూపురో పులి రూపురో పులి
 నడకలో పులి నడకలో పులి
 పులి పులి పులి పులి
 ప్రజా-గెరిల్లా పులి— పోలీసు గుండెల చలి :

నవ్విడే పులి నరికితే పులి
 ధాటిలో పులి ధాడిలో పులి
 పులి పులి పులి పులి
 ప్రజా-గెరిల్లా పులి— పీడితులెట్టే పొలి :

విల్లంబులతో బర్బాదతో
 పట్టచేతితో గట్టి ఛాతితో
 ప్రజాహింస మెడపై పంజాగా
 ప్రజా-గెరిల్లాపులి— ప్రభుత్వ పీఠం చలి :

ఎండ వెన్నెలై వెన్నెల ఎండై
 పగళ్ళ రాత్రుల నొకటిగ గుచ్చీ
 సెగల్పొగల చిచ్చర కన్విచ్చీ
 ప్రజా-గెరిల్లా పులి— ప్రజా కంటకులు బలి :

వానలు తన వస్త్రంపోగులుగా
 వాగులు తన జలకం నీకులుగా
 సూర్యుడు గొడుగై చుక్కలు తొడుగై
 ప్రజా-గెరిల్లా పులి— దొరలకు ఘోరకలి :

చూర్పు గాలిరో చూర్పును కరిపి
 మార్పులోన తన ప్రాణం మెదిపి
 మార్పు నిపుడు మావోగా నిలిపి
 ప్రజా-గెరిల్లా పులి— రివిజనిస్ట్ ముఖం తెలి :

చీకట్లో తన కన్ను కాగడా
 నిరాశలో తన తెన్ను ఆసరా
 బతుకులో పిరి పోరులో పురి
 ప్రజా-గెరిల్లా పులి— ప్రజా వంచకులు బలి :

నగల్పరిలో ఒకడు— శ్రీకాకుళాన ఒకడు
 ముషాహరిలో ఒకడు ములుగు సీమలో ఒకడు
 వల్లభ్ పూర్లో ఒకడు నల్లగుంటలో ఇతడు
 ప్రజా-గెరిల్లా పులి— హిరణ్యకశిపురే బలి :

ఒకడు నూరుగా నూరు వెయ్యిగా
 వెయ్యి లక్షగా లక్ష కోటిగా
 ప్రజావిమోచనసేన ధాటిగా
 ప్రజా గెరిల్లా పులి— కొండచిలువ లిక బలి :

3

ఓం అపుడెలా సాగెను నర్సింహారావేమి చేసెనూ:
 నరాళ్ల కంపిల్లాయండి ఆడివే తనలో ఒరుక్కున్నది

పొడిచే పొద్దు మానుకున్నదీ మాను పూగడం మానేసింది
మోపెట్టాడూ చేతి తుపాకీ తుపాకీ కాదది చిచ్చర పిడుగే !

....సై సై

మోతకన్నా ముందే ఒక శత్రువు పృథ్వీవాళ పడిపోయాడండీ
చుట్టుచుట్టుచున్న వారొక యిద్దరు గట్టి భూమినే ముద్దాడారు
చెట్టుకొక్కరై పుట్టుకొక్కరై దుష్టులు దోదు తీస్తున్నారు
చెట్టుకొక్కరై ప్రజా గెరిల్లా దిట్టలు రక్షణకై వెళ్లారు !

....సై సై..

బండ విడిచి ఇంకొక్క బండకీ చెంగుచెంగుమని దుమికాడండీ
బందూకొక్కటే తనకిక దిక్కు బందూకొక్కటే తనకిక తోడు
అరుగో విరోధులరుగో శత్రువు లందరిలో తానొకే ఒక్కడు
ప్రభుత్వ యపారులన్నిటికీ తన ప్రజారాపాకీ ఒక్కటే సరి !

....సై సై..

ఎరుపు తగ్గి తెలుపెక్కి సూర్యుడే ఎగిసి ఎగిసి పైకొస్తున్నాడు
చూరుపు అరుణపతాకం పర్ణం తగ్గి ఎండ తీక్షణం అపుతున్నాది
బాణంలాగా కళ్ళను గుచ్చెను వేడి హెచ్చెనూ వాడి హెచ్చెను
నిప్పుబంటిగా మారుడు తొడలో చెప్పరాని మంటలతో దూరెను !

....సై సై...

కూలిన సింహం దేహం చుట్టూ అల్ప జంతువులు ముసిరి మూగెను
నేలబడిన పీరుణ్ణి చులకనగ గేలిచేసెను పోలికహంకారి
లేవలేక కూర్చోనూలేక నర్సింహరావీలా చిక్కగా
“నీపేరేమిటి?” అని ప్రశ్నిస్తే, “లింగన్నను నేన”న్నాడండీ !

....సై సై....

మావోడు

రహస్యాలు రాబట్టాలని దీక్షింపు నానా ప్రశ్నలు వేసెను
 వెదిరించాడు బతిమాలాడు గద్దించాడు గోముచేసెను
 ఉక్కుగుండె మొక్కెదోలేదు కంఠగోడ పెచ్చే విడలేదు
 అగ్నిరాముడై దుంహంకారి లంబించువుల నెగవోలాడు.

...నైనై

గలీజు బుద్ధుల గూండా చేష్టల పోరాట ఒలగం పెగబడ్డాది
 కిరాయి బతుకుల కనాయి రలపుల రక్కసిదండే పైబడ్డాది
 రన శరీరమే తనదిక కాదు పీలిరి గెడ్డో గొళ్ళికి చిక్కెను
 తన శరీరమే తనది కాదిప్పుడు లేచుకుక్కలా పక్కను చిక్కెను

... నైనై...

ఎత్తిన సన్నీ మెత్తని బండ్లో మొత్తంగానే పెగబడెనుయ్య;
 హత్తిన సన్నీ మక్కి ఎత్తి దించిరి మక్కి ఎత్తి హత్తిరి
 చిత్రహింసలే అనుప్పెట్టిరి రాక్షసి కృర్యా లావరించిరి
 చేళ్ళున్నాడా తెగనరికాలూ కాఁజ్జేతుల్నూ చెక్కారు

.. నై..

దెందులూరులో తల్లిరడుపున పేగొక్కటి మోబడ్డాదింటి
 కొండచిలువ సంతృప్తి పడింది గోరవంక గురగురలాడింది
 “యం. యల్. పాట్టి జిందాబాద్. ఇంబ్బిలాద్. జిందాబాద్.”
 కొండచిలువలకు గుండెలదిరెను గోరవంక దైర్యాన తలెత్తెను

....నైనై....

పిడుగుపాటుకొక పర్యవశిఖరం విరిగి నేలపై కూలబడిందా;
 చుక్కలు కిక్కిరిసినట్టి వుప్పరం చీలి నేలపై పేలికలైందా;
 జీవనది ఒక్కటి ఎర్రబెండలకు చిక్కి ఎండి ఎడారయిందా;
 చివరి కొమ్మతో ఆకననుంటే చేవమాను మొదటికి విరిగిందా;

....నైనై....

నూడిడు

ఇదిగో నెత్తును పీరుని నెత్తును లద్దు దీనిలో శక్తి పరాకం
 ఇదిగో పూపిరి పీరుని పూపిరి నింపుకో ప్రజల హృదయశ్వాసం
 చూపున బాపివిన సూర్యుడింతలో దేశమంతటా రానొకాడు
 ఎప్పనియోధుడు ఇచ్చిట గలించి వెలుగురాడవట నిత్యతాంలిగా

....నైనై....

ఎంద చూపు మిరుమిట్లు గొల్పుగా చంద్రనిష్ఠకణికలరాలుస్తూ
 పంచాంగుని స్వయాదం చార్చి చాల్కొలల కిరణాలు విదిల్చి
 నెమ్మరలాగా చొచ్చరించుతూ దుమికిదాటరా ధిమిధిమిమంటూ
 రాను నాగైదై సురుగుదురానై దిక్కులు నాలుగు తొక్కివెయ్యడా

....నైనై....

ఉగ్ర వారసింహాపరామై ఉరుచురాడులే నర్సింహారావ్
 ఉర్విసుసనేడే ప్రంభస్తే ఉరుచురాడులే నర్సింహారావ్
 టోపిడికొరలు గొరలు జరిగిన పొరణ్యకళ్యాణ హిరవ్యాఘ్రలై నా
 నాచుకున్న సంపద కక్కంగా చెబ్బిదీయగొరాడది తప్పదు :

5

కాంగిరేజీ రాజ్యంలో

తెల్లదోపిడి రాత్రిలో నట్టి

కాంగిరేజీ రాజ్యంలో

నల్ల దోపిడి రాత్రిలో పెరిగి - నర్సింహరావు

ప్రజా విప్లవ ప్రాంబభాన

చూర్చి తెల్లని వెలుగు తానాయ

ఎర్రనెరని వింబమేనాయ :

మావోడు

అడివిలోగల మాకులన్నీ
 ఆకులను సమకూర్చి యిచ్చాయి
 తాడకు సన్నీ పోటులన్నీ
 నొప్పిపుడితే మందుపూశాయి - నర్సింహరావును
 చల్లబరిచేట్లుగా నిమిరాయి
 తల్లి హస్తస్పర్శ నిచ్చాయి

కొండమీదీ పట్టలన్నీ
 బృందగానం తాము చేశాయి
 బంధుబృందంగా చరించీ
 బాధలను మరిపింపజూనాయి - నర్సింహరావును
 రెక్కలిసిరి గాలివీచాయి
 ఈకబూడ్చి పొన్నుకూర్చాయి

నెత్తురే ఒక బాటపోస్తే
 త్యాగమే ఒక రేఖ గీసింది
 బతుకులో నడగొండ కాగా
 చావులో శిఖరాగ్రమై నిలిచె - నర్సింహరావు
 జనం హృదయంలో మెదిలీ
 చిరంజీవిగ వెలుగుతున్నాడు :

జూలై, 1973

మనిషి వయితే

మొరబెట్టుకో తల పగల మొత్తుకో
 వరపడు సాగిలబడు చొక్కపొద్దులుండు
 దీపం వెయ్ చూపం వెయ్ నైవేడిం ఇయ్
 దాసోహమ్ అనుగ్రహించమను-

దాస్యాన్నీ దైన్యాన్నీ అసహ్యంకుంటారే తప్ప-
 దైవాలూ దొరలూ దయదలవరు దగ్గరకు దీయరు
 వారివ్వరు కటాక్షించరు; చీదరించుకుంటారు

క్రిమో కీటకమో పశువో తిరగ్గంతువో
 కాదలచుకుంటే తప్ప - మనిషన్నవాడు
 తన హక్కుకోసం తన్నులాడి గెలుచుకుంటాడు

అడక్కు అడుక్కు లినకు
 తిరిపెం కడుపాకరి తీర్చదు - అంచేత
 ఆదుం! గదుం! పురుం! చయిం!
 ఆక్రమించు! లజ్జాపించు!
 ఉత్సహించు! ఉద్యమించు!
 విక్రమింపెనేనే విజయుడివాతాపు!

మహారీలు చెడబట్టేందుకే పనికొచ్చేటప్పుడు
 మహాయాత్రలు చెప్పులరిగేందుకే పనిజేసేప్పుడు
 హర్రాల్ బండ్ ఘెరావ్ క్రియచూపనప్పుడు
 కర్తలనుకున్న స్వాములే స్వావులై అపహర్యలై నప్పుడు
 లే! నిల్పే!
 నడు! కలబడు!

30-9-1970

మావోడు

నెరూడా! నెరూడా!!

బూగోళాన్నీ దాని నిర్భరమైన గండరగోళాన్ని కూడా
గుండెలకు హస్తకొని చెప్పలనిండా నించుకొన్నవాడా.
గృహనిర్బంధంలో చురి ఎన్నటికీ ఏదని చాగ్నంధంలో
కనుమూయవలసి వచ్చిందా చివరకు, పేల్లో నెరూడా.

జగతికి జగజ్జరకాకి రేయింబగళాకి రెండు సంజలరీ
జీవకాలిని సజీవకాలిని గాఢగాఢంగా కోల్పోన్నవాడా.
బాయిల బందూకుల శతస్పృల దాటబ బాడబిందా
పారిపోవలసివచ్చిందా శత్రుశాస ప్రశంరికి, పేల్లో నెరూడా.

జాతి విమోచన పోరాటాలను జీవిత సమర, పూలుగా
నెత్తుది గుండెకోతగాట్లుగా మార్చుకొన్న అక్షరి మోసుచు.
చిరీ సేవ్యకీ యాంకీ దాస్యానికి తుది పోరు మొదలైనప్పుడు
గెలుపోటములు తెలకముందే, దాటుకొన్నావేం పేల్లో నెరూడా.

ఫేసిస్టు జాగిలాలవాడ కుందేలై చిక్కి ప్రాణం విడిచిన
ఫెడరికో గార్బియా రోక్కా సంప్రదాయానికి కలంబారస చా!
జనరల్ వినోబెట్ తుపాకీగుండ్లు అలెందే గుండెల్ని చెందేప్పుడు
కేన్సర్ బాదని మించిన బాధతో బతుకు చాలించావా, నెరూడా.

స్పానిష్ శిశువుల లేతరక్తానికి ప్రాంచి త్రివర్ణ పతాకధంగపాటుకీ
ప్రాంకో దౌష్ట్యానికి హిట్లర్ దౌర్జన్యానికి కావ్యనాటి అయినవాడా!
సైన్యానికి మారుపేరైన చిరీసైన్యం కట్టుదాల్గు రెంచుకొన్నప్పుడు
దైన్యానికి మారుగా పీడులు దైర్యం చూపేప్పుడా పోవేది, నెరూడా!

ఎడారి నైట్రిట్ గనిలో మాగర్బం వొగ్గు గనిలో ఒళ్ళు గుల్లయ్యే పనితో
దుమ్మాధూః కోట్లుకొన్న మురికి ముదార్చి దేహాల్ని ముద్దాడినవాడా!
పనివాళ్ళ కూలిదాస్యంమీద బాంబునెట్ల బోను మళ్ళీ మూసుకొన్నప్పుడు
ప్రవాసంలాంటి విస్తృతిలోకి పోకరప్పలేదా నీకు, పేడ్లో నెరూడా!

వార్డవిట్మన్ పేదలమాది పచ్చలపై నీ కంది నీలాలను వెదజల్లి
ఏంరింకన్ చేగొడ్డల చేట్లకు చేపపాట పల్లవి కూర్చినవాడా!
రారల ఎరివారల జండా కింద అంతర్జాతీయ బోపిడి దొంగల తండా
చిరతప్పు చిరలేడీ మీదికి లంబించినప్పుడే పోయావేం, నెరూడా!

గీలికావర్గ శిఖరం మీదనుంచి వదనగీలి మైదానానికి ప్రవహించి
గిటార్ వాద్య సంగీతానికి ఆడే పోలాడే గేయాలు రచించినవాడా!
తంబ్రులు రెగి జీవితం శ్రవణ భేద్య స్వరాలు వెడలస్తూంటే
లెంచుకుపోయాడా దేశం బంధాలూ, జన నంబంధాలూ, నెరూడా!

కళ్ళమీదపసి చెదిరే ఎండ మిరుమిట్లను చెల్లిన యశస్విన్యా
రన్నెచెన్నెల బయళ్లపై పిట్టల్లా వారే చూపులతో చాలాన్ని చూసినవాడా!
గడ్డగోళ్ల పట్టు తప్పించుకోలేక ఆక్రోశ్చిన్యా దేశం గిలగిలలాడేప్పుడు
కాం గేలమై దేశం చేపైనప్పుడు, ఇప్పుడా పోయేది, నెరూడా!

లజంకమైన స్పానిష్ భాషచేత దీర్ఘ ప్రాణాచ్ఛ్వులతో
అంతర్జాతీయ శ్రామిక మానవతకి మేర్కొల్పు పాడించినవాడా!
ముచ్చుమూరల విచ్చుకల్లల ముట్టడిలోనూ విప్లవ నినాదాలు వింటూనే
మనసుపడిపోలేదు కదూ గమ్యంలేని రమ్యంగాని అస్థితికి, నెరూడా!

నా సుచ్చగారంభం మీద రగిలే రవల జడివాన కురిపించి
నా జీవిత చాలాన్ని దుష్కాలాన్ని మెరుపులతో చీల్చిన రాతగాడా!
పేడ్లో నెరూడా! పాటి చేపగల మాటల మేటి పాటగాడా!
నెరూడా! నెరూడా!!

1973, అక్టోబరు

మా వోడు సూరీడు

అటకడలి ఇటుకొండ అదిచరియ ఇదిలోయ
అది బీడు ఇది చేను ఇది గుడిసె అది మేడ-
ఏక చీకటి వాతబడినది తూర్పు
మొక్కట్లు పట్టలేనట్లు అపహాస

గుండెపై పెనురాతి గుండులా భారమై
గుదిబండలా మెడకు కాలికి అడ్డమై
బతుకు గోరివద్ద నక్కగా రాత్రి
భూతకాలంలాగ తిష్టవేసింది.

వలస దుస్థితి తనకు పీడకల కాగా
భూస్వామికం గంటకత్తెరై నొక్కగా
చిరతపురి కొరికివేసిన జింక తూర్పు
చీడపురుగులు తిన్న వరిపంట తూర్పు

చేలు తోటలు రెండుకాళ్ళ పశువుల పరం
కూలి దోపిడి నాటు సీమ కుక్కల వశం
పొన్నుకర్రల మిడ్డపెత్తనం ఒకటి
బ్యాంకు పద్దుల గద్ద పెద్దరిక మొకటి

సాతాని గూటిలోఒక కీటకంగా
సింహాల గుహలోన మూగ జీవంగా
ఇంతకాలం తూర్పు తన ఇంటి బంది
చింతలో వంతకొ చచ్చి బ్రతికుంది.

చీకట్లు వాడి విడిపోగా చేకట్లు హూడిపడిపోగా
చిగురు వసరెక్కులా ఉంది తొగరు రంగెచ్చులా ఉంది
ఎరుపెక్క సాగింది తూర్పు
కరుకెక్క సాగింది మూర్పు

చలి=ప్పు నూడిలాగేస్తూ రొలి నిప్పుమంట రాజేస్తూ
నిచ్చరె కన్ను రెరవంగా బద్దకమె వెన్ను విరువంగా
జేపుస్తూ ఉంది తూర్పు
నిప్పుహదులూ ఉంది మూర్పు

కన్నిప్పుడు మూడగంగేసు కాలు నడయాడ గరిగేసు
కలదెల సుకుని లేచి మనిసి కట్టుగడుపున్నాడు కలిసి
పాడులాడడ మింకమాని
పోరాడు తున్నాడు బ్రాని

కొండ కొమ్మున నిలిచి ఎండ కోనరో వరదలు గట్టి
తడిలాగా చెంగరించి నెమిరిలా పురివిప్పుయాంది
చెట్టుపట్టలు బట్టబయలు
నీలపై దానిమెరుపులు

ఎండజెందా ఎగురివేస్తూ వెంటి జాటిలు ఝిళిళిస్తూ
అంధచారం గొంబాకోస్తూ అగిగిడును దిక్కులకు పూస్తూ
మూలీడు నగిడు కదిలే
చాపపీకరుడదే వెడలి

అటుకడలి ఇటుకొండ అదిచరియ ఇదిలోయ
అదిబీడు ఇదిచేను ఇదిగుడిగా అదిమేడ
ఈ కొండ కాకడలి అంటించె నిప్పు
ఈ లోయ కాచరియ అంటించె ఉప్పు

15-12-1973

మావోడు

పాపం, మైనా!

మాటలాడే పిట్టలంటే మాచెట్ట ముచ్చట ఎనుకలకు
మార్క్సజం మార్క్సమైతేం సమకూరిందోమైనా చెప్పేవుట
అది పుట్టిల్లు విడిచింది గూటిని మరిచింది, పాపం!
అయినవాళ్ళకందరికీ దూరమైంది - తన అనుస్వరమే కావం :

ఆకానన్ని మఱచింది దాని నీల అగాధాల్ని మరిచింది
రెక్కలు తనవి తనకే బరువై గొంతుక తనది తనకే వింతయింది
తీన్మూర్తి భవనమైనా క్రెమిన్ ప్రాసాదమైనా ఒక్కటే చెదీమైనాట
ఇండియా అయితేం, రష్యా అయితేం, తనదిక పంజరబ్బుటట!

ఉదయాస్తమయాలు గానీ, వార్యచంద్రాదులు గానీ ఉండి తనకు లేనట్టే
చాదోడూ సైదోడూ నేస్తులూ బోస్తులూ ఎవరూ ఉండనట్టే
పెంటితో నుభించే యోగం, సంశాన యోగం తనకు ప్రాప్తింపనట్టే
బంటరితనమే తనకీలోకం, పంజరమే గూడూ వల్లవాడూ!

ఇందిర పట్టించించిన కానుక మైనా చెప్పేయను చూసి చదుచుకుంది
ఇంతెత్తు కమినిస్టయినా దాని ప్రాణానికి యమినిస్తే ననిపించినట్టుంది
చొచ్చోలిసిండియా నుంచి జోవియట్టు యష్టాకు వొందెతో కైలాసమెళ్ళింది
స్వేచ్ఛలేనప్పుడు స్వర్గమైనా రారవనరకమేనని కుమిలి కుళ్ళింది .

ప్రభుణి ఆజ్ఞే తప్ప న్యజనం మాట నోటబెట్టేందుకు లేదు
ప్రతి గృహీతకు మానసోల్లాసం కలిగించాలిన్నీ అని చాత కాఫీదు
ప్రతిధ్వనిగానే తప్ప ధ్వనినంటూ తనవాణి వెలువరించరాదట
డిబో అవడమే తప్ప తనదంటూ సొంతమాట ఒక్కటి ఆడరాదట!

“అభివృద్ధి పదాన ప్రణాళికా ప్రగతి సాగిస్తూన్న దే[హీ]శం మాది
అంచేత కడుపులు మాడినా సరే. కార్మికులు సమ్మెలకు సమాధి
ప్రభుత్వమే ప్రజలకు పరమపదం చూపెడురూ పున్నప్పుడు
ప్రతిపక్షాలందూ ఏదీ అక్కరలేదు” డ్రెజ్మేన్ ఉపదేశం చప్పుడు.

మాటలాడే పిట్టలంటే పల్లమాలిన ఇష్టం పిట్టలదొర కామ్రేడుకి
డిబో అనే అక్కు-పక్షిలంటే మరి చెప్పారా, డ్రెజ్మేన్ ధొరగారికి:
మార్క్సిజం ఒక పెండుకింక, ఉపయులకీ మావో అంటేనే కినుక
మైనా కావాలిగాని పై నా చావాలి, పడికావాలిగాని వ్రతీకమ్మ హతమవ్వాలి:

డిసెంబరు, 1978

‘దేవుడు’ నిండుకున్నాడు

విరివి పెరిగి చిన్నై, ఎరుపు రెలుపు వన్నై.

సూర్యుడు చురకల్లులు విసురుచున్న వేళ—

నల్లటి చాచులో బిగుసుకున్న పలుగురాలి ముక్కలమీద

వెలువ గట్టింది అభిమా శుభమా ఎరగని నెత్తురు.

పరికిణి తొడిగిన పూమొగ్గ మీద పడింది పసరం పాదం

ఎడతెరిపిలేని కురూహాలం మీద దిగింది కారు నల్లుల చెర

తలమించి మెడమించి ముఖమించి కదిలే కాంతు మించి

నడిచింది ఖారీ లారీ పైరు చక్రం

తెల్లటి ఎండ.... నల్లటి రోడ్డు.... రారుమీద కూడా నల్లటి రక్తం

కొండెక్కి కూచున్న నామాలకోతి బండమారిన జిడ్డు పిగ్గహం

గుండుగొట్టి పంపే ‘దేవుడు’

నిందా పున్నాడు

నిండుకున్నాడు

11-5-1974

(కామ్రేడ్ మధుసూదనరావు పెద్దకుమార్తె దుర్మరణం తర్వాత)

రారా! రా! రా!

ఇట్లు విడిచి లోగిట్లు వదిలి వాకిట్టు దాటి రా! రా!
 ఇరుకు విడిచి కలుగు వదిలి వెలుగులోకి రారా!
 సెగలుమినే వగలూరే గోడల్ని విడిచి గాలిలోకి రా! రా!
 పొగజిమ్మే పొరగమ్మే వాడల్ని వదిలి బయల్లోకి రారా!

కష్టం సహించి నష్టం భరించి గానుగెద్దలాగా భరించి
 కర్మాన్ని నమ్మి పురాన్ని అమ్మి బందెగేదెలా పసింది
 మరెన్ని నాళ్ళు ఇకెన్ని ఏళ్లు కారుస్తావు నీ కంఠనీళ్ళు!
 మనిషివే గాని మహిషమేం కావు, మరి చేతబట్టు కరకుకొడవళ్ళు!

ఎదిరించి నిలుపు పోట్లాడి గెలుపు కుంగటం కంటే పొంగటం సులువు
 కదిలితే వాగు కదిలితే పిడుగు చెయ్యి పైకెత్తితే మిన్నులే బరుగు
 కలవాడు కూలబడిపోయేబోడు, లేనోడె గెలిచి నిలిచేను చూడు
 బలవంతమైన సర్ప మేదైనగాని, చరిచీమలకు లోకువయ్యేను చూడు!

గవ్వలంలా ఇంటిలో కప్పు కంటకుని వేలాడుతూవుండి లేకుండి ఒక్కటే
 గొర్రెలా కసాయివాడివే నమ్మకుని బతుకుతూవుండి లేకుండి ఒక్కటే
 చాలు శోకా లింక చాలు రాగా లింక చాల్పాలు సప్తకష్ట-దశశ్రద్ధాలు
 చాల్కొంటే చాలు చెయ్యి విడిచింది చూసుకో! పోరాటం పిలుస్తోంది తెలుసుకో!

18-5-1974

సూర్యుడు గెలిచిన కథ

వెన్నెలను చిదిమివేసి
 చిగురు వెన్నెలను చిదిమివేసి—
 చీకట్ల గోయితీసి
 ముదురు చీకట్ల గోయితీసి—
 శుభశని పాతివేసి—
 నవ్వుశుభశని పాతివేసి—
 రాత్రినే సాగదీసి
 ఘోరరాత్రినే సాగదీసి
 వెలుగునే ఆర్పగలవా
 వెంగళి !
 వే వెలుగు నడ్డగలవా ?

కిరణాల తాళ్ల లాగి
 వ్యూహ కిరణాల తాళ్లలాగి—
 చరణాకోలలు విదిల్చి
 ఉత్సాహ చరణాకోలలు విదిల్చి—
 గుర్రాలు పరుగెత్తగా
 పోరాట గుర్రాలు లగువెత్తగా—
 రాత్రి గోళి పగిల్చి
 దోపిడి రాత్రి గోళి పగిల్చి—
 అరుణు డుదయిస్తున్నాడురా
 క్రొం తి
 అరుణు డుదయిస్తున్నాడురా :

చట్టాల పాశాలతో
 క్రూర చట్టాల పాశాలతో—
 ఆయుధాగ్ని జ్వాలతో
 మారదాయధాగ్ని జ్వాలతో—
 ద్వేష హింసాకాండతో
 వర్గ విద్వేష హింసాకాండతో—
 వంచనా రంధ్రాలతో
 ప్రజా వంచనా రంధ్రాలతో—
 సూర్యునే ముట్టగలవా
 ఓ భద్రప :
 నారకగతి నాపగలవా ?

కిరదాల జనసేనతో
 సంచార కిరదాల జనసేనతో—
 కొండదిగి కోసదాటి
 రూపుకొండి దిగి కోసదాటి—
 డిగ్గు గుండెలు రగిల్చి
 పల్లెల్లాగ్గు గుండెలు రగిల్చి—
 పట్టచాల ముట్టడించి
 సంపన్న పట్టచాల ముట్టడించి —
 రాజ్యమేలును నూర్చుడే
 ప్ర జ ల
 రాజ్యమేలును సూర్యుడే :

సికిందరాబాదు జైలు

14-7-1974

గుండె బలం

మా గుండె మా జెండా : మా మనసే మాకండ :
మార్క్సిజమే మా పథం : మావో వ్రక్షాయుధం :

హృదయబలం లోపిస్తే ఆయుధబల ముంటేనేం ?
ఆయుధాని దేమున్నది , నిబద్ధత ఒకటే పెన్నిది :
వచ్చుచునిపి చేతిలోన హెచ్చు ఆయుధాలంటే
సాహసి చేతికి వస్తే సొంతదార్ని లొంగిస్తే :

ఆయుధాలు అధికారం అంగబలం ఎన్నున్నా
పంధా సరికానప్పుడు పడక తప్ప దెవడైనా :
బక్కటెముకలోని శక్తి రక్కసినే చంపగలదు
రైతుకూలి బుద్ధిమి నై రాజ్యం రాబట్టగలరు :

మా గుండె మా జెండా : మా మనసే మాకండ :
మార్క్సిజమే మా పథం : మావో వ్రక్షాయుధం :

సికిందరాబాదు జైలు, 1-7-1974.

వాన తర్వాత

మబ్బా మబ్బా ఈమాట చెప్తా :
 నీతోని పోసిరు ఏమూల కొచ్చెను,
 నీ దూది కదలికల కే గమ్యముందేను ?
 మబ్బా మబ్బా, మరి బదులు చెప్తా :

మబ్బా మబ్బా ఒకమాట పనిదా :
 రైలు కంటికి వచ్చులేదును చూసెను
 చూలి వంటకి చెమట జలకమే మిగిలేను
 కమిలి కుమిలిన నేలకొలి మెప్పుడారేను ?

మబ్బా మబ్బా చెవినొగ్గి చినుకో :
 నామాట పని సదుపాయపు లీరం పైపు
 కదిలి నీచిని పీర్చి చదలంత పరచుకో
 నాదిలా కమ్ముటని నూమిపై కురిసిదా :

మెడపై పొరుగుపై పూది రాలిపడాలి
 గుడిసెపై జల్లుపై కరుణ చిరికిందాలి
 భామిందు భూ-మదారులను పరచాలి
 గోచిపాతలదారి లొక కప్పు నూచాలి :
 అప్పొడిరిన పరి కర్తి అశలశలరో
 కరుణగోసిన లోత కొడవల్లు జలిపించి

త్రూర రాక్షసరాత్రి కంత రక్తములోన
 కాలమే పులుగడిగినట్టి ముత్తై మవాలి :
 ప్రళయమౌ వర్షాన వృషలు చూలగా
 పచ్చికలు తలయెత్తి పరవశం చెందాలి :

మావోడు

మిట్ట పల్ల రొక్క సమతల మయేలాగ
కష్టకాలం గడిచి బతుకు ననలెర్రాలి :

మద్దా మద్దా చేతిలో చెయివెయ్ !
మద్దా మద్దా కోరింది చేసెయ్ !
విధ్వంసనం వినిగ్రాహానికి పునాది
విప్లవ మహావృద్ధి పిదప సూతన స్మృతి .

సికిందరాబాదు జైలు, 1-7-1974

గెరిల్లాల పాట

తుపాకి విద్యకు సప్రసాచులం మేమందరమూ, సత్యం ,
 ఒకొక్క తూటా కొక్కొక్క శత్రువు చున్నుగలవడం చర్యం :
 రెక్కలు పెరిచిన సైన్యం చూచి
 గిరి యురికీ వెరిపనిది :

నాంద్రాటవిలో మా కామ్రేడ్లుకు సహస్రాయాలున్నై :
 ఉన్నట్ల పర్వత ఎంట్టుపైన, దుర్గము లిఖి స్థలాలలోన
 సోదరి సోదం సంధ్యతీతం
 సమరిం నాగిస్తాంది :

తిండికి బట్టకు కలుపలేనేం , మా కవి శత్రువే సమూహ్నేను :
 తుపాకి లాటా పెటించేనేం , వాడే వేరుల కందించేను :
 రిటగడ్డ మా అందరిదీ ఇది : శ్రుతి అంగుళిమూ మాచే ,
 పండెత్తే శ్రుతి ఒక్కనికోటి తుదికంటా పోట్లాటే .

సికిందరాబాదు జైలు, 18-7-1974

[జపాన్ వ్యతిరేక యుద్ధకాలంలో దశిట - పశ్చిమ చైనా మానాన్ రాష్ట్రం
 లోని కమ్యూనిస్టు గెరిల్లా మోధులు పాడుతున్న పాట. దీని ఇంగ్లీషు
 మూలం హాన్.నాయిన్ పుస్తకం 'బర్డ్లెస్ సమ్మర్' లో ఉంది.]

గాలి మారింది

గిరిపోతున్నాయి నేలమాడి బొగ్గవుతూంది
 నీళ్ళవుతున్నాయి పచ్చదనం నల్లబడుతూంది
 ఎండాకాలం ఎన్నాళ్ళు, ఎన్నడు మబ్బుల ముట్టళ్ళు ?
 ఎండిన చెరువులు ఎన్నాళ్ళు, ఎప్పుడు చేపల సందళ్ళు .

నేలబీట లింతెన్నాళ్ళు, ఎప్పుడు నీటివడి పరవళ్ళు .
 'తెల్ల భయం' మరి ఎన్నాళ్ళు, పిల్ల పిడుగులా చప్పుళ్ళు .
 వుక్క- పంజరం మరెన్నాళ్ళు, ఎప్పుడు గాలి తడి రాకిళ్ళు ?
 కరువుకాటకా రెన్నాళ్ళు, కటకట లింకా ఎన్నాళ్ళు .

కూలిచాకిరి ఎన్నాళ్ళు, తొలిగే దెప్పుడు కడగళ్ళు .
 అణిగి పడుందడ మెన్నాళ్ళు, ఎన్నడీ విషం విరుగుళ్ళు ?
 పిష్టవాల రుతువొచ్చింది, కారైమూల మబ్బేసింది
 గాలి వాలకం మారింది ఎర్రదుమ్ము చెలరేగింది

సికిందరాబాదు జైలు, 25-7-1974

ఎగరేశాం

ఎగరేశాం ఎర్రెరని జెండా
జైలయినా ధైర్యం విడకుండా,
ఆశయాల రోజు పూదండ :

మృతపీఠల ప్రాణార్పణ ఫలితం
సాయుధ ప్రజాయుద్ధ జ్వలితం
విప్లవ శక్తుల ఉద్యమ మహిమ

..ఎగరేశాం..

ఎగరేశాం ఎర్రెరని జెండా,
మట్టులు పట్టిన దిక్కులగుండా
కొత్త కరుకు చురుకెక్కే ఎండ

..ఎగరేశాం..

కలిగినవాళ్ళకు గుండె రల్లడం
దుష్టశాసకుల అస్తిలో జ్వరం
కష్టజీవి మెడలో జయచూరం

...ఎగరేశాం.

ఎగరేశాం ఎర్రెరని జెండా
మనిషి పోరాటాల్లో
నిర్భయ నిర్ణయమే ఎడనిండ

...ఎగరేశాం...

పీడితజన ఆశా మందారం
జనయోధుల పోరాటాంగారం
భావికాల లత ప్రాణాధారం

...ఎగరేశాం...

దాస్యయుగానికి చరమాధ్యాయం
స్వేచ్ఛాజీవిత గృహ ప్రవేశం
మానవీయ చరిత్రకు శ్రీకారం

... ఎగరేశాం...

సికిందరాబాదు జైలు, 28-7-1974

[చారు మజుందార్ సంస్మరణ దినం]

మావోడు

పిట్టలే నయం

పిచికలకూ పిట్టలకూ కాకులకూ గద్దలకూ
ఆకాశం విశ్వంజలం అవకాశం విఫలం '

ఉన్నచోటనే ఉండక వుపారుగా పికారుగా
రెక్కలిప్పి ఆడిస్తూ రెప్పలెత్తి పరికిస్తూ
నిత్యచలన శీలంతో నిర్విబంధ వర్తనతో
కిందనున్న పైదీంకు ఈర్ష్యకలుగ విహరిస్తూ
మనుషుల చెరసాలలకూ మనుషుల పనిసాలలకూ
ఎంతో ఎత్తునపోతూ ఎదం తొలిగి పయనిస్తూ
ఉన్నతినీ విస్తృతినీ సాధిస్తూ శ్రమించేటి
పిచికలకూ పిట్టలకూ కాకులకూ దేగలకూ
విశ్వంజల మాకాశం అవకాశం నిరవధికం '

సికిందరాబాదు జైలు, 22-9-1974

కన్నతల్లి

చంద్రుడికి తల్లి చూమి
చందనం రాదు, మేనంరా మని పూనుటని వుంది
పంటలట దాదె చూమి
పచ్చనరో రాదు. టాడిదరంగురో కప్పబడింది

ఒంటికి చింతిపాలు చంకన జోర
అరిగిన కాళ్ళు కాయలుగావిన చెలులు
చుడుచుటపోయిన ముఖం ముడిపలుపట్ట పోట్ట
దుమ్మగొట్టుకున్న జుత్తు దేహీ అనే నోరు
ఎరిగిన రొమ్ములు లాచకుపోయిన కాళ్ళు
చూచిపై న గోళ్ళ పాచి బుచ్చు

చెయ్యి నదిపే ఎరదెట్ల చంకన చందరిళ్ల
నె చిల్ల నీళ్లె ఆ పేరా లదితగిన అంగిలి
నీలచగట్ట నాలిక నాని గొంగుర
పరిపెని వాలకం ఒంటింటికి తిరగాటకం
అన్నీ నడిగిన కాదాని పడపేరుగ
అంలా యిచ్చి పడితేని గుడ్డి చెచ్చగ తై

చంద్రుడికి తల్లి శ్రీదేవి చెల్లెలు చూమి
గంధంతోకాదు దుర్గంధంతో నిండింది,
సంపదలట పెట్టని నిధి
భోషతో మూర్చిల్లబోసింది.

24-9-1974

మావోడు

అ - క్ర మం

క్రమం తప్పడంలో కూడా
క్రమం ఒకటి ఉంది .
గందరగోళం తాళం ,
లయ పాటించే విలయం !

అలజడి చేసే సందడి,
అవ్యవస్థపై ఆస్త,
అశాంతిలో సాఫల్యం,
ఆత్మార్పణ ఆకర్షణ !

ఉద్విగ్నత హృది నగ్నత,
పుత్సాహం వ్యామోహం,
ఉన్మాదం జయనాదం,
ఉల్లోలం కల్లోలం !

పట్టపగలు పిడుగులజడి,
పూరేకుల బాకువాడి,
కదిలే పొద, నడిచే గుహ,
కలవరపెట్టే తహతహ !

శ్మశానాన శ్రీ వెన్నెల,
సౌరంగాన మృత్యుహేల,
హర్యక్షం సూదికనుల
హతాత్తుగా క్రూరజ్ఞుల !

నిలకడ పొందిన నీడలు
 నీటిని కదిలే జాడలు,
 గాలివీటి చివరివాళ్ళు,
 రాంతి పేనినట్టి తాళ్ళు :

తారల మీటలు పంపే
 తరళ రహస్య వార్తలు,
 వనవాయు ప్రసారాన
 విడిబడు సంతేతాలు :

క్రమం తప్పడంలో కూడా
 క్రమం చికటి పుంది :

మార్చి, 1970 నెలపైంబు

ర గ తం

వసంగలులో చితాకొల్లులో కరకు కసాయా కటికి నీపాయా
జెలగం బొగం జిముని పటాళం జరిపే మోరం విని నహించడం
ప్రజాతంత్ర జీవన మర్యాదా ?

హింసలు పైదులు హత్యార్పణార్ హజిమా అలుమా అత్యాచారాల్
నేరంమోషని న్యాయంతీర్చని నరుల దుర్వధలు నరకయాతనలు
ప్రజాతంత్ర శతపత్ర గళాలా ?

ఎరుపెక్కాయ్ ర క్తంతో కొండలు విసుపెక్కాయ్ బాధలతో కోనలు
వన్యమృగాలే విన్నవోయినై వృక్షలే నిష్పజ్జలయ్యాయ్
ప్రజాతంత్ర దుష్టత్ర సాఫలై ?

ఏటిసీటిలో యాదే చేపలు ఎగిరే వన్నెల చిన్నెల పిట్టలు
గాలీ వెలుతురు కాలం స్థానా గొంతుచించుకుని హెషిస్తుంటే
ప్రజాతంత్ర రక్షకులకు చెవుడా ?

రామ రామ : ఇది రామరాజ్యమా ? రామరాజ్యమా ర క్తతోజ్యమా ?
ర క్తకటకమా ర క్త యజనమా ? ర క్త యజనమా ర క్త పానమా ?
ప్రజాతంత్రమా ? పశు జ్వంభజమా ?

చూడు రేణ్తోడి !

ప్రవాహగతి సాంతం మూలమందనీ
ప్రధాన ప్రపతి 'నన్నెంతి' అపుకుందనీ
తెలుసా .

అక్కడ ముందుముందు చుక్క పూరదు
నలుసుల్పునులుగా యిసుక మేటలే మిగిలేది
పాయగా వోరగా పాయుతున్నాయనా నీ పూసా ,
పాచిఒడ్డి చెలమ , పురున్నాయనా, నాయనా ,
జరికి కానా దూరంగా పూచికి కానా యెడంగా
పొడుతుంది వివిధ నృసి ప్రవాహాని ,
హవనగానే కాదు సూది మోపినట్టా కాదు
బలపడుతోంది భీకరాకారం ధరిస్తోంది.
కనుజూషంలే చూడు : లేదా ?
నల్లేట్లో బుడుంగు బుడుంగున జలకాలాడు :
ఏటి తెదురీడడమా : నీ తాతలిగి రావాలి :
నొప్పిరాక న్నమ్మరుని దృష్టికి నష్టి కలిగించుకని
దెప్పవొతున్నావు గాని.
ద్రష్ట ననుకుంటూ, ప్రవక్త వేషం కడుతున్నావు
ప్రవచనాలు నోట వెడుతున్నావు
దర్దమ్మ 'కు నీ ప్రతిపనీ నిదర్శనం
గాకు నీ ప్రతి మాటా తార్కాణం.

'ఆంధ్ర జ్యోతి నచిత్ర వారపత్రిక' 11.12 198

చెలియలి కట్టి

అనంత విశ్వాంతిరాగాన ఒకానొక నన్నటిచుక్క
అత్తుష్ట మహాగ్నిగోళం బద్దలైన చిన్న నిప్పుకణిక
మాహేంద్ర నీలాలమాలలో మరకతమణి
మహాజ్ఞోరాళిలో దీవి - మనం జీవించే ధరణి
శిఖ దోలకైనా శవశీటకైనా మనకిదే సర్వస్వం
కాలిపట్టా కలలగుట్టా మనకు ఈ భౌతిక విశ్వం—

జిది - విధిచేతి జంత్రపు బొమ్మకాదు
ఇహం అసంబద్ధ పరలోకస్వాయ కాదు
పదార్థాని లీలకాదు మాయకాదు మర్మమూకాదు
వాస్తవతావాస్తవమేగాని వాస్తవాధివాస్తవం కాదు
నిరంతర ప్రవాహిని పరిదామ ధక్తిణి - అవని

అదిలో సుస్కం రహితమై పడిపుండేది ప్రకృతి ఇక్కడ
అద్దానికి అద్దమే తోడుగా ప్రతిబింబిసేదీ లేకుండా—
ఆరుతూ మండూతూపోయే అనంత జీవజ్వాల
అంతురిస్తూ అంతరిస్తూ సాగే నిర్విరామ ప్రాణహేల.

జననం మరణం వృద్ధి క్షయం
బహిరంతర సంసుర్జనామయం
క్షణం క్షణం నవీనతావిష్కరణం
సూక్ష్మంనుంచి స్థూలం కణంనుంచి జీవజ్వాలం—
స్థాణువు కాదు ప్రకృతి, నిశ్చలతకాదు స్థితి,
అది ఊర్జ్వముఖ పురోగతి.

సార చాంద్రగ్రహ నక్షత్ర ఆకర్షణ వికర్షణల్లో
పరిసర వారావరణ శీతోష్ణాల్లో పదార్థ ధర్మనియమాల్లో
పంచ మహాదూతాల సంస్కర్షణలం అగణ్య జీవజాలం
దివారాత్రాల సంక్రమణంలో రీతుచక్ర ధ్రుమణంలో

వైవిధ్యం సుందరం ప్రాణబంధురం—
సాగరాలు పర్వతాలు నదులు అడవులు
క్రిములు రీతుకాలు చెపలు పక్షులు పశువులు
మనుషులు :

అరిణ్యం ఆవాసంగా గుహ గృహంగా శాఖామృగంగా జంతువుగా
ఆదిమానవుడు ప్రకృతికి లభిస్తున్న ప్రాకృతజీవనుడు
మాలప్రకృతిని భిన్నాకృతులుగా తనలో పరావర్తనం చేస్తుకుని
మనఃప్రకృతిని జ్ఞానమయ చైతన్యకోశంగా మార్చుకుని—

ఆవయవాలు పరికరాలుగా అనుభవాలు ఆచార్యులుగా
ప్రకృతికి లోబడి ప్రకృతితో తలబడి
సర్దుకుపోతూ సంఘర్షిస్తూ—

మృగతుల్యుడైన వానరుడే నరుడుగా రూపొందాడు
ముంగాళ్ళను చేతులుగా చిళ్ళను జ్ఞాన జ్యోతితులుగా మార్చుకున్నాడు
జ్ఞానేంద్రియాలతో సమకూర్చుకున్నాడు ప్రపంచాని కో అర్థం
జీవన సంగ్రామంలో సమిప్తి ప్రయత్నమే పరమార్థం—

వాడిదే ఈ అద్భుత సృష్టి. కాదు అభూత సృష్టి.
అల్పానల్ప క్రియాసమిపి కాదు క్షత్రిగ్గుపి

అరణ్యంగా అరాచకంగా అసంకల్పిత కార్యరంగంగా
కడలిగా కల్లోలంగా అనియంత్రిత సహజ భీకరంగా
పథకహీనంగా ప్రయోజనకూన్యంగా ఉల్పాతంగా విఘాతంగా
ప్రకృతి ఘోరాకృతిగా స్థితి నిత్యసంశయాన్వితంగా

దౌర్జన్యరాజ్యం పర్జన్యగర్జనం జూప్రకంపనం
కుంభవర్ణం జలప్రళయం దుర్దామజైమం
క్షేత్రం ఆక్రోశం దుఃఖం దాడిద్రవ్యం సంఘాతమరణం
దైన్యం—

గాలిలో పెట్టిన దీపకళికగా కొట్టుమిట్టాడేటప్పుడు
జీవం క్షణభంగురం నశ్వరం బుద్బుదమనిపించేప్పుడు
జ్ఞానమే అంతుశంగా విజృంభించాడు సింహంగా
ప్రకృతి మత్తేభం కుంభస్థలంమీదికి ధిషణాధికుడు
నరుడు.
శక్తితో యుక్తితో మచ్చిక చేయబానాడు జాంతవాన్ని—

సమిప్తి శ్రమనుంచి బుద్ధిస్పష్టి
మెదడు పెరిగి పరిజ్ఞాన ధని
హృదయ సంస్కారంతో కళాదుని
బహిరంతర పోరాట ఫలితం
మానవాంతఃకరణం.

సహజానికి జత మానవుడు కల్పించిన కృత్రిమత
బుద్ధి సూక్ష్మత భావనుకుమారత - వెరసి నాగరికత :
ప్రకృతికి మనిషికి మధ్య పరచుకున్న వికార రథ్య
నిశ్చంఢలతకు అడ్డుకట్ట దృష్టాదృష్టాల నడిమిగండి
విజ్ఞాన - కళాన్యతమైన సంస్కృతి.

ఇంద్రజాలం కాదు మంత్రం శంత్రం కాదు మానవ నిర్మిత
 ఇంద్రచాపంలా నెమలిపురిలా మణిదీపంలా ఆందమైంది
 మహానుభవశాలి మానవుడు మహానుభావుడు మానవుడు
 సూర్యమీద తలవ్ర కొర్రమీద గురి - ఆభ్యుదయ సాధకుడు

కీడునుంచి వేలు ఘోషనుంచి భాష
 గిరూపం నుంచి సురూపం
 కల్లోలినిలోనుంచి కల్హారం
 గాసం కిల్పం నృత్యం తత్వం నీతి
 ఓయి యోచన భావుకత
 గొప్ప నాడ్యం--

ప్రకృతి కర్తకాగా ను స్కర్త మానవుడు
 ప్రకృతి కర్మకాగా నిర్మరామ క్రియ మానవుడు

అదుష్టకురాని వన్యజంతువు అదిప్రకృతి
 ఆజ్ఞాబద్ధంగాక సాధిదీక్షతో ప్రగల్భ భూతకత్తి
 అదురుదిబ్బ తీస్తూనే వస్తూంది సంబద్ధ మానవ నిర్మితిని
 చిదిపి చెరిపి వేస్తూనే వస్తూంది నక్రమానుబద్ధ పద్ధతిని

ఆదాతుగా విపత్తుగా--
 వాన వరద ఎండ చలి
 వండ వడ వుప్పెన గాలి.

శోభను షోభగా కేదాశాన్ని హాసర క్షేత్రంగా పరిమామస్తూంది
 భవనాన్ని నేలమట్టం చేస్తూ బతుకును బద్దలు కొడుతూంది
 నీళ్ళలో నిప్పుమంట లేవుతూ నేలను చీలిక పేలికలు చేస్తూంది
 గాలిని పురికాదుగా పేనుతూ కాంతితో జీవనంహారం కావిస్తూంది
 కేమాన్ని గాయపరచి ప్రాణాన్ని తుంచిపోసి దీభతన్నం కలిగిస్తూంది--

సహజానికి సంస్కరణకూ తీరని పోరు
పశుప్రకృతి మానవుని పోటీదారు.

ప్రతి సంక్షోభమూ మానవకోటి మనగవకే పెనుసవాలు
శిథిలాల మీద శకలాలమీద హృదయనిర్వహణ నేత్రాలు
ఏం చెయ్యాలి మనిషి? ఏం కావాలి అంత కృషి!
ఏ పరాశక్తిమీద వెయ్యాలి తన బలపూ బాధ్యత!

మాకూ గాడూ మనూ గాడూ మనిషి! రాయో రాయో కాడు
మూర్ఖుడై మానవతను హృదయశీన పన్నుకు ఆపాదించాడు
అనందం కరుచై అనాధ శిశువు నిర్భయ హృదయమన్నాడు
ఆశలూడ్చిన తరుచై హెడూచేతు తెచ్చితి నమ...రిస్తున్నాడు
దుర్విధి అవునా! ఇది దురంభమేనా!

ఎహజాతిసహజమైన ఘటన నైతం పెనుస్పృహ గొన్నది, హృదయ
విహ్వలమైనాడు హృదయమున్న మనిషి!
ప్రకృతికి హృదయమూ లేదు మేధస్సు లేదు
పరుషమై ప్రాయమై ఇంతలోనే ప్రళయతం కాగలదు
తండ్రిగా చెండాడి చల్లగా దీవించగలదా? మారి మాత కాగలదా!
అంతా తన భ్రమ! అంతే గాని, కర్మకాదు
అనధీన మహాసత్వం ప్రకృతి
అది వట్టి పదార్థం అనియతశక్తి
అయితే, అలాగే వుండిపోసిరాదు!

మనిషి విజేత
అనతిక్రమణీయం నాగరికత చెలిమిలకట్ట
క్రమికాదు మనిషి
మహోద్యమం శేముషి
సంకల్పబలం మనిషి
మనిషంతునే మనస్సు
మనిషంతునే మహాస్సు

శారతి, నవంబరు, 1978

[బందరుపేద్ద ఉప్పెన వచ్చినదీన అయినెలల కంటే ఎంతో తర్వాత]

మనిషిని చూడబోయాను

గుహలోని సింహాన్ని చూసివద్దామని వెళ్ల లేడు
 టిరేగే ఉత్సవ విగ్రహాన్ని తిలకిద్దామని ఆశించలేదు
 కేసరి ఎదురాతుందని కలలోనూ అనుకోలేదు
 విగ్రహం సాక్షాత్కరిస్తుందని ఏనాడూ నమ్ముకోలేదు.

హర్యక్షం సమక్షంలోనూ అల్పమృగం కాబోను
 దైవ ప్రతిమ సన్నిధిలోనూ దాసోహమృతననెరను
 నేను నేనుగా నిలవని వెలకటి పూలచేత కోరిక
 వ్యక్తివాదమోనా ఇది ' ' తక్కిగొరిపించి నాచిక !

చివరకు నేజూచిందొక సింహం కానేరదు
 ప్రాణదీప్తి లోపించిన శిలాకారం భూడ కాదు
 బండబారిపోని గుండె చిక్కుబడని తేటతలపు
 వజ్రదీప్తి సుషుప్తర్ప అగ్నిధార హిమజ్వాల :

మానవుణ్ణి చూచినాను మానవతను తూచినాను
 మమత సమత కన్నులైన మనిషినే నే గలిసినాను
 మనిషి అతడు : కాదొక రుపి
 కాదు దోపి : అతడు మనిషి !

8-1-1974

ఉదయానికెదురు నడుస్తున్నాను

సముద్రం వీచుగాలికి వల్లటి వీపుని చూపి
నత్తువ వుడుగుతూన్న సూర్యుణ్ణి చెమటక్కాళ్తో తాపి
నెత్తురుగక్కే పడమటి దిక్కుని చీత్కారంతో చూస్తూ
నడుచుకుపోతున్నాను ధిక్కారం ప్రదర్శిస్తూ.

పొద్దుట కుశాలాగా చెంగలించిన ఎండ తువ్వాయి
మధ్యాహ్నానికల్లా కారెల్లిరిగిన పోట్లకోడె—
పొద్దువాలే వేళకు దాని వయస్సున కైవాలింది
ఎత్తుబడినట్టు నల్లగప్పువేసి నేల గూలింది.

కిందినుంచి కావిర్లు పైకెగిసి, నూర్యబింబం
కరిమింగే వెలగపండై హరించుకుపోతుంది—
పడిపోతూన్న వ్యవస్థ అచ్చుకుమచ్చు గుద్దినట్టు
ప్రతిరోజూ లోకానికి ప్రత్యక్షమౌతూనే వస్తోంది.

గాలి గుమ్మటంలాంటి పూర్ణ సూర్యుడొక్కొకలో
గుల్ గుంబాజ్ లాగుండి చిక్కి నగమవుతున్నాడు—
తగ్గి శిరస్త్రాణం, తలపాగా, తురాయి, కందినరాయి అవుతున్నాడు
తర్వాత, రూపం నశించికూడా రక్తిగా వ్యాపిస్తున్నాడు.

మార్పు మొనజూపాలిగాని, మరి, అది పుష్పెన ముంపే
 మంచమైనా పట్టక ఒక్కపెట్టన 'హరీ' మంటాడు రోగి
 ముడతల రాత్రి మసిపాతరో ముడిచిన ఉత్తమ వజ్రం
 మరో దినకరుడై మరింత కరుకుడేలి రావణం చధ్యం :

ఎదురుగాలిని దూసుకుపోతూ రేపటి సూర్యుడి పైపుగా
 ఎల్లలోకంతోటి మమేకమై నేనూ ఎదుర్కొనిస్తున్నాను
 అస్తమయాన్ని నిబ్బరంగా నిన్ననే ఎదిరించినవాణ్ణి, నేనిప్పుడు
 నిస్తుల నవోదయానికై నడిస్తూ వింటున్నాను కదలి కడుపు చప్పుడు :

26-5-1974

రేపటి గాలిపాడే పాట...

I cannot imagine anything. . but I hear the
wind, the Great Wind of Tomorrow, sing
its Inemendous song...

—హాన్. నూయిన్

రేపటిగాలి పాడేపాట నేడే వినవస్తున్నది
గుండెలు కదిలిస్తున్నది

ఏడుపులాంటి గాడువుకాదది, నిర్భయ వ్యవసకవనం
మూలుగులాంటి వాయువుకాదది, నాయుధ గీతాపవనం . రేపటి....

ఆకులు రాల్చి మోడు మిగిల్చే పోడుగాలి కాబోదు
బతుకులు వేల్చి కడుపులుకాల్చే నిప్పులగాలి కాదురేపటి. ...

ఈలపాటతో నవలీనంగా నడుచుకుంటు పోయేది
చిగురెత్తినూ నగవాలికినూ చలచల్లగ తోలేది ... రేపటి.. .

చలికి ఆకలికి నిరుపేదల బలిగోరి చంపగారాదు
ఎండుటాకులను డిడ్చి మింట నుడి తిప్పికొట్టగాబోదు .రేపటి....

సాయుధమైనా భీషణమైనా జనకంటకులకె గాని
సాధు సుందరం స్వాదుకోమలం జనహృదయాలకు రాణి ... రేపటి....

చెమటలు పట్టిన నొసటికి చల్లటి చేతి తాకిడయ్యేది
పనిరో మునిగిన కష్టజీవులకు సేదదీర్చబోయ్యేదిరేపటి....

రక్షకులకే పనులు బెట్టి
ఆయుధా న్నధికారిజేసిరాళ్ళు....

ఉదయకాంతిలో సాగరాలపై నురుగు తరగగా పొంగి
విప్లవ విజయ ధ్వజం రెపరెపై ఎర్రమేఘమై వంగి .. రేపటి

పోరాటాల పాటలలాగా గుండెల సందడి రేపి
కాలంవేసే తొలి ముందంజై భావిమీద కాల్చాసి .. రేపటి

ఆరణ్య గర్జన గ్రామం చెవిలో రహస్యాలలా ఊది
పర్వత గుహలో ఘోరాశని ధ్వని ప్రజలగుండె కందించి . రేపటి .

ఘాతకాల మృతదేహం ప్రస్తుతకాలం చితిపై పేర్చి
పరిణామాగ్ని జ్వాలను పోరాటాగ్నులతో మండించి . రేపటి .

నీకిందరాబాదు జైలు, 17-7-1974

“స్వర్గపురి”

[వెంగలరావు భాగోత స్వగతం]

రాళ్ళు వేద్దామా. పునాది
రాళ్ళు వేద్దామా ?

రాళ్ళు వేద్దామ నయముగా సరి
కొత్త గొప్ప పరిశ్రమలకు ?

రండి దుర్ముఖ రక్షకులు మొత్తము
రక్తరంగము సమాయత్తము !

చెట్టులేనీ అడవిలో మరి
రాళ్ళులేనీ కొండలోనూ

మనుషులే మృగములై తిరిగే
తుప్పలోనూ తిప్పలోనూరాళ్ళు.....

చక్కడా అక్కడని భేదము
తెంచనీ నిష్పక్షపాతము

మొక్కటోనిది పారిశ్రామిక
విస్తరణ మా దొడ్డ లక్ష్యమురాళ్ళు.....

రాతిరీ పగలనీ ఎండక
గుట్ట రట్టవుతుందనీ జంకక

హింస ముగ్గులు తీర్చి మానవ
మాంసఖండార్ కూర్చి పేర్చగ

ప్రాణహారతులెత్తి దుష్టుల
కపాల తోరణాల్ కట్టగ

....రాళ్ళు .

తుపాకీ తూర్యారవములు
తూటానిప్పుల వూలమాలలు

బాణాకర్రాసురుల పౌరుష
వధాకేళి మందిరమ్మిడి

... రాళ్ళు..

గుంటనక్కలు కొర్రె మెకములు
గద్దలా వెనుదిరిగి వెళ్ళే

శౌర్య దైర్య ప్రదర్శనమ్మిడి
ప్రాణు లెరుగని పుణ్యక్షేత్రము

....రాళ్ళు..

యమాధర్మని కొలుపుచూటము
చంపి: ద్ర విహార వనమిది

భూమిపై అభినవ స్మరము
అవతరించే సన్మహారము

.. రాళ్ళు.

శక్తిరాజ్యముతోన నెత్తుటి
మడుగులో కట్టాలె దుర్గము
'స్వర్గపురి' యను పేర నిర్మితి
కోనమే అస్తుల పునాది

ఇదె పునాది అదె సమాధి
సమాధులకే ఇది పునాది

... రాళ్ళు

హత్య కన్నను ఏ పరిశ్రమ
మీకు మిక్కిలి ప్రియంబైనది ?

....రాళ్ళు

ఎమర్జన్సీ కాలం 4.8.1977

దొరలూ దోపిడిదార్లు బలిసే దుర్వ్యవస్థలో
 ధూర్తులు ప్రహ్లాదులు గెలిచే అవ్యవస్థలో
 చరిత్ర తాల్చిన గర్భం ఫలియించక ముందే - అమ
 చేతి నిశిత శస్త్రీకతో భావి శిశూదయమయితే—
 పేదలు సాదలు చల్లగ బతికి సుఖాలందాలని
 కలల వెంట పరుగెత్తిన మేరీ మనస్సుల మగటిషే
 కేమి విలువ *

ఎమర్జన్సీ కాలం, 19-8-1977.

గుః డెల్విఁడా వూపిరి పీల్చుకో

చిక్కటి పొదల బదులు ఒంటరి పూడిగెలే
రెమ్మపట్టు తప్పి దుమ్ములో దొగ్లే పుష్పాలే—
సంఘమా, సంఘటనా? ఏదీ లేదిప్పుడు

ఉన్నా. పేరుకే పై వైన
పట్టి కన్నీటి తుడుపుకోసమే వుండి
శక్తికావలసిందల్లా దుర్బల వ్యక్తిత్వమయింది
సిద్ధాంతం మారు రాద్ధాంతం
వాదబలం స్థానే దిక్కుమాలిన యుక్తి
పేతికలక్కుడా చీలికలు
చి చీపు!

మరెందుకీక్కడ? పద. పోదాం, బయల్దేరు:
ఎక్కడికని అడక్కు, దేన్నీ ఎదురుజూడకు, నడు:
కాలిని తన్నూ కంటిని మెదడూ కదుపుకోంది.
కరిమబ్బుల్నుంచి చిచ్చుకత్తుల వాడి మెరుపులు
జ్వలించే ఆకాశశిఖరాల నెక్కాలి మనం
కాలం పొదుగునుంచి పిండుకుందాం సంతోషం
ఆత్మవిశ్వాసం సంకల్పబలం

జయం జూలు నొడిసిపట్టుకుని చరిత్ర పంచకశ్యాణిమూపుకీ
ఎగ్గిరి గంటేసి కూచుని దొడు తీయిద్దాం
నిర్ణయించుంచి వుద్యమాన్నీ, పాటనుంచి పోరాటాన్నీ
రగిలిద్దాం తాజేద్దాం మండిద్దాం కలపడిద్దాం
శ్వాసనుంచి వేడినీ వాడినీ పుట్టిద్దాం
కలం వీడికో, పల్లకాటికో కాదు
మనమిప్పుడు పోదోతున్నది

అత్త సన్యాసం చెయ్యబోం కర్మసన్యాసులం కాం
 అపజయం ఆధిపత్యాన బలిచక్రవర్తులం కాబోం
 వామనులమేమో ప్రస్తుతానికి, త్రివిక్రములమై తీరుతాం
 జనం మనది జయమూ మనది
 చరిత్ర ఎవ్వరికోసం అగని జీవనది :
 ఈదుదాం, ఎదురీతైతేనేం ?
 దాటుదాం, అడ్డరి చేరుదాం.

మరో పొద్దు పొడిచేందుకు సిద్ధమవుతోందక్కడ
 ప్రళయం మనది పీర్వవంత మపుతుంది
 రాలిన ప్రతి రక్తం బొట్టునుంచీ
 అరిభయంకరులు ఉగ్రంగా
 ఉదగ్రంగా జనసేనగా దాహిందగల రక్కడ
 పోదాం ముందుకే మీదికే పోదాం
 కదులు, గుండెల్నిండా పూపిరి పిల్చుకో !

ప్రచురణ : 19.1.1978.

కొత్త సూర్యుడు

జగిత్యాలమీన నిర్మిల్లమీన వేసులవాడమీన

నిజంగానే వెలుగుతున్నావట్రా నూలైదా నువు "

చీకటికి నేల నవ్వుగించి పట్టపగటినికూడా తేలికా చూర్చి

దొరల్లో దోస్త గడుతున్నావు గాదుట్రా చూరదా నువు "

చిన్నెట్టల్లి గడిచై కిటికీలోంచి ఒక పిరికిపంద తామందు

దారు తుపాకీనుంచి మిత్తవ - బాటాలు ఎటులడిం చూస్తేదూ "

చూస్తూ పడిపుంటమేగాక, నీ కిరణాల మండ్రగల్పుల్లోన

ఒక్క రైతాంగం పెయ్యంతా కరిచి రణపుట్ట జెయ్యలేదూ "

'కత్తసాహి' వట్రా నువ్వు, కలిగినవాళ్ళు ఏట్రాజూ ' పోలీసు కి కేళ్ళతోటి

కలగలిసి కండబూడబెరికి రంగతం చిజూస్తున్నావు

భీ : నీ మొత్తం చూపకు !

కలలుగంటున్నై పంటలకోసం ఒండరాయి పొలాలు గూడా

పారంబాగునేల చేరవిలుస్తూంది నాగేటికర్రల్ని

అరకల బుజాలమీదెక్కి ఎర్రజండా లూరేగుతున్నై వందలాదిగా

'జీనాపైతో మర్నా సీతో' మంటున్నాయి పేదొక్కన్న జీవాలు

జూమి పురిటినొప్పులు పడుతోంది, భవిష్యత్తు నెత్తురుగుడ్డవుతోంది, చూడగా

సర్కారు మలామా, దొరలగులామా : పలామంటున్నావట్రా "

దూ : నీ మొత్తం మండ !

పల్లె కంపిగోడులున్నావు చచ్చుబడి మంచాన చావనున్నావు
 పడపాతల పక్షవాతమై నీరు నోరు పడిపోయింది
 మావోడు సరికొత్త శారీరు పొందున్నాడు మీదికి నడుస్తున్నాడు
 అబద్ధాలనూ ఒకమాలనూ వీల్చి చెండాడుతున్నాడు
 జనం పూసేరొచ్చున్నాడు గుండెట కంపొతున్నాడు నరింపిగువొచ్చున్నాడు
 నీ చాచి పాచి చుటక : నీ ఓటమి వాడి గెలుపు : ఎలాక :

‘స్మృతన’. [13-10-1978]

బండి పాటలు

(1)

అడవికి విడవలేదు దగ్గరలే దేవురూ
మనిషితోడు లేనేలేదు చీకటి ముట్టడి నెత్తదు
ఎట్టబ్బా, ఎట్టబ్బా!
ఎట్టా గిక్కట్లు దాటె దెట్టబ్బా, ఎట్టబ్బా!

చక్రం వొడులై పాయే కడలిలు వూడిపాయె
పట్టలైనా నిలవ్వు నొగల్గొన నాదుడే
ఎట్టబ్బా, ఎట్టబ్బా,
పాటుబడక పాటునబడె దెట్టబ్బా, ఎట్టబ్బా?

గతుకుమీద గతుకుదుపు నడకలే దిశేటి ఎరుగు
ఎంపబెద్దు ఎంపటికీ దాపబెద్దు దాపటికీ
ఎట్టబ్బా, ఎట్టబ్బా,
ఏదీ సరికాదేదీ, ఎట్టబ్బా, ఎట్టబ్బా!

ఆంధ్రజ్యోతి నచిత్రవారపత్రిక, 1-12-1978.

(2)

యేటి కొరటి కోటి కొకటి లాక్కుండా
 యెలపటి గిత్తనీ దాపటి కుర్రనీ జోడించి
 చదరమైన బాట బట్టి పోనిస్తూ
 గతుకులు తప్పించి బండి తోలుతూ
 నొగల్గెక్కి నిబ్బరంగా భూమిన్న పెద్దమనిషి
 లేనంత మాత్రాన, అగుదా ప్రయాణం"

తలమనిషే లేదనుకో నీడ్యగాళ్ళు లేదాః
 నడిపెటోడు లేవంటే నెట్టెటోళ్ళు లేదాః
 బండి వుంది, బండెట్లా పున్నె
 పక్కల పనిగాళ్ళూ ముందెనకలమందీ లేదాః
 బరువు తెలుసు బాధ్యతా తెలుసు
 ప్రయాణం ఎందుకాగుద్దిరా
 పంచాంగం లేనంత మాత్రాన చుక్కల కేమిటా"

“సృజన”

ఎరుపు రేక

మహానమ్మద్రం పిల్ల పయ్యరా
తిరుమల తిరుపతి వేడి తెన్నెరా
బెంగుళూరు చలిపిడుగు బంతిరా
మదరాసున చిచ్చర పిడుగేరా—
తమ్ముడా నర్సింహారెడ్డి
తెలిసి తెలియకుండనె పొయ్యావా :

రివటలాంటి చొంటి గొంపూ
జాటీలాంటి కండపూపూ
గాలివాలూ నీటిజాలూ
ఎట్లా కలగలిశాయో నీలో

... తమ్ముడా ...

పూతరా పనరు పిందెరా
చిగురురా చిరుతమువ్వరా
మలినంజె అపరంజి రేకరా
రేయెండ పొడల నునువాకరా

... తమ్ముడా ...

బెంగుళూరులో మునిగిందెప్పుడో
మదరాసున మరి తేలింపుడెప్పుడో
మహాదేవుతో నల్లగొండలో
కటిక రాతిపై పడుకొందెప్పుడో :

... తమ్ముడా...

నడిజెయ్యని నుడిగాడువు ముట్టడి
రక్తం మరిగిన రాక్షసికి పట్టుబడి—
అకస్మాత్తు దిగి దూకిన దేగా
గోటగుచ్చి ఎగరేసుకు పోగా

....తమ్ముడా....

నుంపు చెరగునా మెరుగువికావా
 గబ్బిగీసులో మిదాగురుకావా
 చలిలోనైనా చెచ్చనకావా
 చావుతైన చిటనప్పు నివ్వవా ?
 నూగే వదలని పెసరకాయరా
 పసరం కనకన నమిలివేసెరా
 పిల్ల తెమ్మెరే వడగాడుపులకు
 తల్లడిల్లి రొట్టిలి పోయెరా

...తమ్ముడా...

ప్రజలు ప్రవాహం నువ్వొక అలవే
 ప్రజాబుద్ధుడుంలో గలగలవే
 గెలుపు వైఖరే ఎరుక వైఖరే
 నలుపులేని తొంపర కదలికవే
 తమ్ముడా ! నర్సింహారెడ్డి !
 విన్నవ గిరి నేత్రాలు సేవేరా !

మే, 1979

వానపురి

ఆకాశం కారుమబ్బుల చిట్టడివి
 ఉత్తరం చిక్కటి పొదరిల్లు
 పశ్చిమం గాడ్పుతేళ్ళు పిదిలిన పుట్ట
 వాతావరణం భీకర ప్రకంపనం :
 జనపదం మీద మృత్యుపాద మట్టనం
 సాకారంమీద ఘోరవికారం విహసనం
 నిర్మాణంమీద శైథిల్యంచేసే ప్రతిజ్ఞ
 మనిషిమీద వన్యమృగ బలప్రదర్శన

ఈలగా మొదలై ఊళగా మారి
 రాకాసి గగ్గోలు ఘోష గాలి మహమ్మారి
 తిప్పించి మళ్ళించి ఎత్తి నేలమొత్తే విధ్వంసకారి
 పిల్లల ఏడుపుల్లా పిల్లల ఆడుపుల్లా
 బైటినుంచి చెవుల్లోకి దూనుకొచ్చే హోరు
 పట్టపగలే వెలవెలబోయేలా వెండి మెరుపు జోరు
 తీరం దాటుతూన్న అకాలం తుఫాను
 అకటా వికటం డిల్లీ తుగ్లక్ సుల్తాను.

గుంజిళ్ళుదీస్తూ లేత పెరటి మొక్కలు
 రాలి నేలకంటుకుపోతున్న పూలరెక్కలు
 తెగి తునిగి గుట్టపడుతున్న వృద్ధవృక్ష అవయవాలు
 ఎక్కడి కక్కడే కూలి లేవలేని గుడిసెల జీవాలు
 నేలతల్లి వలువలు వదులై పూడి ఎగిరిపోతూ
 నాగరికతకు దారుణమైన మానభంగం

విలువలూ ఖరీదులూపడి తేలికపడి
 పిచ్చి దయ్యానికి శ్రమ, సృజన మొక్కుబడి

బెబ్బరి పంజావేటకి తూలిపడింది ధృశ్యం:

వాననీరు చలిస్తే గాలి కసిరి కరిస్తే

కాలం నాడి తీవ్రించి గుండె నందడిస్తే

గాఢబిడ్డన కోరపళ్ళ నోటితో గబ్బిరేపితే

ఆటవిక ప్రకృతి వికట అట్టహాసం చేస్తే

గాలిజానా పెనబడి వినాశనపాళం విసిరితే

మాసేడేమిటి ఈ మాపు ముప్పుదాటి రేపు

సాదా అందచందాల మానవలోకం రూపు

12-5-1979

చిన్నాలూ

విన్నా నెన్నో కథలూ గాథలు
 చిన్నాలూ, జిన్ను చిన్నాలూ,
 ఏ వాకటి నన్నిలా చెయ్యలే
 దిన్నాళ్ళూ ఇన్నిన్నేళ్ళూ!

కబుర్లు కతలూ గుబుర్ల బొడలై
 చిన్నాలూ, జిన్ను చిన్నాలూ,
 నిన్నో ఎర్రటి గన్నెరు ఎవ్వగ
 నిలిపినాయి నా పూహల్లో

|| చిన్నాలూ ||

ప్రతి ఒక కబురూ పగడపు చిగురై
 ప్రతి ఒక పూనిక వజ్రం తునకై
 జనంలోన వేయనిన చెట్టువి
 మాయని పచ్చనలోపలి గుట్టువి!

|| చిన్నాలూ ||

రక్తంలో తేలాడే రాజ్యం శవంమీద కూర్చున్న ప్రభుత్వం
 కుబేర రజకవచం రాజ్యాంగం కపాలకుంఠల ఈ దుష్టత్వం
 గొడ్డటివేటుకో కత్తిపోటుకో
 పడి చనిపోతావనుకున్నామా,
 నిష్టన నినాద మిచ్చే గొంతుక
 రెండుగ తెగుతుందనుకున్నామా!

|| చిన్నాలూ ||

అనుచున్నామో అనుకోలేదో, కలగన్నామో కలవరపడ్డామో,
 గతజల సేతు బంధన మెందుకు? యుత నంజీవని మంత్రాలెందుకు?
 బరికిస రోణాలు బాణానిలనా
 పిడికిటిపట్టే నేతిబొంబుగా
 పోరాటం జనకొలాహలమై
 లోహకు సుద్యోక దీపావళి

॥ చిన్నాలూ:

ఏడవనీ ఏదేని వాక్కును: వానంబులవుతునై నా కళ్ళు
 అబ్రహాంకొక్కటి అనిచాంమై స్మృతం మెరుపుల మయమౌలున్నది
 గాయానోహ సార్వదానిం
 కంఠ స్వరాలక బిడ్డల నా
 విందులు చుడచే వాగ్వి, కునివన
 పువ్వేటోని తప్పబ్బయిన
 చివరికి మిగిలది జనానె
 చిక్కిబ్బలు చింతే చిన్నాలే

॥ చిన్నాలూ:

॥ చిన్నాలూ:

ఎలా నిలవయో ఎలా గెలవయో
 నేల తల్లి చెరనెలా బూల్చయో
 అది సాంతం చూశారే, లెక్కల
 అజాపజలు అప్పుడే తెలుద్దాం

॥ చిన్నాలూ:

లే! రా: మాలోన కలిసిపో: గుండె దైర్యమై ముందుకె నడిపెయ్:
 నడిశల విసురై కొడవలి జపురై నానా నమ్మెట మేడి కర్రువై:
 వైడిపల్లెలో వైడికంటివై
 పాడని నీ మాట చూపాటకే బాట:

॥ చిన్నాలూ:

27-10-1979

పౌర్ణమి వైపుగా

పడమటి మబ్బు మనకల్లో
 పోరు—గాలికి గూడా చలించక
 వడివుంది పంచమి చంద్రవంక
 మూర్ఖులో

కొమ్మల్ని కలపుచూంది
 పూర్ణత్వం సూదించే అన్నప్రేమ

ఇంకా పది రాత్రుల తర్వాతే పౌర్ణమి
 అందాకా అవసరం కంటికి ఓరిమి.
 ఎదురుజూస్తూ కూచోడం కాదు
 ఎదురు నడుస్తూ పోవడమే
 కర్తవ్యం

సూర్యం వాత్యమయేంతదాకా
 వ్యంజన వాస్తవంగా మారేదాకా
 రేఖ బింబమయేలా క్రమంగా
 రాకా చంద్రుడు ఉదయించేంతదాకా
 ఎదుర్కోలు.

“అంధ్రజ్యోతి సచిత్ర వారపత్రిక” 21-12-1979

దొరపోతు

లేపాడి బసవయ్య లేచివచ్చిందా? తాళినందికి లేచి రంకెబెట్టిందా?
అవసీలే గొప్ప అవోరయ్యగారు గాని, చుసకిరంటే దొడ్డ శ్రీమంతు దొరవారే!
పట్టిగా దిట్టిగా బసుల పెరిగడానికి, గుండులా నిండుగా మందసర్దారుగా
అహం లాహరి, రానపిక రాసిదర లన్నిగూడా దొరల అప్పులకు మచ్చులే.

పూవున్నగల చెండు మించనే చూడాలి, గంగడోల నేలవంగగా చూడాలి
మిన్నుమన్నులు సిట్టుకున్న చిక్కలు పల్కు, మన్నుమిన్నులు
దిసాయించనట్టి తుళ్లు;
నిలబడిన రావెల్ల బలమైన 'గడి'యను, చూకున్న చోటెల్ల 'బంకుల'నిపించేను
ఎంత లిరిగిన అంత పొంత జాగీరేను, పవ్వళించిన పొలము
'బంచరాయ'య్యేను

దొరవోలే రివిగా దర్జాగ నడవంగ, బక్క జీవాలన్నీ పక్కకే తొలగాలి
బీళ్లుతోబలు పంటపొలములో అడ్డేది? తొక్కినా మెక్కినా దండించు దుడ్డేది?
చట్టమంటే పొంత యిష్టమేనన్నట్టు, పెద్దరిక మంటేను గెద్దరిక మన్నట్టు
కొమ్ముతో కుమ్మేను తాళితో పట్టేను, కండకావరమెక్కి దుండగం సరిపేను.

మోసింది మూలింది తుమిలింది ఏడ్చింది, ఓర్చింది ఘోరాలు కార్చింది కన్నీళ్లు
చిట్టచివరకు ఒక్కపెట్టున్న లేచింది, భూమిదేవర గుండె భగభగా మండింది:
సిరుగారిన కళ్ళ మెరుపుకే మెరపంగ, దండమెట్టిన చెయ్యి దండమే యెత్తంగ
గుండెదైర్వము ఎర్రజెండగా యెగరంగ, భూమి విధలు 'సంగ'బలము
గుర్తించిల్ను.

నేం మేలుకొనింది గాల్పుడ తెల్పింది, “బాన్సులం” అన్నోళ్ళ మనుషులై
నిలిచిన

‘బంచరాయా’ కూమి వంచిన తల్లి తింది, అరకలన్నింటిన ఎర్రజెండాబాబు;
కట్నాలు దండుగలు కానికలు మరిబండు, ‘హురాజు’లే బండు హజములే

చర బండు

హుర్రోజు దొరలకిక అగ్గినిస్తూ బండు పెట్టివాకిరి బండు స్పృహ నేడలు బండు.

‘గడి’ అడిలిపోయింది ‘గడి’ ఖాళిఅయ్యింది, లంకంత లోగిరి రోసువైదోయింది
మొక్కులందిన ‘బంకు’ దిక్కులేకున్నది, పిసాల పైకొనే కిందుమీదైనది;
ఎర్రగొల్లలు యేరి గొల్లగొడ్ల కనెట్లు మడ్డిగొడులు యేరి చాపీ కల్ల కనెట్లు
నేతుసిందీ లేరి; రైతుహరిలేరి; చాకళ్ళు మంగళ్ళు నొకల్లా యేలేరి

పల్లెకాదిది పక్కలోపటి బల్లమే, పూరుకాదిది మీదికురికేటి గండునే
బతికివుండాలంటే బలుసాకె మిగిలింది, పదిలమవ్వాలంటే పట్టుమేదారికింది

పిరికి పశువుల మందపాటవం చూపంగ, లేపాపీ బసవడికి తాపమే పాల్పింది
గురగురలు తప్పితే కాదురంకే రాదు, పోతుకళ తప్పంగ ప్రేతకళ వచ్చింది;
“దజ్జాలు బాన్సులం! దొరకాలు మొక్కుతం!” అని మనివిజెయ్యవేయావులూ
లేగలూ
దారిదొలగవు బక్కపెద్దులూ గేదెలూ, దండగట చెల్లెండ పేసన్న జీవాలు.

అనవాయితీ మేర ఆగిపోయిందిపుడు, చేను కర్రైతింది చెలక లదిగించింది
‘బంచరాయా’బీడు కంచుగొత్తైతింది, ‘పారంపాగా’ పాలం పురిమి
తరిమేసింది;

పెద్దుగట్టిన కొవ్వూ కరిగిపోసాగింది, కండకావరమంత యెండిపోసాగింది
బిర్రబిగిసిన వొళ్ళు బీడబడసాగింది, కళ్ళకెక్కిన పొగురు కారి కన్నీరైంది.

నిలబడ్డ రావెల్ల శిలవోరె రోదంగ, తూలబడితే చొళ్ళు సోలంగ తూలంగ
తిరిగెటందుకు రాళ్ళు గుదిబండలనిపించ, నీడనివ్వని చెట్టు నిప్పులే గురిపించ.
ఏనుగే పీనుగై నందియే పందియై, చిక్కి నగమయ్యింది చొంగలే కార్చింది
గడి'కూడ పల్లకాడుగ రూపుమాసింది. 'బంకు' శంకూదంగ ధూమిగావడిగింది.

[కరీంనగర్ రైరాంగ పోరాటాల గాథ ఆధారంగా]

'జయశ్రీ', 1980 సంక్రాంతి సంచిక

తొలకరింపు దగ్గరబడింది

శక్తిగా ప్రగల్భిస్తూంది పశ్చిమం

తల వింబోనుకు

గాలిగోలతో ధూళి కేళితో

దెయ్యమై

మాంబిమిదికి ఒంటికాల్తో లేస్తోంది

కయ్యానికి :

షాపం :

నోరు పడిపోయినట్టు నీరసించి చూర్పు

రూక్ష తగిలినట్టుగా దక్షిణం

ఉత్తరం ఎప్పుడూ వుత్తుతై—

మూడు దిక్కుల గాలి తీసి

చిగుళ్ళూ మొగ్గలూ పిందెలూ ధూసి

పొగరెక్కి ఆంకరిస్తూంది పడమర

ఉండనీ యింటి బయట గోలెడుతూ

రానీకు లోనికి వీధినబోయే శనిని

మూసుకో కిటికీ :

దూరిందో,

చురి నీ గది, నెమ్మది నీవెకాదు

వుక్కదోనై నా నయమే

ఇది జలస్వరేసే గారి యాను

పిచ్చెత్తినట్టు లిరిగే రాకాని 'రాను'.

గగనం కదులూంది

రొలకరింక రయారీలే

ఈ తిప్పలన్నీ,

ఆంధ్ర జ్యోతి సచిత్ర వార పత్రిక, 18-1-1980.

నిశ్చల ధృశ్యం

కాలం కుళ్ళబారిన శవం

గొడ్డటికై నా పగలని స్తంభం గాలి

చితిమంటల పొగ గగనంలో మనక

చుక్కలు చెల్లాచెదరయిన నిప్పురవ్వలు

వరడు రొయ్య వక్కి చంద్రుడు

కరడు గట్టిన నీరసం వాతావరణం

డి:పిరి పీల్చే 'నరహనవ' శ్మశానం- లోకం:

కాలం కదలదు తోలదు గాలి

మబ్బు చినకదు వెలగదు చుక్క

ఉరికదూ పలకదూ చంద్రుడు

వాతావరణంలో కంపనమే లేదు

డి:పిరే తీయదు ఈడిగిలబడిన లోకం:

'ఆంధ్రజ్యోతి' సచిత్ర వారపత్రిక; 29-2-1980

చమత్కారికి

ఎగా దిగా చూస్తే
 నీకు నువ్వైనా కంటితానన్
 నిదానించి చూడు :

నువ్వు
 నీలో యితరులూ
 రుటుంబం
 వర్గం
 సంఘం
 లోకం :

తల్లక్రిందుల తపస్సు చేస్తానంటావు
 వాలభిబుడివా తండ్రి నువ్వు ?

ముందు కాలాని నుంచో
 పట్టిలూ
 బొమ్మలాటలూ
 సర్క్లస్ ఫీట్లూ
 ఆ తర్వాత—

నువ్వాప్పుకోపురే నాకు తెలుసు
 నీ తత్వం వులిపి కట్టెత్వం

మాఫోడు

నీ దారి నీది
 అది అనంతం
 దానికి నిర్లక్ష్యమే లక్ష్యం
 సర్వ విధ్వంసనమే కామ్యం

అందువల్లనే కాబోలు నిన్ను గొప్పాడి కింద కట్టారు
 వాళ్ళెరగరు నువ్వాట్టి అల్లాటప్పా రావువని

నీకు వేసే ప్రతీ పొగడ్తల దండా
 శ్రీనాథుడికి వేసిన పొగడదండే
 నీకు సత్కారం జనానికి అపచారమే
 అది నీకెలా ఎరిక ?
 ఎరికైనా నీకేటి భాతర ?
 నువ్వు నువ్వే
 చచ్చినా మారవు
 అయినా మార్పు నా వోర్పంటావు
 నేర్పు నా మార్పు అంటావు
 నువ్వు కళావంతుడివి, నిజం :

ఆంధ్రజ్యోతి పచిత్రచార పత్రిక, 29-5-80.

వాడు చచ్చాక

వాడు వినరిన బాంబులు
కట్టడాలను పైకి లేపినట్లు
తేలింది

వాడు చచ్చిన యూనిట్
గుడ్డివాళ్ళ కళ్ళను బాధాకరంగా తెరిపించినట్లు
తేలిసింది

వాడు ఖరాయి చేసిన నీటినుంచి
బహుమతి గెల్చుకునే చేపల్ని
జాలరోళ్ళు పైటకు లాగారు.

వాడు నాటిన విషపప్పులుచుల
నీడ చలవ ననుభవిస్తూ
అల్పురపాటతో కూర్చుండిపోయాం.

వాడి వర్గంతి రోజున
రెండు నిమిషాలపాటు
రక్కసి నిశ్శబ్దం పాటించాలంటూ
ఆజ్ఞాపించింది ప్రభుత్వం

మూలం . నార్మన్ మెక్కేగ్
1980 - 81

“మోసం గురో!”

ఓట్ల బంధువులు వాక్‌దాన సింధువులు
 నత్కార్య వర్షా బిందువులు రావబందుగులు
 వస్తూ పోతున్నారు వగలు మాపులున్నారు
 ఒలికిస్తున్నారు జారి మిగిలిస్తున్నారు జోలి

ఎంత సానుభూతి! ఎంత మంత్ర విభూతి!
 ఏమి దయా యంత్రం : ఎంతటి విచిత్ర రంత్రం!

శవపంచాయతీదార్లు మాయదార్లు
 నెంబర్‌షిప్ హక్కుదార్లు చెక్కుబొక్కు సొంతదార్లు
 నర్సం—ఫీలు నవీత్తల్లి నమితి పెనరంటు
 మురికిపాలిటీల ఫోర్మస్టు జోర్మస్టు
 కరప్షరేషన్ రేషన్ మోయిందార్లు
 ప్రజాదాసుల పై టేషగాళ్లు దొంగదాసర్లు
 పంచాయతీ శవ-రాజ్య భోజనశాల మేస్త్రీలు
 రాజ్యపూజితులు జనజీవన వ్రణాలమీది పెళ్ళాశ్రీలు—

స్వాగతం, సుస్వాగతం! శుభ ప్రభాతం! దయచెయ్యండి!
 అక్కరదీరింది కదా, మరి దయదలవకండి!
 బోడిమల్లయ్యలమయ్యాం ఓడమల్లయ్యలమైన నేము
 మోసపోవడమే మా జన్మహక్కు! మీ పల్లకి బోయీలము
 దాసానదాసులము, మికందరికి వందనము, సలాము:
 గులాములము, మీ మహానీతి వ్రతానికి మాదే పులాము!

‘జమీన్‌దార్’ 28-8-1981

నూరిడు

చూడు రేపటిలోకి

ప్రవాహగతి నానంద మూలమందసి
ప్రవాహ 'ప్రపంచ' సగృహంతి లభ్యుండసి

రెలునా "

అక్కడ ముందు ముందు చుక్కయినా పుట్టదు
నలుసులు నలుసులుగా యింక పేటలే మిగిలేవి .

పాటుగా దోరగా పాటుయన్నాయి సిగ్గనా

సీ పూహా "

పాదిబట్టి చెలమ అందున్నాయనా "

పూరికి శానా ఎడంగా

పూరికి శానా దగ్గంగా

పొడుతోంది పిలివ్వనక్కహా ప్రవాహాని .

సూచనగానే కాదు

సూది పెరిగినట్ట గానూ కాదు

బలపడుతోంది భీకరాచారం ధరిస్తోంది

కనుచూపుంటి చూడు - లేదూ,

నదేదో బుడుంగు బుడుంగున జలకాలాడు .

ఏటి కెదురీడడమా " నీ రాతర్నిగి రావాలి :

నొప్పి చాలు న్నమ్మకుని

దొప్పిరి నప్పి కలిగించుకుని

నువ్వు దెప్పబోయన్నావు - ద్రష్ట ననుకుంటూ

ప్రవక్త పేషం కడుతున్నావు ప్రవచనాలు నోటబెట్టుతూ

'దద్దమ్మ' కు నీ ప్రతి చేష్టా నిదర్శనమే

దగాకి నీ ప్రతిమాటా తార్కాణమే

ఆంధ్రజ్యోతి సచిత్ర వారపత్రిక, 11-12-1981

మావోడు

కథా నాయకుడు కావాలా ?

“ వీరు లవకరిస్తేనే గానీ విముక్తి లేనేలేదునుకుని
బతికే జాతికి చివరకు మిగిలేది కేవలం దుర్గతి ”

అన్నాడట కవి చెల్వోర్ బ్రెట్టె
ఆ మాట సెంట్ పర్సెంట్ కరెక్ట్ .

కావల్సింది వీరులు కాదబ్బాయ్, కార్యకూరులైన సామాన్యులే బాద్ :
హక్కుల్ని నూరిన కత్తులుగా మారిస్తే మొక్కల్ని నెత్తురు నీరోసి చెంచిరే
జీవితాని కంతటికీ చల్లబడి అవసరమేలేని పోరాటాల క్రింద

ఏరు దాటాక తెప్ప తగలేసే వీరుడు అవకాశవాద రాకాసే
కాబోడని, పూజలందుకోడని, వరపడమనడని,
కాడిని అక్రమ మోసే నాదా మనిషిని రాచి రంపాన బెట్టడ
దిగిరాని ఏల్పాటికనిలా ‘చిరంజీవ : దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ :’
అనుకోడని ఎలా నమ్మమంటావు ?

జనం తనతనాన్ని వదలుకోక జుత్తు మరో చేతికి దొరకనిక
తన కథలో తానే నాయకస్థానాన నిలిస్తే
తన కష్టసుఖాలకు తానే బాధ్యత వహిస్తే
వీరులెందుకూ వీరులెందుకూ తనకు .
కార్యం తనది తానే చక్కదిద్దుకోవాలి చివరకు.

1982.

సంకల్పం పోరాటం

నదిపించేదోదేదీ * బండబారినై కర్తులు
చొరవ జూపెబోదేదీ * మొద్దుబారినై శక్తులు
నదిపించేదోదేదీ * మనక బారినై చూపులు
బద్ధ జేర్చెదోదేదీ * రోస్తున్నై అలరావులు...
పైనవడో లేదు ప్రభుడు పైననుంచి దిగిరాడు
పరిచు పడచునేది లేదు గొందెతోటి కైలాసం .

పరమదగదు శరణమనకు వ్రతం వృధా క్రతువు వృధా
మొక్కట పాదాలబడదు యాత్ర వృధా నిష్ఠ వృధా
పక్కనుంది మందితోడు ముందున సిద్ధాంత కాంతి
పడిలేచే కడలితరగ ఉద్యమ పోరాట క్రమం. .
నిందో అడుగెయ్ నడిచెయ్ చెయ్యి చెయ్యి గట్టిగోడ
తలపడి కలబడి గెలిచెయ్ హలం పొలం ఇలాతలం !

కదిపి కలిపితే విజయం ఉద్యమించితే ప్రళయం
రాజేస్తేనే మంటలు మోగిస్తే జయఘంటలు
ముందు మిగిలినోట్టి కలువ్ కష్టాలైదిరించి నిలువ్
చిచ్చుల పుచ్చుల్ని చీల్చి చచ్చా పుచ్చా విడుల్లు....
కర కెక్కిన ఆయుధాలు పదనెక్కిన ఆశయాలు
మిన్నెగినేటి పతాకాలు మిసిమెక్కే భావాలు :

పార్థీ నీ జయసారథి పార్థీయే నీ వారథి
 పార్థీ నీ మొనగాడు పార్థీయే జతగాడు
 ఆవతారం దిగిరాడు అనాధనాడు లేడు

లే డెవ్వడు దయామయుడు దీనబంధువే లేడు .

కోటి కోటి ప్రజాధాటి సంకల్పమై గెలుపు పీఠ
 బిందువు బిందువు సింధువు విప్లవమే జనబంధువు .

అగ్నిపూలు ' . ఏప్రిల్, 1982.

ద్వేషగీతం

పరగడపు దిగని పాచి నోళ్ళతో జిడ్డు పదలని మాడు మొగాలతో,
 అర కడుపు అగ్గి గుండాల్లో పడి మాడే నులి పేగుల నాగాలతో,
 మురికిజేరిన మొరటు పేళ్ళ మొటిక గోళ్ళరో, గార పళ్ళతో,
 అనేకంగా అసంఖ్యాకంగా పేర్చుకున్న చింపిరి తల్లతో, దిన మొలల్లో,
 లస్తాపరులు అదిరదిరి పడేలా అధికారం నెర్ర రిచ్చేలా-
 వెండి మిన్నుల్లోకి పనచల నల్లజడల తుఫాను మబ్బులా
 ఎండిన యిసుక మీదికి ఎన్నెన్నో పాయలతోటి ఎర్రటి వరద వుబ్బులా
 చిగురైనా అల్లల్లాడిన పుచ్చదం పైకి దండెత్తే పడమటి గాడువులా
 జీవించుచుండి పాపన నిజ జీవితం నిర్మూలించినం లోంచి
 అక్షయ జవనాల్వారో
 కష్టను ముందెట్టుకు-వస్తూంది
 సహస్ర ముఖాలుగా
 సునిశిత నభాల్తో
 పచ్చి పడక తప్పుదు-ద్వేషం!

కుటుంబోత్తనం కాదు చూశేనితనమూ కాదు అసూయాగ్రస్తం కా,
 కుత్సిత బుద్ధో కుట్ర పద్ధతో 'కుంభకోణమో' కానేకాదు
 పట్టపగటి పూట. నట్ట నడిజామున
 నిబ్బరంగా నిర్భయంగా
 కాళ్ళు వంచక పుద్యమంగా

కురిసే మిన్నున పెరిసే నిడుపాటి పటాకత్తి చూపుల్తో
 మరుపురాని అగణ్య అన్యాయాల జ్ఞాపకాల పేర్చుల్తో
 పచ్చిపుండైన గుండెనిండా గాఢక్రోధం కుక్కు-కుని
 పగను వెంటబెట్టుకుని ముఖం చెండుకుని-

మావోడు

ఒళ్ళే ఆయుధాగారంగా
 డి:రే ఆగ్నేయాస్త్రంగా
 నడిచే జడల మర్రిగా
 సహస్ర ముఖాలుగా
 సునిశిత నఖాలతో—అదో
 వచ్చిపడితీరుచుంది—ద్యేషం:

వీరభద్రుడై దక్షిణార్క విధ్వంసం సల్పడమే కాదు
 గరుత్మంతుడై కాద్రవేయల్ని పొడిచి గుచ్చి భక్షించడమే కాదు
 గణాచారిలా శివమెత్తి వున్నతనృత్యం చెయ్యడమూ కాదు.

బొట్టు బొట్టుగా రాలే విలువైన చెమటలో నుంచి
 మట్టిపాలొతున్న కాయకష్టం శక్తినష్టంలాంచి
 బూడిదలో పోసిన కావిరికళ్ళ కన్నీళ్ళనుంచి
 వాడి చత్తలైన ప్రాయమూ పరిపమూ నుంచి
 పునీ చీమిడి కలగలిసిన తీరని గోడునుంచి
 తమ శ్రమే తమకు శత్రువైన బతుకు బీడునుంచి
 దయామయమైన దగానుంచి నగిషీ దోపిడినుంచి
 కొలిమి తిత్తులైన వూపిరితిత్తులనుంచి
 ఎండిన యెదురొమ్మనుంచి
 పనిముట్లయిన చేతి రెట్టలనుంచి
 బతుకుదెరువైన బండచాకిరినుంచి—

కలదెలుసుకుని లేచినట్టుగా
 కూడబల్కుకుని ఎకకట్టుగా
 నీటితో కాలుస్తూ
 గాలితో వేలుస్తూ
 చూపుతో కాటేస్తూ
 స్పర్శతో మసిచేస్తూ
 సహస్ర ముఖాలుగా
 సునిశిత నఖాలతో— వచ్చేస్తూంది ద్యేషం :

పాములా పసిరికక్క తోకాదు, పులిలా మంటకళ్ళతోకాదు,
 గూబలా తొలిచే కళ్ళతోకాదు, గెడ్డలా గుచ్చే కళ్ళతోకాదు.
 రెమ్మలుతుంచీ కొమ్మలు చెలిగి లాభంలేదని
 ముట్టె చెట్టుని మొదలంటా నరికి సమూలంగా పెరికి
 తక్షకుడిలోబాటు ఇంట్రిడికి నైతం పోహగ్గిలో 'స్వాహా' పలికి

వెడలని నిట్టూర్పుల పెరిగే పెనుబంపులో

విడవని కన్నీళ్ళనుండి పురవడి పరిపులో

కాలాన్ని చదిగిస్తూ

చరిత్ర పంకర దీర్ఘా

నేలను చదునుజేస్తూ

నీలమలినాగా

నామలనాడిగా

నామాన ముఖాలుగా

మనోహర నదాలతో

రానే పచ్చిందదో ద్వేషం :

పోటెత్తిన కారునలుపు కడిలి తరగమీది నురుగుతెట్టెలా

బొరసీ తెంబీ బోసుకుని దూసుకునీ వడిగా చిత్తడిగా

దైర్ఘ్యాన్ని ముందుంచుకుని, నిశ్చయాన్ని పక్కనుంచుకుని

అనేక శ్రేణుల ఏకైక పర్వతంలా నిక్కుతూ తొక్కుతూ

పరిణామ మహాశక్తిగా విక్రమించి విప్లవించి

సాధ్యాసాధ్యాలనూ బలాబలాలను సమీక్షించి

మతి మంతునిలా వ్యూహం రచించి

యుక్తికాలిలా యెత్తుగడల నూహించి

ప్రతిమండడుగూ ప్రజారాశి పై అడుగుగా నిరూపించి
 సుడిగుండంగా
 యమగుండంగా
 సునిశిత విజిగీషులై
 సహస్ర ముఖాలుగా
 సునిశిత నఖాలతో
 ఇదో వచ్చిపడుతూంది ద్వేషం:

మబ్బుకింద కురిసే మరో మబ్బుగా నిండిన వర్షాకాశంలా
 తరగవెంట ఎగిసే మరో తరగగా పడగెత్తిన ప్రళయార్ణవంలా
 పోరుపిమ్మట తీవ్రించే మరోపోరు సాగుతున్న నిరంతర రణరంగంగా
 విషలిప్తంగాని ఆయుధాలను ప్రయోగిస్తూ
 విపరీతంగాని స్థిమితబుద్ధితో యోజిస్తూ
 దయకు యోగ్యత కోల్పోయిన దురవస్థపై పగబట్టి
 దోచుకు బతికే దుర్మితి కంఠానికి పుక్కు పురిచుట్టి
 ధర్మంతానై న్యాయంలానై
 మానవ మహనీయత మేనై
 తెలివితో తేకువతో
 చురుగ్గా కరుగ్గా
 సహస్ర ముఖాలుగా
 సునిశిత నఖాలతో
 అరె! విచ్చేసిందిదే ద్వేషం !

“భారతి” 1982 ఫిబ్రవరి

గు ట్టు కి స ం కే తం

ఊహలో పరవశించేందుకే, మలవోతకేగాని
గోటితో గిల్లి కమ్మగా చూబాచేటందుకుగాదు

— కాశ కుసుమాలు.

దేవతా చెట్టుకి మూలంకాటి పనేమిటి ?
మట్టిలో ప్రియ పెరిగే మొక్కలు కాళిచెట్టు
చిక్కల పేస్త చిక్కిరిచిక్కిరి అల్లికే.
పచ్చట చలించండ్ర

గాలిని వానని మంచుని ఎండని తిట్టుకుని
కొమ్మలతో సాముజేసి నిండిన పూపిరిత్తులతో
లకు నాలుకలు కదిలించి మాట్లాడుతుంది గలగలా.
తనలో తను మణిగి తనతోనే పెనుగుతూ
లోకంతో కలబడి నిరంతరంగా సాగిస్తుంది,

బహిరంతర పోరాటం.

వట్టి మనుగడ కాదు తనది. విత్తనంలోని బద్దల వైరుధ్యాలు
పరిష్కరించుకుని పిలక రిక్కించి మొలకై

రూపాంతరం పొంది మానై

పరిణామానికి సాక్షిగానే నిలచక ఫలితమవుతుంది
లేనిదెక్కడ ? ఎన్నెన్ని వంగడాలకు తల్లి కాలేదు ?
అనంతమైన పంశప్పక్షం నాచునుంచి పాలినుంచి మొదలై
నరుది దాకా విస్తరించింది—

వనస్పతి మహాప్రజావతి జగద్ధాత్రీ సూక్ష్మకృతి—
దెయ్యానికి మారుపేరైన గాలికాదు తనది. మరి,
శుభ కోమల శ్వాస లలిత సమాశ్లేష స్వర్గ బాస

ప్రణయ రహస్యం

ప్రభంజన మోష

పిల్లలపిల్లి కీచు

కోరుల కిచకిచ

పిట్టల కిలకిల !

పనుపూ కుంఠం పెట్టించుకునేదీ, ప్రదక్షిణాలు
చేయించుకునేదీ, పాలుపోయించుకునేదీ, హాజలు
అందుకునేదీ, చెట్టుకాదు,

చెట్టుగురించి

అల్పమరుల శుద్ధదభావం

అది శక్తికూడా కాదు, భక్తి

పేరుతో ప్రతిఫలం కోరేయిక్తి

పిందెలు పండబారేదాకా పిల్లలకోడిలా కాపాడుకుంటుంది
వెయ్యి కళ్ల చెట్టు.

గిల్లని పూలు తుమ్ముకుంటుంది తల
కొప్పున. చుట్టుకుంటుంది సరా ఒ చుట్టకట్ల చుట్టూ. గుచ్చని
దండలు మెడలో వేసుకుంటుంది. గుత్తుల సువాసనలు
అరచేతులతో అదిమిపట్టుకుంటుంది.

కావాలన్నా నీకు.

సహజ శిల్పాకృతులు కిర్మీరవర్ణచిత్రాలు

'నానాసూన వితాన వాసనలు'

నేత్రోత్సవాలు శ్వాసానందాలు?

అడుగు: ఇచ్చేస్తుంది.

రాల్సిన వాటిని ఏరుకో. సెజ్జనిరపుకు తీసుకెళ్ళిపో.

ఏమీ అనదు. అన్నది వివబడినా అర్థంకాదులే నీకు

లిపిలేని పురాతన మాండలికం 'ఆశుభార'

నీ వ్యాకరణానికి చందస్సుకీ ఒదగదు.

అయినా, తనది మౌనమే ననురునేవో కాదు. అదో గోతి,
సముద్రం ఆటుపోటుల్లా వోరు వెంటడే మూగితనం.

భరివిప్పి నర్తనూ 'కే' మనే నెమిలి
బొంచి రటాల్లు గాండించే బెబ్బలి
చిచ్చికొట్ట జోలపాడే తల్లి
చక్కిరిగిరి పెట్టే నెచ్చెలి .
ఎన్నెన్నో స్ఫురణలు!

చుక్కల దాగుదుర గతం ఆటపట్టు
మిణుగుర్ల లోగిలి గూరిగిల్ల గొడుగు
పక్షల యింటికప్పు భానల వరిదుప్పటి,
తేనిదాని కోసమని పున్నానిరోటి పోరాటాన
వసరాట మీసాల కొనలమీన నునుగుండటి
కాయర్ని నిలుపుకునే దుర్జా, తేనెవన్నె చివుళ్ళను
పసిడెక్కించే రసవిద్య, లక్ష గవాక్షాలు మూసి తెరిచే నేర్పు,
మట్టుర్ని పిలిచి దించి జలధారలుగా కరిగించే మంచి,
అపటలాలి తెక్కవిసిరి మృత్యువు తప్పించే సుబద్ధి,
పేల్చుకోని జగదేక జనని. దొంగగా మండే త్యాగి.
నోటి తిండికి బొయ్యినుంచి పిల్లని లేపే ఎర్రటి వేడి.
అయితే—

పిలచేట్లు జేలదేలగా యిక్కడొకటి అక్క
దొకటి పైటి రాగలదా, వచ్చి మరి చె
ట్టనిపించుకోగలదా ? అల్లకోకుండా
సూర్యకాంతి వరదను తానే గుబురుగా
గుమ్మటంటా నిండుగా చూలాలు గాకుండా
వసన - కర్రల వర్షలాలు వర్షలాలు కమ్మకోకుండా
వివసగర్ర కాకుండా అయాచిత సమాశ్రయం కాకుండా

నీ డెట్టా ? నిలకడ
ఎట్టా ? మనుగడ హాయి హాయి
మనిషించే డెట్టా ? నువ్వే చెప్పవోయ్
అబ్బాయ్ :

గుట్టు నీకే గాదయ్యా, చెట్టుకి వుంది :
ఊహల్నెక్కి వుప్పరాన వేర్లులేని క - వనం
వింత విరుల జాలరీలు తెంచి పరీక్షిస్తే
ఏ ముంది ?

అంతుజిక్కని లోగుట్టు

బతికి బతికించే చెట్టు కిటుకు వేలాది
పొరల్లోపల్లోపల్లోపల్లో చిక్కుబడివుంది

నీ మీద వొట్టు!
నమ్ము చెప్పేది
వట్టుకో చూదాం
మనస్సుకి పట్టించుకో!

చెట్టుకి జలనాళికే కాదు సుమా, వేరు-
ప్రాణద్రవవాహిక కూడా కాదు-ధమనీ కాదు-
కాలిపట్టుకాదు కూడాను, చూడు చొరబడి

వేడక వింతగుట్టు విచిత్రం
ఫలం పుష్పం పత్రం శాఖాసహస్రం
సమస్త వృక్షం
బీజ నిక్షిప్తం. గుప్తమనుకుంటే తప్పు:
బీజానిక్కూడా అండాశయం భూమి:

8-3-1982

మూరీడు

హర్రోజూ నెలపొడుపే

పొలి పాటల సందడిలో పుడుకెక్కిన పల్లెజనం
 బెదురుదీరి చేపెక్కిన పోటుబంటులయ్యుంటే
 పొద్దుపొడుపు వెలుగువరకు లావా పొంగిపొంగుతే
 గరికపోచ గరుగుబారి కత్తిగ కలుకెక్కుతుంటే
 గట్టిగోదలను చుట్టి బక్క పెద్దు కూల్చుంటే
 దొరల గుండె దడుగులలో 'కేంట్' వంతిబిందుంటే
 లాంటివి జవాబుగా గుగుచల రోలాటముంటే
 రివాజుల్ల గుర్రవారిం కంపర మెత్తించుంటే
 ఎదురుకొల్పు కల్లుచలలు పిరికిమందు తాడుంటే
 జై జై మం'ద్రా ముందుకు జనం దండు కడులుంటే
 ఆచరించు సిద్ధాంతం నడికలు నేర్చిస్తుంటే
 పూహానికె తగిన యెత్తుగడలు ఫలితమిస్తూంటే
 ప్రాపంచిగ్గర శిష్యం మారుచొగి పోతూంటే
 రక్తం లోపలి నారం శక్తిదూప మెత్తుంటే
 మంచుకొండ విరిగి నీరు కెంపు మీరి దుముకుంటే
 రారా మని పోరాటం పేలి విస్తరిస్తూంటే

కటకటాల తలవంపులు బైదు కొట్ల లజ్జలోన
 ఒంటరిపాటెంత సేపు; ఎంతటి దీనలత, కలత
 బైదీమది అమ్ములపొది, ఒరబెట్టిన బద్దలత
 కోడ్డా జైలూ లెక్కేం; లెక్కేం కడ శిక్ష
 లోకం తన లోపటి నిధి లోకులలో రానే నది
 రేపటి దాకా ఎందుకు; హర్రోజూ నెలపొడుపే!

'స్వజన' 1982 మార్చి

జల మహోద్యమం

పెనబడుతూంది వ్యాకులమై సంకుల నీలద్రవం
 నురుసెత్తుతూ సంఘటిత తరంగం ఉరుకుతూంది
 భూన్మంలో నిట్రంగా నిలబెట్టుతూంది సహస్ర శిఖర శీర్షం
 జుంజురు జటాజూటం విడిలించి ముత్యాలు వర్షిస్తూంది
 మహాజలకుద్య తోటి స్థలావకాశానికి పన్నుతూంది దిగ్బంధం
 బాహ్య తెరుస్తూంది అగాధ పాతాళ గుహలాంబు లంగిలి.

విహ్వలిస్తూ పిరిగి చెగుతూ తాగుతాడుతూంది నీటి ముట్టచి
 ఒంటికాలిమీద లేచిన అల ఇంట్లోనే పీచాన 'గాలబరింగి
 పీతల్ని నత్తల్ని ఒడ్డున కత్తేసి వెయ్యి నాళికల్లో ఇసుకని నాటలూంది
 మేలిమి బంగారు మట్టికి చొగ్గు చాళికల మురికి పూస్తూంది
 వెనక్కు తిరిగి ముక్కలుగా యిసిగి ఘోరపతనం తప్పించుకుంటూంది.

ముందుకురికేందుకే వెనుతగ్గడం
 ఉప్పొంగేందుకనే వంగి కుంగడం
 హోరెత్తడం కోసమే మూగనోము పట్టడం
 అల్లకల్లోలం నిమిత్తమే హతయోగం.

ఉప్పునీటికి ఒంటిచెమట జతజేసేవాడే కదలి ముద్దుబిడ్డ
 షేమంగా అలల్లోటి ఆటలాడుకునేవాడు తుచ్చమైన మట్టిబెడ్డ
 మీగాళ్లకు నురుసు చుట్టించి మురిసేటివాడు పిరికి వంద
 కెరటం తోపుకీ నీటి ముంపుకీ నిలిచేవాడే మొనగాడు :

తిరుగుబాటునే తచ్చ భంగపాటుని ఎన్నటికీ ఆమోదించని నిర్భయం
 అక్కడి అస్త్రమయానికె చక్కడ ఉదయాన్ని తయారించే వ్యూహం
 సదా ఆకాశాన్ని ధిక్కరించి భూమికి కాపుగా మెలిగే స్నేహం
 రాత్రి గుట్టు పగటికి చగదిరట్టు రాత్రికి అందించే దైర్యం
 ఈ కెరటాల సంపుటం స్వబూపం నిరంతర పరిశ్రమం
 మరి, స్వభావం - పతన, అభ్యుదయ బంధుల మహాద్యమం :

‘యువ’, 1982 దీపావళి సంచిక

చావుని ఢిక్కరిస్తూ

ఉలిక్కిపడింది ఊపిరి బిగబట్టింది శిబిరం
దాపొతూంది సాయుధమైన హంతక దౌర్జన్యం
టాంకుల మెషీన్ గల్ల పిష్టళ్ళ మూకుమ్మడి దాడి
తెగింది సందిడి
గాలి వేడెక్కింది
గుమ్మంవద్ద గుండెపట్టుకునిల్చుంది విహ్వలిస్తూ పొగ్గిం
వైట్ హాస్ లో రిగన్
ఔలెవీల్ లో బెగిన్
బీరట్ లో షారన్
శిబిరాలలో ఫెలాంగిను సైతాన్

డేరాకాదు శిబిరం
గుడారంకాదు సత్సంకాదు
లెబనాన్ లో కాలునిలదొక్కుకున్న ఆరబ్ జననమ్మర్దం
దిక్కుమాలిన పిట్టలు వారిపున్న చివరి చెట్టు కొమ్మ
చీకటిలో మిణుగుర్ల కాంతి నృత్యం
దుఃఖంలో దైన్యంలో దైర్యచిహ్నం
స్వేచ్ఛాబద్ధం
దీక్ష దుర్గం
కాందిశీకుల శిబిరం

బుల్లెట్
బుల్లెట్ మీద బుల్లెట్
బుల్లెట్ వెంట బుల్లెట్

చీలి పేలికలైంది బాసినవ్వాకటి
 డిండిన నడుములు కుప్పగలాయి
 పాలిండ్లలోంచి రక్తధార
 శిరస్సులో బిలం
 శవాలు
 శవాలు శవాలు శవాలు
 బీభత్సం చేపొక్కి
 పీనుగ పెంటలోంచి దుర్గంధంలోంచి
 ముక్కి వినవస్తోంది విలాసాన్ని మించి
 సన్నగా మృత్యువును ఢిక్కడిస్తూ ధైర్య విపంచి

మే. 1983

ఈ రోజు బాస

వారి నీ యేరిగాల పూరిడిసి మళ్ల చావాలన్నా
కాలు నిలవదా, యేం ? జనం మూలబలం గదా
అచ్చెరంగా వుండది అంతుజిక్కనంటుండది
అలోనిన నీది మాకు అధ్వాన్నం తీర్గ వుంది

పూర్ణా నేవో ఒక్కకాలు, పూరవతల రొందోదా
దొర్లకు తెలవాలి కూరిజనం గొల్లు గావాలన్నా
పోలిపోని కావరమే సుళ్ళి అమల్ జరిగాలన్నా
'సంగం' సంగతి యెనకటి కత బాపల్ గావాలన్నా

చారీ సి...

పదక వేదో వుందంటవ్, పారేదా పారదా
పూరి కడివి కాపంటవ్, నమ్మడవా, నమ్మడవా
దండొక్కటి పుట్టుకొచ్చి గండాల్నే గడిపేనా ?
ఇది తరమవుతుందని, మతి కుదురే దప్పిందా

చారీ సి...

అడివి నిడిసి సరుగుబండి పూగుజేరె ననుకుంటివి
ప్రెతీ దిగుడు దూకుపైన పూట గడిసె ననుకుంటివి
'సంగ' వాకే వొక్కదిక్కు అనుకుని నెమ్మతి పడిలివి
జెండా లరకలగుట్టి జై జై మంటరి నీవే !

.. చారీ సి...

అదేవంటె విద్యతంత్ర శాస్తరమని నెమరుంటివి
ఎత్తుగడలు మారకుంటె చిత్తయిపోతామంటివి
సరే నయా, పోవయ్యా : మేవుండం అల్లండయి
మేవో అల్లో ఎపురో చొకరే నిలవక దప్పుదు !

చారీ సి....

పోతే పోనీ పేరం పొలంలక మేపిడవం
కొట్టి రగతం చూస్తే మన్నే మందికి జీవం
గెంట్ల జెవిల్లదోయినీ నోటిరాది కూడాదలం
'సంగం' నేర్పించల్లా నిలబడ్డం పోట్లాటం :

... వారీ నీ .

నిలబడి కొట్లాడి మేపు నేలకొరిగిపోయినాంక
మా శపాచె సర్తవగా చూసి పొదమన్నయితే
పిల్లాడెల్లా యెదిగీ నేనూలెరా మిగిలీ
బూదేవర దయచలెస్తే పని డు గాటలా బువ్వే:

....వారీ నీ....

'సంగం' కనుకూపిస్తే నువ్వెగళ్ళ నెగదోస్తే
ఇవరంగా ఇకదంగా యివేగాలు ఇనిపిస్తే
ఈ సేతులూ ఈ కాళ్ళే ఈ గెలెల సమ్మెటలైతే
'సంగం'తో మీపుంటం మేవే 'సంగం'గుంటం:

....వారీ నీ....

జెండెపులది? జనాత్తిగది? దానెరన చూరగతపె :
నేలపులది? పూర్తిగదా? గారిపదును మాశెవలే!
ఏలెటోడు ఎప్పలంటే నడుగాంచేటోడే గద
నిలబంటాం నువ్వుమట్టాడి పూర్తిమాగ్నకుండాలె

....వారీ నీ....

పొయ్యేటప్పుడు నేడం చూచేటప్పుడు లాబం!
నీ పతకం పారిందో, దొరబురతలుండరాదు
ఆలోశిన పండబారి ... బూదేవర మాకచేరి
"సంగం" చూపైన జెండె జనాల కండాదండా:

....వారీ నీ....

1983

నెత్తురు గుడ్డు

అరుణాచల్ ఎక్కి మేమాలయను తాకు, చూద్దాం '
 ఆర్ద్రతా నీ చేతికి తగిలేది ' క్రోధాగ్ని తీవ్రతా ' చెప్పు, విందాం :
 నాగాలు మిణ్ణాగులయ్యారంటావా, అనవా '
 మిణ్ణోలు ధనుర్జ్వాలలు కాలేదా '
 కామరూప్ ప్రజ్వరించే కామఖ్యశక్తి రూపిణి అయింది
 పుక్కిలి తన పురాణాన్ని పుష్పేస్తే,
 ప్రాగ్జ్యోతిషం రక్తతైలంతోటి దీపావళి భీకరవర్ణ చిత్రం
 త్రిపుర ఆదివాసి త్రివిక్రమపాదం వెంగాలీ బలిబాబు శిరస్సున పుంది
 చక్రవర్తి నామధేయుడు నృపేంద్రుడు :
 ఆహామ్ జాతి దీనస్థితి విదిలించుకు హృదయ దుందుభి మోగింస్తూది
 ఈశానుపై ప్రమథగణాల్ని ఎగదోలుతూంది ఈశాన్యం దశధర్మరం మీదికి
 దృశ్యం పిడుగు పిండమయం.

బ్రహ్మపుత్ర కిడ్లరి దుర్బేద్యమైన ధిక్కార దుర్గ నగరి
 శివసాగర్ ఘూర్లిలుతూంది స్వాధికార వజ్రదీక్షితోటి జాతులపై దు
 ' దిబా ' స్థావరాలు వణగ్గా అన్య ప్రాంతీయులకు అర్థ వంద్ర ప్రయోగం
 దోచివేత వంటినిండా వాతలు, ముసుగులూడిన దగా దొంగముఖం
 దరిద్రాన్ని తలమీదినుంచి తోసి పొలిమేరల్దాకా తరుముతూంది జనం
 స్వదేసీయుల దైన్యం హైన్యం అంతరిస్తూన్న ప్రజాస్వాభిమానం
 మాతృభూమి మమత పుగ్రం మహోదగ్రం కావిస్తున్న చైతన్య జ్వలనం
 అరణ్యంలో దావానలాని కెన్నిరూపాలు, ఎన్ని నాలుకలు

కుంకుమనూల చార్మిన్ తెంపవన్నె కన్నెర్రగా మారుతోంది
 మొరదాబాద్ 'పల్లా' కాల్పుల శబ్దం అలీఘర్ ను కుదిపేస్తోంది
 చోటా నాగ్ పోర్టు పేరున్నా చేపెక్కి చిందుదొక్కుతున్నై
 సంచాల్ ల పెల్లంబు బోట్ల రుచి బోట్లారి మూకల నోటిచేడు
 'మహువా' రసమిట్ట తలకెక్కి శివమెక్కి ముందారీల పోరు-విందు
 ధోడ్ ఘోర్ గూడెలు ఛిషచాగ్నిజ్వాలల్లో నానా సేనలకు శవ పనందు
 రంగ్ మిటయా మదార్పింగ్ ఎర్రతాలిప్పుడు నవజవ-జటాయువులు
 గోండ్లు, పరచాన్లు, జారా లు, సవన్లు, కోయలు, చెంచులు పీరాంజనేయుళ్లు
 పోరు సాగినా పొలంపసి కలిసిన చేతులు కట్టలకైనా తెగని గట్టిలంతెలు,
 కిందిది మీదూ మీదిది కిందూ అప్పుడున్న మంటల్లో వంట.

నాగావళి నగి తరగలు బాగునా నదికి అందిస్తున్నై వురుకులు
 తుంగభద్ర మంజీరబా, పెన్నంగ శారదకూ నేర్పుతున్నై చురుకులు
 నిపుటాచిని శ్రీకాకుళం నిప్పు గోదావరి రెల్లలో గప్పు గప్పు మంటూంది
 చెల్లంపల్లి దొంగుగుట్టల నల్లు జగిత్యాల ఎరుపును నోరారా పలకరిస్తూంది
 వెలిగొండల నిప్పు నిట్టార్పులు తంబళ్లపల్లి మీదుగా కొండలోచర్ల
 కందుతున్నై

తిరుప్పురు ఎళాగిరికి గెరిల్లాల రక్తధారలు అభిషేకాలు చేస్తున్నై
 సిర్సిల్లా దొరతనాలు పోతుమీసాల కొనలు వదులై రాతివడుతున్నై
 నర్సంపేట దుండగాలు నల్గొండ దుర్గయాలు తెల్లకామేడ్ల రంగు చూపుతున్నై
 రంపబోడవరం అల్లారి సీతారామరాజు పోరాట వారసుల రక్తత్యాగం చూస్తూంది
 అతలాకుతల మవుతూంది జనతా ప్రపంచానికి వర్తమానకాలం.

దేశం లోపలి దేశం అంతులేని ఆక్రోశం నిండిన స్వరకోశం
 ఏకం లోపలి అనేకం ఎక్కడిదక్కడ కదలిపోయే సంచలనం
 నిదరకళ్ళు నులుపుకుంటూంది ఒంటికంటి రాకాసి దొరతనం
 పదపదమంటూ తోనుకొస్తూంది కదంతోక్కే ఆయుధ ధైర్యం బలగం
 పాలకుల పన్నాగాల పన్నుగాల నడుములు విరక్కపోవు రేళ్ళ
 భవిష్యత్తు కాలగర్భకోశంనుంచి బాధగాతోసే నెత్తురుగుద్దు
 కొండమీదికి బండలు దొర్లించుకుపోయేపని ఎంత గడ్డు :

12-5-1985

చుక్కదున్నను చంపిన వీరుని కథ

పేరుకే మాగాట సిరిందబన్నా
 పరి పందపడినంది చ్చుడెక్కెనన్నా
 రొలకల్లు పడగానె దుక్కిగున్నారా
 తది అరకుంచానె నిర్దనం చల్లారా
 నాడు నారేగాని పైలుగాలేదు
 గరుకు పొరనులేదు గంటకల్లెదు
 పెనకటిక్కెసింది ఎదిగొచ్చినట్టే
 వెన్నుపిడచంగానె భాన్వైనట్టే
 గింజ జూట్టానె గట్టబడిననా
 గడ్డి గాదామైన గిట్ట బాటానా
 పసుపు పచ్చిన ఆకు పసిమెక్కలేదే.
 పసుపు కడుగులకింక కగుపందిపోదే.
 గడ్డి గింజలు ఎలుగు కలుగుచు పాయె
 కరిగిపోతే పందికొక్క గిన్నాయె
 కష్టమంటా కడలి నష్టానిలేనా.
 కయ్య కయ్యంత దయ్యాలు దొక్కేనా
 ఎడగారు ముందో, ఎండల జోరు ముందో,
 కడుపాకలే ముందో, కడగళ్ల ముందో
 పోతరించిన దున్నపొలం మీనబడింది
 పొరపళ్లకు పచ్చనారు చిరుదిండి
 తడిలేని చేనుమడి చెడదొక్కుతూంది
 తనవెంట గొడ్లమందను దించుతూంది
 నోటికీ గిట్టకీ నిండా పనిబెట్టి
 నోరు జచ్చిన సొంతదారు

రెండు క్రొములు విసిరి రంతె పెట్టిందా

కండకావర మేమొ కనుమాలతనమో

ఏమి చెయ్యడ మిప్పు డెట్ల చెయ్యారో,

ఏ దీనరక్షకుడి దీవె నడగాలో,

కట్టబాటే లేదు కట్టడక్కడిది,

కట్టదిట్టమై లేదు కూటమెట్లాగు

బీడుగాని మరి బంజరుగానీ లెక్క జమలేదు

బీడుగుడిసెలని బక్కజీవులని జాలి దయలేదు

ఊరి బజారో వలపరిమిట్లో శిరసే వంచాలె

మారుబలికితే వాడికొమ్ములను చరచర దిప్పాలె:

*

*

*

నకనకలాడే డొక్కలతో సన్నటి మెత్తటి గిట్టలతో

లేగదూడ వచ్చిందిరా లేమిడి వెంబడిగా :

ఈచుకుపోయిన కాళ్లతో ఆర్పుకుపోయిన గొంతుకతో

దిక్కుమాలి వచ్చిందిరా దేవె మొగంతోటి :

చొంగలుకార్చే నోటితో లుంగచుట్టుకొన్నాకటితో

వంగి వంగి వచ్చిందిరా నంగిఘోషతోటి :

ఉద్దగిరి సీమనుంచొచ్చింది నెల్లూరి నడిబొడ్డు చేరింది

లారీలు తుడిచింది మురికిపనిజేసింది చమురున్న నేలనే నాకింది

పెరిగింది కాపమై తిరిగింది శాపమై చింతలో పురువెక్కిపోయింది

డాక్టరన్నను చేరి చెప్పిన పనులేని నమ్మకం రాబట్టగలిగింది

సుద్దులెన్నో నేర్చి పెద్దరికమూ పొంది వైద్యరంగంలోకి దూరింది

బుద్ధి నేర్చిన పెద్దవాళ్ల కన్నులు చెవులు మూసివేసే విద్య నేర్చింది

వాడీలు కొండేలు చెప్పుతూ పెత్తనం గుర్తింపు వెట్లనో పొందింది

రోగమే రొక్కమై ప్రజలంటె పైసలుగ పైచ్యాన్ని అర్జనగ మార్చింది

దుర్బుద్ధులే పెరిగి దీమనం తలకెక్కి దూడ ముకిలి దున్నయ్యింది.

తాజేసిందే ఒప్పు - భళి !

తాజేప్పిందే తీర్పు :

తానేమన్నా చెల్లు - ఛళి :

తక్కిందంతా దొల్లు :

చుక్కదున్నబోతా యెలా ఉక్కుబోత బొమ్మయ్యిందా :

భళానోయి భాయి తమ్ముడా : భాయి భళానోయి దాదానా :

ఊరానుగా ఎదిగొచ్చిందీ - ఛళి !

ఎస్తాచుగ ఓరొచ్చింది :

లోబి దున్నులకు జగత్తెబ్బ - ఛళి !

లక్ష్మీనరసిమ్మ తన పెచ్చ :

నానాహుణ్ణే టడిచిందీ - ఛళి !

దాదాదే రుచి మరిగింది :

లారీ భారీ రస బుచ్చ - ఛళి !

లాభాలేహా చిరుదెచ్చ :

పెద్దరికం పగలేషమూ - ఛళి !

పిదప బుద్ధులూ మోసము :

రత్తం కళ్ల జూచిందీ - భళి !

శక్తి తంత్రమే చేసింది :

రంతెను రొత్తం చేసిందీ - భళి !

బాంకు బొక్కనం నింపింది :

పెద్దలాట కట్టించిందీ - భళి !

పెగ్గె తనది చూపించింది :

భళానోయి భాయి తమ్ముడా : భాయి భళానోయి దాదానా

తనమాటే వేదం తలముట్టే ఆయుధం

తన తనమే పెత్తనం తన ఆటే ఆగడం

తనోళ్ల కే గుండె బెదురు తనోళ్ల కే చుక్కెదురు

తనా మనా అనేలేదు తనదొక్కటే కుదురు
 పొరపొచ్చాలే కడలు పోటీదార్లకు శిక్షలు
 పొరలమ్మితే కన్నులు పిడుగులు రాల్సే మిన్నులు.. .

వైకుంఠంలేదూ కైలాసంలేదూ

అది తలచుకుంటే

ఇసక దిబ్బలయినా నుసి నుసి కావాలె:

అది తలచుకుంటే

ఇళ్లస్థలాలయినా బీళ్లుగా నిలవాలె:

అది తలచుకుంటే

పర్రనేలలయినా పంటల నెర్రాలె:

అది తలచుకుంటే

లంచమిచ్చినోడికే కంచం నిండాలె:

ఏవీట్రా దిక్కు? ఎప్పుడయ్యా మొక్కు

దిక్కు మొక్కులేనోళ్ళకు రేడికల్స్ ఉక్కు:

జనం తలల నాలుకలు ప్రజల చేతి పిడికిళ్లు

చీకట్లో టార్పిలైట్లు వాళ్లు యువక నగ్గలైట్లు

పల్లెటూళ్ల అక్రమాల పాలి గండ్రగొడ్డళ్లు

పేదల పేటల బాధలు తొలగించే మొనగాళ్లు

పంటపొలం, ఇళ్లస్థలం సమన్యలకు కొడవళ్లు

నోరు వాయి లేనోళ్ళకు తామే డాక్లు డవాళ్లు:

వాడేరా పీరుడు వాడేరా శూచుడు

శ్రీధరుడంటే వాడే వాడేరా పనిమంతుడు

వోటుబంటు వాడేరా పిల్లపిడుగు వాడే:

వావిళ్ళ పొత్తిళ్ళు విడిచి నెల్లూరి పొత్తులే కలిపి
 పకీలు వృత్తి దిగిడిచి వుద్యమంముందు నిలిచాడు ||వాడేరా...
 మాల మాదిగలుచేసే కూలిపోరు మొగదారై
 చాకడిపో అవకతవకలకే బుద్ధిజెప్పాడు|| ||వాడేరా...
 పడుగుపాడు పడుగుపేక దుప్పటి దుప్పటి చిక్కటినేతై
 ఇనమడుగున కాళీయుల తన్ని తొక్కబానాడు ||వాడేరా...
 జడిగాని జడ్డిగా జనం తగూలు తీరుస్తూ
 గాలివానలో కూలిన గుడిసెల నిలబెట్టినాడు ||వాడేరా...
 పోరీసోని పిల్లంగోవి పెటపెటమని విరగంగా
 రిఫావాళ్ళ ఒంటిదెబ్బలకు మందు నూరినాడు ||వాడేరా....
 పైకుంరపురం ఇళ్ళస్థలం వ్యవహారంలో దున్నకు
 ఎదురునిలిచి ఎంతంటే నువ్వెంతని పంతగించినాడు ||వాడేరా....

“ఫయం వద్దు జయం కద్దు
 రండి రండి కలబడుదాం,
 కలబడకుంటే నిలబడలేం
 నిబ్బరముంటేనే గెలుస్తాం”

“ఉందిరా ఉంది - దారి
 ఉందుంది:
 ఉందిరా ఉంది - ఇంక
 ఉండ దిబ్బంది:

“ఒక్కరిద్దరు చాలు తోడు - వహ్వా!
 దొక్కబోర్లే వస్తాడు:
 ఒంటరిని చెయ్యండి చాలు - వహ్వా!
 తుంటరికి దుమ్ము చేవ్రాలు!
 రండి: రండి: రండి:”

మావోడు

పట్టపగలే అయితేనేం? పట్టికున్నయితేనేం?
 పట్టణంలో నయితేనేం? పదుగురింకా మనీలిచేం?
 నేలవగనే మరవరాదు పైరువగనే మరవరాదు
 బలహీనవర్గం వేలవగలకు చాలు నొక్క జవాబు
 పగ వ్యవగ .. పగ .
 పగ పగ :

లేదా నీలో తెంపు ?
 రాదా కళ్లకు తెంపు ?
 దైర్ఘ్యమా : తరలిరా : నాతోడు నిలుపు :
 శౌర్యమా : కదలిరా : నా వెంట నడిపు :
 విశ్వాసమా : నాల్గు దిక్కులా నిల్చు :
 ఉచ్ఛాసమా : ఒక్క జీవం నువ్వాగు :

కన్నార్పలేదు పొద్దు
 కంఠస్వరాల. కాల్చి అడుగుల నద్దు ఆగలేదెంకా
 సాయంకాలం పరిసరాల నింకా వదలేలేదు
 సంఘటికటి నల్లటిజాలరీ దిక్కుకి కట్టలేదు
 పిందె చుక్కలు కూడా తొంగి తొంగి చూలేదు
 వింతా ? వినోదమా ? కాదు :
 అంతా మామూలే : చోద్యం ఏమీ లేదు :
 అయితే యింతటోనే...

వస్తూందిరా దున్న వస్తూంది
 మస్తూగా మేసి పదస్తూగా వస్తూంది
 ఒంటరిగ వస్తూంది ఒరుగుతూ వస్తూంది
 అడుగుమీదడుగుగా అడుగులేకొస్తూంది

కమ్మకో : పోనీకు :

చుట్టకో : పోనీకు :

అద్దకో : పోనీకు :

ఎదురుకో : పోనీకు :

చిక్కిందిరా: సైఁ

నిల్చిందిరా: సైఁ

చూసిందిరా: సైఁ

ఆగిందిరా: సైఁ

దిక్కులే చూసింది దిగ్భ్రమే చెందింది

వాక్కు పడిపోయింది బిక్కుబిక్కుమంది

“ఎటుదూరి ఎటు పారిపోగల్గో?”

ఎట్టెగిరి ఎటు చాలి పోగల్గో?”

దూకింది బరిసె దూకింది బడితె

బాడిచింది కత్తి దూరింది ఈటె

తోసింది తోపు కూర్చింది టిఁపు

ఇదిగో కత్తి

అదిగో మిత్తి!

నెత్తుడుకాదు కొండ శరీరంనుంచి వాగై దూకింది

నల్ల :

బొట్టుబొట్టుగా కాదు, ఎత్తిపోతగా ఎర్రనకాదు

నల్లన :

నేల ఒళ్లు జలదరించింది వీధి పులకరించింది
 దుర్మార్గాల మాలను మెడలోనుంచి తెగదెంపింది నెల్లూరు
 ఊపిరి చెరవదిలింది
 నాలుకమీదినుంచి నాలుకమీదికి సాగింది సంతోషం రుచి
 కళ వచ్చింది పొలం ముఖానికి
 ఊరవతల పాడుబద్ద గుడిసెకప్పు మీదినుంచి
 ఎర్రజుత్తు కోడి తలెత్తి తొలిజామున కూసింది శ్రుతిమించి

10-11-1985

కార్తీక పూర్ణానుస్వారం

తుఫాను వానకారు చూపలేదెంకా తన మామూలు జోరు
అచ్చ వెన్నెల - మొగ్గ విరబూసి చూపలేదెంకా రేకులబారు
కానైతే. పంచాంగ ప్రమాణం బట్టి ఇది కార్తీకమే విధిగా
మీదు మిక్కిలి, ఈ రాత్రి పున్నమ కావలసిందే తిథిగా....
మరందుచేతే కాబోలు, యీ సంబరం, నందడి
పురకలూ పరుగులూ, యింతటి తొడతొక్కిడి !

ఇటు నెత్తుటో నానిన 'సురిసె' త్రిహాలల ఎర్రదాలు
అటు దొంగలూ చూడి నల్లటి చీలికలు పరునెక్కే మేఘాలు
సట్టినడమ కంది గుండు సున్నగా రూపొంది చంద్రబింబం
కంటికానక సాగే 'నీలతార' చర్యకు ప్రత్యక్ష ప్రతిబింబం....
ఘూర్తిలే గుర్దొద్దారాల కన్నీటికి ఇదే తద్దినం
గురు పూర్ణిమా గురునానక్ జయంతీ సమ్మేళనం :

చక్కదొకటి అక్కడొకటి తప్ప విశాల లకాళ స్థలంలో
చూడవక్కని చుక్కల వుద్యానవనమే కనిపించడం లేదు, చోద్యం !
పల్లి పట్టణాల్లో అరవీత ప్రాణాలే అంగుళ మంగుళంలో
ముఖారి రాగాలాపన మూర్చనలు పలికిస్తూన్న శోకవాద్యం...
రక్తాక్షిలైన జ్వాలామఖిగణాల విజృంభణ
శాస్త్రేయ రాజ్య దుస్తంత్ర పలాయణుల దురాక్రమణ :

కన్నీళ్లు కుండపోత వాన కురిపించే రక్కసి యేమి విలయ విహారం
కుమ్మలాటలు దొమ్మిలూ ఖాసీలూ లూరీలుగా విధ్వంస వికారం
విచక్షణ నశించి దురుద్రేకం ముదిరి వట్టం చట్టుబందలైన

విపత్సయమం

కాంతి - స్రవకల సంరక్షకురే తక్షకులై పరిక్షిస్తులను హత

హర్షిణ దృశ్యం

నానక్ జయంతి నాడే అరని జనం అవాక్కయింది

వారావరణం ప్రేతకళతో మరణావరణమయింది *

గాయాల పుల్ల నలుపుతూన్న అవహనం దుర్బర మనస్సులి

ఆయుధాలకంటె మరి అధఃకరించే జాలి - చూడం నుంచి భావవికృతి

మితిమేరాకప్పి అధికారదర్పం కాళనర్పం సాగించిన మారణరేఖి

నీలీ నిజాయితీలేని ఆరోపణల 'శ్వేతవత్రం' మీద అబద్ధం చాహ్మితి.

రక్తం వాంతిజేసుకుంటూంది దేశ అఖండకపేయన కాంతి

శక్తి పురుగుతూ జ్వలగ్రస్తమైన భద్రత కేవలం చిత్రవిధాంతి:

తూటాపేట్లకు పెచ్చెలూ పెళ్ళలై రాలిన హర్మిందిర్ సాహెబ్ భవనాగ్రం

టాంక్ ఫిరంగుల గర్జాఘోషలతో చెవుడెక్కిన అకాలీతక్ ప్రాంగణం

మృతకళేబరాలు పూరి వుబ్బి గబ్బులేపిన అమృత్ సరోవరం

నీతితో ఆర్థితో తల్లిడిల్లిన స్వర్ణమందిర నిర్జనావరణం....

'ఏదురు కాల్పులూ' చిత్రహింసలూ చాటే వాస్తవమైన కథ

ఒక మతవర్గాన్ని మొత్తంగానే తోనెక్కించిన అక్రమగాథ:

ఎటుజూచినా కొడిగట్టుతూ కొండెక్కుతూన్న ప్రాణ-దీపారే

కాటాకు గుమ్మటాల్లో ఇంటిరకా కార్తీక దీపా లెక్కడివిలే:

రెల్లపూత అనిపించే గురునానక్ పొడవాటి దాడి బదులు

చెల్లాచెరుడుగా పులి-బెదురు వేళ్ళలాంటి శిక్కుల గుండెహృదలు....

పిండారబోసిన పసిడిరాశిలా గుండవలసింది పోయి
ఇందిర చితాభస్మం ప్రియదర్శనానికి పూరేగే రేయి:

పొగలు రేపుతూ మత - పగలూ పంథాలూ కమ్మేసి పంకిలమైంది రాత్రి
వధావినోదంలో శవబీభత్స-పుత్సవం ప్రదర్శిస్తూంది భూతధాత్రి
సజీవదహన కిరాతకళలో ఆక్రోశిస్తూ వాయువైంది నీరసశ్వాస
'మహామాంస విక్రయ' వీధికెక్కింది గృహాల విహ్వల మానవభాష....

నిజంగానే లౌకిక రాజ్యమా, ఇది
మత - మదపిచ్చికిపెట్టిన భోజ్యమా?

వంచన లింగాన్నేగాక ప్రాయాన్ని మార్చుకుని జేజే లందుకుంటూంది
పంశపారంపర్యాధికారం సలక్షణంగానే పట్టాభిషేకం జరుపుకుంటూంది
నిరంకుశత్వం తన పరుముఖానికి తగిలించుకుంది పరమ శాంతాకారం
స్తోత్రాల పేర్లుల కిందినుంచి లేవలేక విలవిల్లాడుతూంది సదాచారం....
ఆక్రందనల వేలాది నోళ్లు మూస్తోంది ఛజన
అక్రమాలమీద ప్రభుముద్రిక గుద్దుతూంది కీర్తన !

యువరాజీవం చిరబూసిందో లేదో, కుళ్ళుకంపు సుళ్ళు తిరుగుతూంది
అమ్మ-శక్తి మిగిలించిన బూడిద దేశం నొసట దిద్దుచూస్తూ విబూది
రుద్రాక్షి మాలకు హిరు దుర్మృతుల ప్రాణాలదండ మెడలో వేసుకుంది
యమలాళ్లు స్పృహించిన రాదరుద్ర భూముల్లో “ఓయ్ శాంతి శాంతిః”..
జీవం విలువపడి హత్యధర లకారం పలుకుతూంది
క్రూర నేర రావకీయం జెబ్బ చరిచి విర్రవీగుతూంది :

దేవాలయాల్లో జగద్గురువు వెలిగించండన్న ఇందిరా యోక్షదీపం
 దేశప్రజల కపాలమోక్ష - దీపావళికి ప్రత్యామ్నాయం కాగలదా ?
 కర్నేవ వెల్లవేసుకుని రాకానుధలా రాణించగలదా హైరపాపం ?
 దుర్మార్గం పాదపూజలందుకుని అగ్రతాంబూలం స్వీకరించగలదా ?
 పశ్చాత్తాప ప్రకటన అసంఖ్యాక ఘాతుకాలకు నరికి సరి ధరా ?
 పృథ్విక సంతతికేనా ఇకపై ప్రజాస్వామిక రాజ్యేంద్రిర ?

జాతా యిది, పీనుగ పాతరా ? దమ్ములుంటే జవాబిచ్చి ఉండితంగా :
 వేశమా యిది, విద్యేష విషకోశమా ? నిజాయితీ వంటే చాటు నిబ్బరంగా :
 వర్ణం వర్ణం లింగం విభేదాలు నేలతల్లి రామ్ముత్తి కోస్తున్నై రంగాన
 పీడిత-ప్రజలకుతో పాలక-పిల్లి చెలగాటమాడుటాంది పంచన....
 ఇంటి దీపాలార్పి వెయ్యకుంటే, పదివేలు
 కార్తిక పార్థమికీ నానక్ జయంతికి దచ్చాలు :

1985

నిప్పుల గుండం

పురుత్తి చరిత్ర మాత్రంచాదు నేనిప్పుడు రాస్తున్నది
 మృత వదార్దాన్నో శిలాజాన్నో తవ్వీ తీయడంలేదు
 కతలు జెప్పి కల్లల దండ లల్లాలని గాదు
 కొండడో అనుమడో కాకలి గణపతో రుద్రుడో నాయకులు కారు
 రాసే సర్వప్రో విద్యానాథుడో నా మది తెక్కరు
 బమ్మెర బోతనో పాల్కురికి సోమన్నో ఆపేంవరు
 కేవలం వర్తమానమే నా పూను

కానీ

నా ధ్యాన మహత్తర ఫలితమే వాస్తవం.

నీరో నా అల్లులు దర్శించుకుంటున్నాను.
 వరంగల్ : నీ బలిష్ఠ బాహువుల్లో ఆయ్యలలాగుతున్నాను
 నీ రోడ్లమీదుగా రైతాకాలను నేనుకుంటున్నాను
 నా ఆరంభ వృద్ధాప్యానికి ఏకమైతింది నీ ఉద్దత యవ్వనం
 నీ నాడి పట్టి దేశం రక్షింపు గ్రహిస్తున్నాను
 నిప్పుల గుండం తొక్కుతూ నెత్తురుచుడుగులో నడుస్తున్నా
 వరంగల్ : యువబాధల అగాధంనుంచి పైకి లేస్తున్నాను
 ఎప్పుటి కప్పుడు ప్రాణగండాల నుంచి నైట్ర పడుతున్నాను
 మొగ్గ విరబూస్తున్నది రేకొక్క బాకుగా గరగరమంటూ
 ముఖాన కనినహాసం గట్టపడుతున్నది భీకర సుందరంగా
 కళ-కత్తి సాముజేస్తున్నావు ఒడుపుగా ఓర్వే నేర్పుగా
 విరసం పాతం కురారమై గాటమైన గాతాలు తీసింది నీలో
 చరిత్ర కాదు నేనిప్పుడు రాస్తూవున్నది....

మావోడు

గాడువు మోసుకొస్తున్నది రోదనేనా ? గర్జన కూడానా ?
 లాడా బూట్లకు వడిలే పచ్చిక తలదించిందా ? చివాల్లు ఎత్తిందా ?
 చినుకుతూనేవున్నా చల్లబడుతున్నాయా తారురోడ్లు? చురకెడుతున్నాయా,
 చెదారం నుడుస్తూవుంటే ఆ యెగిరేది కరపత్రం బుంపా, తెగింపా,
 శబ్దరణ్యం గుండెల నదరగొట్టుతున్నది బాధాక్రోశమా, రోషాచేళమా,
 ఆరీసీ జనశ్మశానం కంపించేది ప్రాణార్తితోనా, నిర్భీతి రోనా?
 ఆర్ యన్ యన్ తో పోలీసు లంకెకు అర్థం హైందవహింసా, ప్రార్థ్యరిరంసా,
 కాంట్రాక్టర్ల వెబ్ పార్టీ లక్ష్యం ప్రజలపట్ల సురక్ష, రక్షసికా,
 అడవిపంది ముళ్ళు అన్నీ ప్రశ్నలే
 అయినా అన్నింటికీ ఉన్నై జవాబులు
 నన్నీ మెత్తపోట్లు అన్నీ సవాళ్ళే
 కానీ, అన్నిటికన్నీ ఎదురు సవాళ్ళు ఉన్నై
 ఒక్కటే ఇంకా అంతుబట్టడం లేదు
 చిక్కుముడి ఎలా తెగాలి?
 బైటబడి వూపిరి పురి ఎలా విప్పుకోవాలి,
 యథార్థానికి ఆదర్శానికి మధ్య వూగులాడుతూంది నీ స్థితి
 ప్రమాదం అంచుని కొనకాలిపట్టిన తొక్కిపట్టుకుంది .. రోగరి
 నీ బాధావిధ్వంసరతోనే కాలం తన కుబుజ మూడ్చుకుంటూంది
 నెత్తటి కన్నీటిధారలు తుడుచుకుంటూంది, ఎప్పుటికప్పుడు
 కండలురాలిపడుతున్న నీ అడుగుల వెంబడే చరిత్రకాలిచప్పుడు
 వరంగల్: వట్టి చరిత్ర కాదు గదా నేను రాస్తున్నదిప్పుడు ?

ఎక్కడి నాగావళి మరెక్కడి ఏకశిలాపురి
 వంశధార వరదపోటుకు వూటెక్కిండా గోదావరి?
 శ్రీకాకుళం వర్షానూచనకే అడవిములుగు ఒంటి పులకా?
 బెజవాడ వడదెబ్బకెంతో దూరాన
 హైదరాబాదునుంచా చైతన్య-రవాణా?
 సెంట్ గేబ్రియల్ స్కూలు ఆవరణలో కెంపెక్కిండా ఆలోచన?

వాడేపల్లి చెరువు అలల కలకలంలోన విరబూచింది చేప చెంగలువ
లక్షేట్ పేట ములుగంచెకు అల్లుకుంది చిక్కంగా కాశీరత్నం ఘాదీవ
ఉషస్సు రెక్కలు విదిలించినా పాతికేళ్ల నీ రాత్రి చీకటి విరగలేదు
వేడి వెలుగుల కోలాటంతోగాని కళ్లనుంచి మగత దిగిరాలేదు
మాతం నడ్డి ఎగినెగిసి తన్ని

వర్తమానం జూలు వాడిసి పట్టి

కిరణాల కనుజూపులు వాడిగా మళ్లాయి రేపటికేసి

కొండపల్లెలోంచి సత్యప్రమాణంగా ప్రవహించింది వర్షకసి

నిక్కర్ ప్రాయం నుంచి ప్యాంట్స్ ప్రాయానికి చేరుకుంటున్నావేమో

వరంగల్ : నీ పిల్లి గొంతు మారింది చెంప గరుకెక్కింది

యానాటమీ మీదుగా సొషల్ పేడాలజీ గ్రంథం చేబట్టావు

అరియెటికల్ ప్రోగ్రెషన్ గాక జ్యామెట్రికల్ ప్రోగ్రెషన్ మీద

గురి నిలిపావు

టెక్స్టు బుక్స్ విడిచి ఇన్స్ట్రుమెంట్స్ కిట్ నందుకున్నావు

వెంపటాంటాం వినిపించింది కదూ నీ కప్పుడు :

జముకుపాణి గ్రాహి ఎరుపు పాట కూడా కదపలేదూ ?

తిరుగబడు మన్నాయి జీరవిడే నచశంభానొక పది

మార్క్స్ : అన్నది సంఘటిత యువ సంకల్పం షట్పది

చలినెగళ్లతో మరి అక్కర లీరి కోరిన వరమైంది

పునరుజ్జీవనాడి

గుర్తికొండ నిలంనుంచి వెలువడింది విప్లవోదయం వేడి

చరిత్ర మాత్రమేనా నేనిప్పుడు ఏకరూపెడుతున్నది

నువ్వే చెప్పు, వరంగల్ ?

లోచనానికి యక్స్-రే చూపు మొలుస్తూపోగా

కోదండరాముని ధనుస్సు అశోకబాణం సంధించంగా

విద్యుల్లతలు కల్లోలకళానృజనలో గుమికూడంగా

ముందుండి పీఠుల్ని నడిపించింది తనవెంట మహాప్రస్థాన శక్తి

మావోడు

బారేదే దాద్దెక్కినా బాలవాన్కరుది తవాదా నహించరెక
 వెక్రికి మారుపేరేగాని వెంగలాయర్పం పెట్టింది పెటకేక
 ఛెన్నుమంది కృష్ణుడి చెంపమీద హించుది రోహహస్తం
 జైల్లకు జెలగమిచ్చిందే కావరం కానుకగా పరస్పరచేహం
 లా లంగలు ఆగ్రర అవదారుల్లో పీసెను పీసెన చెస్తాడొంగా
 'లా వొక్కింతయు' లేని జనాలకు చేపాపుగదూ గుండెనిబ్బరం
 వరింగల్ చరిత్రకావోలు నేనిప్పుడు రామన్న కన్నులు
 నలిగే దళాల స్వేచ్ఛాగ్ని పుష్పాన్ని మనిగానీకుండా నిలిపేపు
 పారియిమిగా మాత్రమేగానీ పీడిబట్ట పొడిపిగా చర్మించాపు
 ఎన్నెన్ని పురాణేస్తే నీ గుండె కించట చరిత్రం వ్వింపని:

మెదకడనం వదిలిద్దామనా జనాల్లపడు నాహనించింది
 ఉగ్ర మురళీగానంతోటి క్రూరమ్మగాల గుహలోగింది
 చీకటి కప్పకున్న ఆనంద సుధాకరులతోటి
 చెల్లకొమ్మలే చాచికట్టిన చేదులుగా
 పిట్టలు నాలుగు నేలబడెట్ట బహుల ప్రేలుడు
 పెదాలమీది నప్పు నల్లబాపరాంటే
 పల్లెపల్లె తేనెతెట్టెలు రొదగెడుతుంటే
 తెరటం తెరటంగా పిరిరాటం క్రీడాభిరామం
 సాహిత్యం నవ్యసాచికావడం ఏం వింత, వరింగల్
 దేహంలో తూటాకలుగు
 దేశంమీద గుడ్డెలుగు
 తూటవడే ఛాతీలమీదినుంచి
 చిల్లే అస్థికలమీదినుంచి
 నాడాలేసిన కాలిబూట్ల దిమ్మెస తొడబొక్కిడినడక
 లారీముంజేతివీరల పంజాపేట్ల పెనుతరగ
 రైఫిల్ దురధమాస్తాళా కిరాతక దుశ్చర్యల పడగ

యమార్జన్స్ లోకానుభవాల రౌరవ సరక యాతన
 లెన్నయినా ఏమైనా. వరంగల్ ' నెర్తురోడుస్తూనే
 పదునూ లేస్తూ పచ్చి పుండ్లయిన కాళ్ళతో ముందుకే
 నడిచావు
 అందుకే
 చరిత్రతో రాజకీయమో రెండూనో రాస్తున్నా నిప్పుడు.

చేరుకే చిన్నాట గానీ నాకూ పెద్దన్నే. ఏదీ
 దీరత నిరూపించి దీక్ష నిర్వచించిన ఆ సంకల్పదీపం ?
 నిలుపు నిలువెల్లా విహ్వలత పాకురూ జ్వాల నారూతూగూడా
 సీరిగే పిడికిటితో ఒది వాగ్దానం మంట రచించిన
 జ్ఞానేశ్వర్ కీర్తి ఏమయింది ?
 మనిషిచేటకు పరుగు స్తంభించిన సారంగపాణి పీఠంగం

ఎలా ముగిసింది ?

ఎక్కడున్నాడు తల్లి. కక్కుగోసిన కొదవంటి నుదర్శన్ చిప్పుడు ?
 'దీ విషయం అడుగుజాడ : ఎందరెందరిదో నదిజేసే గోల్ చిప్పుడు :
 చెంగని చిరునవ్వు లాంఛనంగా నేర్చిచ్చా శిశువుకు ' కుమారతంత్రం '
 మంచితనం నేరనికి రామనాథం ప్రాణానికి క్రూరవ్యాధుల విషదుస్తంఠ్ర
 " ఏవి తల్లి నిరుదు కురిసిన హిమ సమాహములు ? " ఏమైనై ?
 అనుక్షణం ప్రాణగండాలతో ప్రచలిస్తున్నావా, అమ్మా వరంగల్ :
 గత్య భయాలతో ముడుచుకుపోయి నీరుగారపని తెలుసు
 గోవర్ధనగిరి నెత్తగల బాలగోపాలుడి చిత్ర స్థయిర్యం పరీక్షిస్తున్నావు
 సృజనాయుధవరపాణి విప్లవవాణిని అన్వేషించుకుంటున్నావు
 స్వచ్ఛంద నిర్బంధవరణంతో దుర్మరణ ప్రమాదం తప్పించుకున్న

విప్లవవిజ్ఞాని

శైధిల్యాల నుంచి చివుళ్లనెత్తించే అమృత నువ్వు
 జీవితాన్ని చిన్నాభిన్నం చేసుకుంటావంటే నేన్నమ్మను
 నీ వేదనాగ్నిజ్వాలల్లో కాలికాలీ ఇనుం ఉక్కపుతూంది
 నీ కొండకొమ్మ అలసాగబోతుంది ఆదర్శ ఆటణిమ
 ఈ తరానికి నువ్వు సరికొత్త నర్మొండవి
 బెను, వరంగల్ : చరిత్రకాదు, ప్రజారాజకీయమే రాస్తున్నాన్నేను.

(కామ్రేడ్ గోపీ అరుణ స్మృతి ఎప్పుడూ తరుణంగానే ఉంటుంది.)

15-11-1985.

ఆరంభోతి

“గోదావరీ దేవి గుండె గల గల లాడి. ..”

“నిండా ర బారు నీ యుండ గోదావరిన్ ...”

“తెప్పున్న ఎగసిందీ గోదావరీ ...”

విశ్వనాథుడూ బాపిబావా రాయప్రోలూ పరవశించారు
 ‘గోతమీ కోకిల’ గానం, చెలం విలాసం చవిజూపించారు
 వీరావేశ విద్యార్థులు ‘జగద్గురు’ శంకరుడిచేత జలక్రీడ లాడించారు
 హరిసర్వోత్తముడు బారులుదీర్చి యావన జాతీయతని నడిపించాడు
 శ్రీరామరాజు సీతారాముడుగాకముందు బడ్డన తప్పటడుగు వేశాడు
 గరిమెళ్ళ సీతానగరంనుంచి సత్సాగ్రహం ఆలపించాడు
 శ్రీపాద రాజరాజుగాధ లోతుల వ్యధ ఆవిష్కరించాడు
 భమిడిపాటి చమత్కారాక్లిష్టమై చిరస్థలం చేశాడు
 గరికపాటి రంగస్థలంనుంచి రాజారాజేవిలాసాలు తప్పించాడు
 ఇలా.

అలమీది అలగా, నిండుగా, తొణుకుబాటు లేకుండా
 పులకించావు గాని బదులు బలకలేదు నువ్వు.

తొండలా రంప సముద్రాల మెడలు వంచి దడిపించినప్పుడు
 కొండరెడ్లకు శ్రీశైలంనుంచి ఘడ్గె విజ్ఞాపన లందీ అర్థంగానప్పుడు
 ములాదార్ల రాంరాం మోతలు చుదరాసుకోట నిర్దర పులికిపాట్లను తున్నప్పుడు
 ద్వారబంధాలు దాటి చంద్రకాంతి సూర్యశీత్రతతో విజృంభిస్తూన్నప్పుడు
 ‘పితూరీ’ గండం గడవకముందే ‘పితూరీ’ గా మన్యం అభిమన్య
 మువుతున్నప్పుడు,

మావోడు

పోలీసు స్టేషన్ల భయభక్తులతో రుపాకులకు కాల్టొచ్చి సాధుసన్యాసి
 పాదాలవద్ద పడినప్పుడు
 దారకొండనుంచి అన్నవరందాకా సీతారాముణ్ణి తలచుకొని ఓహ్హింగినప్పుడు
 పరంపరగా ద్రవాగ్ని తరంగాలు విస్ఫులింగాల నురుసులెత్తి మీదబడినప్పుడు
 వీరేశం కన్నూ చెప్పి వుండి లేకుండా రాజభక్తి బధిరాంధుడైనప్పుడు
 గురజాడ కూడా గజపతి విజయానందాల్లోపడి లఘువైచోయినప్పుడు
 కాలం గర్భకోశంలో పిండప్రాణ వజ్రపాణిగా పరిణమించబోతున్నప్పుడు
 స్థలం రణరంగాన రంపచోడవరం నుంచి చికాకొల్లుకు మారక తప్పనప్పుడు
 అప్పుడు, నెమరేతకేనా వీరగాధకేనా అమ్మమ్మ కతలేనా పనికొచ్చేది ?
 అది జీవనదిగా ఎప్పుడికప్పుడు ఎర్రనీటి వరదలు తెప్పించుకునే దిగుపితి :

నా నవయౌవనం ఎన్నిమార్లు నడిపించిందో నీమీదుగా!
 కొర్రపాటి మన్ను ఎర్రనెక్కుతూన్నప్పుడు
 కోనసీమ గూడా కదిలబారుతున్నప్పుడు
 ముంగండ రథచక్రాలమీద పూరేగుతున్నప్పుడు
 విశ్వసాహిత్యం మాల జాన్ మేరీలను ఆవిష్కరిస్తున్నప్పుడు
 మహాధరాలకు కాళ్ళపచ్చి నోళ్ళువిచ్చి చేరులాడినప్పుడు
 మృత్యుంజయం వీరశతకం విషాదాంతంగా వినిపిస్తున్నప్పుడు
 నీ సజల నయన తారకల్ని నే నాకాశ తారకలన్నప్పుడు
 అనిసెట్టి గుండెలోతు కారుద్యాన్నా నేను అలవర్చుకొంది;
 అభ్యుదయ సోమసుందర లాలిత్యాన్నా నీ 'జలప్రళయం'లో కనుగొంది ?
 దేవి వనిపించుకున్న నిన్ను డెయ్యమనలేదా!
 నీ పాచి శోటి గుహలోంచి శవం కంపు లాగ లేదా?
 మతి ఇప్పుడో,

అటొకరూ ఇటొకరూ ఒకేచోట
 ఊర్చ్య ద్వేషమై కక్ష కన్నె కున్నీ ఆట !

నిష్పాక్షికంగా వుండటానికి పక్షినా నేను ?
 ద్రోహాన్ని, నేరాన్ని తర్జనితో గర్జించి ఖండిస్తున్నాను
 ఇద్దరి అద్దరి చెలరేగే కార్మికుల నడమ
 చిక్కుబడి దిక్కుదోచని లేడినా నేను ?
 ఇద్దర్నీ-గుర్రాన్ని గాడిదనీ-ఒకేగాట కట్టేస్తున్నానా ?
 పిచ్చిదానా, తేవలం వుద్రేకినా నేను ? ఉన్మత్తుడ్డా ?
 నా వుద్వేగం అడుగున అభంగ పాతాళ గంగ
 నెత్తురోడే గుండె అరలో బరదీస్తూన్న ఖడ్గ శంప
 నీ తోడు : నీలో తలినీ ప్రవహిస్తూంది భావం వేడి
 మోదుగుచెట్టు లోగుట్టున్నేను, ఇప్పుకల్లు గుటకను,
 అడివి కట్టెమోపు తాటి గొడ్డలిని, గూడెం గుబగుబని,
 పొదరొదని, కోదుజనం సందడిని, గెరిల్లాదళం కదాన్ని,
 నీ తోడు : నీ తోటే నా మనస్సు
 సందిస్తూన్న సామ్రాజ్య దనుస్సు !
 కాకుంటే, ఎండోరూగాన పడుతున్న నీడ పొడని :

ఓక్కతోక బట్టటు ఓదు రానంటున్నాడు వేటగాడు
 లిక్క తలకెక్కిన రారకాసుర రాముడు నటపిరోగాడు
 అంచుజూస్తా నంటున్నాడు అపార ప్రవాహానికి
 అకటా వికటాటహాసుడు విషవాగుడు నాగుడు బిదురుగొడ్డు
 చిక్కు చిక్కు గుండెల నరచేతుల చెట్టుకున్న వంద పంద మంది
 నీ తల చిక్కుదీసి పంపుల్ని ఏరి పారెయ్యగలమంటున్నై
 సన్నీ పంపెనలన్నీ నలుదిక్కుల్నించి ఖాకిమాక కూచిముక్కులై
 భోదిస్తాయట నీ ఆంధర్యాల్ని టార్పి సెర్పి నీ లైట్లు తేకు
 జే-జేటాలియన్లు చుట్టు ముట్టేస్తాయట లోన చేవచెట్లు
 సెభాస్! అబాసు కావడానికి ఆరేడి బల్బు తయార్!
 మరి, ప్యూజో! అది ప్రజల్ని చేరుకుంది, ఖబ్దార్!

మానోడు

చూద్దాం చూద్దాం! ఈ టాటోటుగాళ్ళ సాబోవ-టాటాలు
 గద్దె-మద రాంధోళ్ల దద్దద్దమ్మ శృరభ నాదాలు
 జీవునడక చెవలపిల్లల గునరున తున్నుబున్నులు
 ఎర్రదిరుసు తెల్లదినుసు వేగుల కనునైగ పగ తిన్నుబున్నులు
 హెలికాప్టర్ రాచనన్నాన గగన విన్యాస రాబందూకు వుత్పాతాలు
 అంపశయ్య భీష్ముల హృదయమాకంప శాపనార్థాల ఆటనలైలు
 అదర్ముల నీతిబాహ్య కౌటిల్య పూహ ఉదార గర్భతైత్యాలు
 రగులుతూ వెలగని కురవి మోసాల ఏర వేష వైపరీత్యాలు
 గాడిదకాళ్ళు పట్టుకునే వాసుదేవమొగాల మారుకాలు
 చూద్దాం! చురకేద్దాం! చూపిద్దాం చూర్పణలుకు తదాదా!

ఎన్నైనా నిన్నేం జేయగలవమ్మా, అఖండ గోదావరి!
 ఎక్కడో దూరానున్న వుప్పునీళ్ళు పోడిగుళ్ల మీద దిమ్మరించువోసి!
 ఏడుగా చీలి యేడవడంలేదు, సరికదా, ఏడున్నొకటి అంటున్నావు.
 పోడు గొట్టుకుంటూ పోరు హోరుజేస్తూ నేలని నమ్ముకున్నావు.
 నీరుగారుతావా, మరి నీరైపోతావా? గాలిసాము చేస్తావా!
 నింగిచేరినా సరే, కాంతినంపత్సరాల యెడమైనా సరే,
 నిఘ్నరమైన గట్టి నవ్వు-మెలికల నిత్యకల్యాణి తీగెవి
 ఆరంజోతివి!
 అదొక్కటే విశాల జనకుటుంబం దీమా,
 ఆత్మవిశ్వాసమే అంతిమ విజయం దీమా!

20-12-85

చూరీడు

“మార్క్సిజమే మా పథం :

మావో వ్రజాయుధం”

ఇది పరిచయంకాదు, ముందుమాటా కాదు, వెనకమాటా కాదు. మాలాంటి వాళ్ళను ప్రోత్సహించి లోకానికి పరిచయం చేసిన కె.వి.ఆర్.ని మేము పరిచయం చెయ్యాలనుకోవడం అర్థరహితం. ఇది కె. వి. ఆర్. కవిత్వాన్ని పరిచయం చెయ్యడం అనలేకాదు. “సూరీడు మావోడు” కె. వి. ఆర్. ఆరో కవితా సంపుటం. ఈ కవితలుకూడా అధికభాగం పత్రికల్లో వచ్చినవే. ముప్పయి సంవత్సరాల నుంచీ రాస్తున్న కె.వి.ఆర్. కవిత్వాన్ని ఎవరూ చాత్రిగా పరిచయం చెయ్యవలసిని అవసరం లేదు. కె. వి. ఆర్. మాకు ఉపాధ్యాయుడూ, మార్గదర్శి, సహచరుడూ. తెలుగులో (ఇతర భాషల సంగతి నాకు తెలీదు) సాహిత్యాన్ని, అందులో భాగమైన కవిత్వాన్ని చదివే పద్ధతులూ, విమర్శించే సూత్రాలూ పొందవలసినంత అనివృద్ధి పొందినట్లు కనపడదు. కె. వి ఆర్. కవిత్వంమీద ఇంతవరకూ శాస్త్రీయమైన పరిశీలన జరగలేదు. అభ్యుదయ దృక్పథం వుంది. విప్లవ దృక్పథం ఉంది. అన్వయకారిన్యం, శబ్ద క్లిష్టతా వున్నాయి. కె. వి. ఆర్. కవిత్వ వివేచనపట్ల విమర్శకులు యీ పరిమితుల్ని దాటివట్టులేదు. ఇది పరిశీలనా దారిద్ర్యం పెద్ద పరిణాధన లేకుండా ముందే ఏర్పరచుకొన్న అభిప్రాయాల్ని పక్కనపెట్టి కె. వి. ఆర్. కవిత్వంలో, ముఖ్యంగా “సూరీడు మావోడు” కవితల్లోని కవితా సిద్ధాంతాన్నీ, కవిత్వ స్వభావ విప్లవాన్ని విశ్లేషించడం అవసరం. ఆ పని జరిగినప్పుడే అధునిక కవిత్వంలో, అభ్యుదయ కవిత్వంలో, విప్లవ కవిత్వంలో కె.వి.ఆర్. విలక్షణ, విశిష్ట కవిత్వ వ్యక్తిత్వం అర్థం అవుతుంది.

సాహిత్యం భావనాద ప్రత్యమం, వర్గసమాజ తలకిందు చైతన్య ఫలితం, సాహిత్యం, రాజకీయశాస్త్రం, న్యాయశాస్త్రం, వై తికశాస్త్రం అంటూ

ప్రత్యేకీకరణలు, పూర్వలో వ్యవస్థలో ప్రారంభమై బూర్జువా వ్యవస్థలో శాశ్వతశాఖలుగా విస్తరించాయి. ఇవన్నీ వాటి వాటి సామాజిక అస్తిత్వం నుంచి వేరుచేయబడి, విభిన్న చైతన్యరూపాలుగా పరిగణనలోకి వచ్చాయి. సాహిత్యం ఒక చైతన్యరూపం అని, దాని సామాజిక భౌతిక ప్రాతిపదికని మాయంచేసి, పాలకవర్గ భాష్యకారులు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తివాద సుడిగుండంలో పడ్డారు. ఈ విధంగా సాహిత్యం రాజకీయ చాస్త్రాలవంటి ప్రత్యేకీకరణలమధ్య సంబంధాన్ని మార్మికం చేశారు. మేధావులు పాలక వర్గాల భావజాలకర్తలుగా మారిపోయారు. వాళ్ళు పాలకవర్గ ఆధికారం సహజమనీ, శాశ్వతమనీ సిద్ధాంతాలు చేశారు. ఈ అససిద్ధాంతాలే వర్గ సమాజం అంతటా ప్రచారంలో ఉన్నాయి. ఈ ప్రత్యేకీకరణల్ని, స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిని, భావజాల స్వభావాన్ని మార్క్సిజం సామాజిక చలనసూత్రాల ఆవిష్కరణద్వారా నిరాకరించింది. వర్గసమాజ గగనసాచిని గురితార్చి పద్ధతిద్వారా కూలదోసింది. సామాజిక ఆచరణ నుంచి విడదీయబడి, ఎకడమిక్ సంజరంలో చిక్కుకున్న బూర్జువా ప్రత్యేకీకరణలని మార్క్సిజం తన ప్రత్యామ్నాయ ప్రత్యేకీకరణలద్వారా ప్రతిఘటించదు. వైద్ధాంతిక స్థాయిలో మార్క్సిజం ఆర్థిక, రాజకీయ, సాహిత్యాల మధ్య వాస్తవ అన్యోన్య సారాంశ సంబంధాన్ని విశ్లేషించి ఆచరణ స్థాయిలో వాటి మార్మిక స్వభావాన్ని అభావం చేస్తుంది అందుకే మార్క్సిజం సర్వాంగ ప్రాపంచిక దృక్పథం, ఆచరణశాస్త్రం. విప్లవ రాజకీయ ఆచరణ, విప్లవ సామాజికశాస్త్ర సిద్ధాంతాల అయిక్యత మార్క్సిజం. కె. వి. ఆర్. మార్క్సిజానికి విబిధమైన కవి. 'అడవి' కవితా సంకలనం నుంచి 'సూరీడు మావోడు' దాకా, కె. వి. ఆర్. ఒక క్రమ పరిణామంలో భావజాల స్వభావాన్ని వదిలించుకుంటూ మార్క్సిస్టు రాజకీయ కార్యచరణలో తన కవిత్వాన్ని అవిభాజ్య అంశంగా చెయ్యగలిగారు. మార్క్సిజం నుంచి తెలిసికొనికీ మావో ఆలోచనా విధానానికి కె. వి. ఆర్. విబిధతా పరిపక్వతని సాధించారు.

అజ్ఞానముగా సాహిత్యానికి భావజాల 'తప్పుడు చైతన్య' (False consciousness) స్వభావం వుంటుంది. మోక్ష సాధనంగా వుండడం, చైతన్య ప్రాధమికతని ధ్వనింప చేయడం, హృదయాన్ని డ్రపీకరింప చెయ్యడం, మత్తు కలిగించడం. హద్దులులేని కల్పనలు చెయ్యడం, పాలకుల్ని విశిష్టీకరించడం, శబ్ద లీలావినోదం చెయ్యడం, వర్గ సమాజ సాహిత్య స్వభావం సాహిత్యాన్ని మార్చికంచేసే, అశక్తం చేసే అలంకార శాస్త్రాల నుంచీ, బూర్జువా సౌందర్య వాదాలనుంచీ, అవార్తిక దృక్పథం నుంచీ గతితార్కిక భౌతికవాదం విముక్తి చేస్తుంది. భౌతిక దృక్పథం నుంచీ చరిత్రని చూడటం అంటే, పునాదినీ, పునరీతలాల్నీ భౌతికంగా చూడటంకాదు; అన్నిటినీ ఒక భౌతిక మొత్తంగా చూడగల గడం. ప్రతిదాన్ని వేరుచేసి విడిగాచూస్తే భౌతికతని స్థాపించలేం. స్థాపించినా భావవాద తప్పిదం చెయ్యకుండా వుండలేం. పుష్పత్తి శక్తుల నుంచి పుష్పత్తి సంబంధాలకీ; పుష్పత్తి సంబంధాల నుంచి రాజకీయ, సాంస్కృతిక సంబంధాలకీ భౌతికత వస్తుంది. సాహిత్యాన్ని భౌతిక ప్రత్యేకంగా చెయ్యాలంటే సాహిత్యంలో ఇతివృత్తాన్ని మాత్రమేగాక, సాహిత్య స్వభావాన్ని విశ్లేషించాలి. సాహిత్యాన్ని విప్లవ సిద్ధాంతంలో విప్లవ కార్యాచరణలో అయిక్యం చేయాలి. కవికి విప్లవ నిమగ్నత ఉండాలి. విప్లవ అవరణ, విప్లవ సిద్ధాంత అయిక్యతకి నిబద్ధం కావాలి. విప్లవం రాజకీయరూపంలోనే వుంటుంది. విప్లవం రాజకీయ అవరణ, పరస్పర విరుద్ధమైన విధిన్న సామాజిక వర్గాలు. సామాజిక కార్యాచరణ రంగంలో రాజ్యాధికారంకోసం పోరాటంలో నిమగ్నమయి వుండడం రాజకీయం. ఒక వర్గాన్ని మరొక వర్గం అణిచివేసే సంస్థీకృత అధికారం రాజకీయాధికారం. అస్తి పంపకం మీద అధికారం వహించే వర్గమే, రాజకీయాలమీద అధికారం వహిస్తుంది. కొద్దిమంది దోపిడీ వర్గాల్ని రాజకీయాధికారం నుంచీ, సామాజిక అధికారం నుంచీ తొలగించడంకోసం,

కమ్యూనిస్టుపార్టీ నాయకత్వంలో శ్రామికవర్గం విప్లవం చేస్తుంది. ఈ విప్లవంలో కపి, కవిత్వమూ భాగమయినప్పుడే, నిమగ్నమయినప్పుడే, కవిత్వ వస్తువులో, కవిత్వ స్వభావంలో గుణాత్మకమైన మార్పు వస్తుంది. కె. వి. ఆర్. కవిత్వం శ్రామికవర్గ విప్లవ రాజకీయ ఆచరణకే, విప్లవ సిద్ధాంతానికే నిబద్ధమైంది.

“హృదయబలం లోపిస్తే
ఆయుధ బలముంటేనే?
ఆయుధానిదేమున్నది?
నిబద్ధత ఒక్కటే పెన్నిధి”

కె. వి. ఆర్. కవిత్వం రాజకీయ కవిత్వం. రాజకీయాలకీ, సాహిత్యానికీ ఉండే సంబంధం విషయంలో, బూర్జువా సాహిత్య విమర్శకులకి ఈనాటికీ అవగాహనలేదు. సాహిత్యం, రాజకీయాలూ, స్వభావంలో ప్రయోజనంలో పూర్తిగా విన్నమైనవి. వాళ్ళ దృష్టిలో రాజకీయాలు తాత్కాలికమైనవి. సాహిత్యం అఖండమైనది, విశ్వజనీనమైంది. సాహిత్యం రాజకీయాలూ పరస్పరం శత్రు స్వభావం కలవి. పాఠకుల్లో రాజకీయాల్ని ప్రవేశపెట్టే సాహిత్యం, రాజకీయాలకి ప్రయోజనం చేకూర్చగలదేమోకానీ, సాహిత్యానికి ఏమీ ప్రయోజనం కలిగించదు. ఇలాంటి అభిప్రాయాల్ని ప్రచారం చేసేవాళ్ళకికూడా రాజకీయాలు వుంటాయి. తమ సాహిత్యంలోని ప్రజా వ్యతిరేక అభిప్రాయాల్ని కప్పిపుచ్చుకోవడానికి ఇలాంటి వాదనలు చేస్తారు. ప్రపంచ సాహిత్య చరిత్రలో గొప్ప రచనలు అన్నీ అప్పటి పురోగామి రాజకీయాలు గలవే. కాబట్టి ఇవ్వాలి రచయితల ముందున్న ప్రశ్న. సాహిత్యానికి రాజకీయాలకీ సంబంధం ఉండాలా? వద్దా? అనేది కాదు. సాహిత్యంలో ఏ రాజకీయాలు ఉండాలి అనేది, ఇవ్వాలి రచయితలు తేల్చుకోవలసిన అంశం. ఈ సమస్యని కె. వి. ఆర్. ముప్పయి సంవత్సరాల

రాల క్రితమే నిస్సందేహంగా పరిష్కరించు కున్నారు. కోట్లాదిమంది ప్రజలు రాజకీయాల్లో నిర్మాణాత్మకంగా పాల్గొంటున్న యుగంలో మనం జీవిస్తున్నాం. వ్యక్తిగత జీవితంలో కూడా రాజకీయాలు చొచ్చుకొని పోతున్నాయి. మనకి రాజకీయ జీవి అవుతున్నాడు. ఈ దశలో 'సాహిత్యంలో రాజకీయం వద్దు' అంటే, 'సాహిత్యంలో యుగజీవిత సంఘర్షణ వద్దు' అని అర్థం. ఈ సంఘర్షణతో నిమిత్తంలేని సాహిత్యం ఓకే సాహిత్యం అవుతుంది. రాజకీయాలనుంచి సాహిత్యాన్ని విడదీయలేం రాజకీయాల ప్రభావంతో సాహిత్యం ఎంతో అభివృద్ధి పొందుతోంది. ప్రధాన రాజకీయ సమస్యలనుంచి మనకి నిశ్శబ్దతాన్ని విడదీయలేని పరిస్థితి ఈనాడు వుంది. ఇప్పుడు రెండు రకాల సాహిత్యం మాత్రమే వుంది. బూర్జువా రాజకీయ సాహిత్యం, ప్రజా సాహిత్యం లేదా విప్లవ సాహిత్యం. చిట్ల వకర ప్రజా పోరాటాల్ని, శ్రామికవర్గ జీవితాన్ని విప్లవ సిద్ధాంతం వెలుగులో సృష్టించేది విప్లవ సాహిత్యం. అంటే విప్లవ రాజకీయాలు ప్రధాన వస్తువుగా వుంటే కవిత్వం విప్లవ కవిత్వం, విప్లవ కవులే రాజకీయ కవులు. కె. వి. కె. "సూరీడు మావోడు"లో కవిత్వాలన్నీ విప్లవ రాజకీయ వస్తువుగా విప్లవ కవిగలే. అలా పైకి తనిపించక పోవచ్చునేమో కొన్ని

రాజకీయ సాహిత్యానికి (Literature of Politics) సాహిత్య రాజకీయాల (Politics of Literature) కీ తేడావుంది, విప్లవ కవులు వస్తువులో విప్లవం తెచ్చారు. అఖ్యుదయ కవిత్వంలో శ్రీ శ్రీ రావు. విప్లవ కవిత్వంలో శివసాగర్, చెరబండరాజు, గద్దర్లు కానీ, విప్లవ రాజకీయాల్ని శక్తివంతంగా చెప్పారు, కానీ వీళ్ళు కవిత్వ స్వభావంలో రెచ్చిన మార్పు చాలా చిక్కుచ. కవిత్వ వస్తువులో విప్లవం కవిత్వ స్వభావంలో ప్రాదీనిత విశ్వ కల్పన లక్షణం. ఇది పాత సాహిత్యం

కొత్త సారా పోనే పద్ధతి, ద్రవీభవింప జెయ్యడం. శబ్ద లీలావినోదం కలిగించడం; గానాంశం వుండడం. భావ ప్రచారం చంటివే శ్రీశ్రీ, శివసాగర్, చెరబండరాజుల. విప్లవ కవిత్వ స్వభావం. వీళ్ళ కవిత్వంలో కవిత్వ వస్తువు కొత్తది. కవిత్వ స్వభావం పాతది. ఈ వైరుధ్యం కొట్టవట్టినట్లు కనిపిస్తుంది. అందుకనే ఇది రాజకీయ కవిత్వం. అంటే, దీన్ని తక్కువగా అంచనా వెయ్యడం కాదు. విప్లవ రాజకీయ ప్రచారంలో ఈ కవులు ఘనమైన విజయాలు సాధించారు. పాఠకులకి అలవాటులో వున్న ధోరణి కాబట్టి, ఈ కవిత్వం విప్లవ ప్రేరణ ఇవ్వడంలో, విప్లవానికి ప్రజాధిప్రాయాన్ని సుముఖం చెయ్యడంలో, అసాధారణ విజయాన్ని సాధించింది. ఇంజనీ కవిత్వంలో వస్తు విప్లవం రాకుండా స్వభావ విప్లవం రాదు. సాహిత్య వస్తువులో విప్లవం తెచ్చే చాలు. సాహిత్య స్వభావంతో విప్లవం దానంతటదే వస్తుందనడం నిజంకాదు. దీనిని సాహిత్య వరిత్ర అంతా సాక్ష్యమే. వస్తువే స్వభావాన్ని నిర్ణయిస్తుందనే సూత్రం చాస్తున్నామే. కాని ఆ నిర్ణయ క్రమాన్ని సాధించేది ఆచైతన్యంగాల రది.

కె. వి. ఆర్. రాజకీయ కవికూడా. ఆయన కవిత్వంలో వస్తుపూరిత విప్లవ రాజకీయమే. కానీ కె. వి. ఆర్. ఈ పరిధిలో అగిపోలేదు. దాన్ని అధిగమించారు. రాజకీయ సాహిత్యాన్ని అధిగమించి సాహిత్య రాజకీయాన్ని (Politics of Literature) చేరుకున్నారు. కవిత్వ వస్తువులో మాత్రమేకాక కవిత్వ స్వభావంలో విప్లవాన్ని సాధించారు. కవిత్వానికి సంబంధించిన రాజకీయ చలనసూత్రాన్ని మార్క్సిజం తెలిపింది—మాటో ఆలోచనా విధానం, విప్లవ రాజకీయ కార్యాచరణల వెలుగులో అవిష్కరించారు. ఇది మౌలికంగా అభ్యుదయ, విప్లవ కవిత్వంలో కె. వి. ఆర్. కవిత్వ ప్రత్యేకత. “సాహిత్య రాజకీయం” అంటే ఏమిటి? సాహిత్యంలో విప్లవ రాజకీయ వస్తువుకి అనుగుణ్యంగా సాహిత్య స్వభావాన్ని

మార్పడం. సామాజిక అర్థిక నేపథ్యంనుంచి రాజకీయాల్ని విమర్శించి విప్లవ రాజకీయాలు చెప్పడం. సాహిత్యానికి శ్రామికవర్గ రాజకీయ అవరణ ఇతివృత్తంగా ఉండడం. అనుభూతినిగూడ, చైతన్యాన్ని కరిగించడం, చైతన్యాన్ని దాని అస్తిత్వగతి తర్కంతో కలిగించటం. సాహిత్యంలో విద్యావంతంచేసే (Educate) గుణంమీద ఛేదించి, పాఠకుడికి లేదా శ్రోతకి ఆలోచననీ వివేకాత్మక పితాసాన్ని కరిగించడం, సాహిత్య రాజకీయం. ఈ వికాసత పాఠకుల్ని రాజకీయంగా నిబద్ధుల్ని చేస్తుంది. సాహిత్యంలో రాజకీయాలకి: సాహిత్య రాజకీయాలకి ఇది నిబద్ధం అవుతుంది. సాహిత్యం రాజకీయపాత్ర నిర్వహించడం, వర్గ పోరాటంలో శ్రామికవర్గ అయుధంగా పుండడం, సాహిత్య రాజకీయంలో కీలకమైన అంశాలు. పీడిత వర్గాల్ని ఉద్ధరించే ఉపదేశ రూపంలోగాక సాహిత్యాన్ని వాళ్ళ పోరాటంలో చలనశీల భాగంగా చేస్తుంది. సాహిత్య, రాజకీయ అవరణలు అయిక్యంగా వుంటాయి. సాహిత్య రాజకీయం సాహిత్యానికి పదార్థ స్వభావం కలగజేస్తుంది. సాహిత్య రాజకీయంవల్ల, సాహిత్య భౌతికరూపాన్ని పొంది, పోరాటంలో, విప్లవకరి జీవితంతో, వరసన్నర చర్యతో, ప్రవేశిస్తుంది. అప్పుడు సాహిత్యం మౌలికపోరాటంలో మౌలిక సాధనం అవుతుంది. “రాజకీయం” అనగానే వారిత్రుకత భాగంగా వుంటుంది. సాహిత్యం రాజకీయం పరస్పర చలనంలో ఉండటం, సాహిత్య రాజకీయ లక్షణం. ఇది సాహిత్యాన్ని భౌతికవాదపు ప్రక్రియ యుగా మారుస్తుంది. “So long as it sticks in its bourgeois skin” సాహిత్యం బూర్జువా చర్మాన్ని అంటిపెట్టుకొని వున్నంతకాలం, సాహిత్య స్వభావాన్ని భౌతిక తత్వంగా మార్చలేం. సాహిత్య రాజకీయమే సాహిత్యాన్ని బూర్జువావర్గ చర్మంనుంచి విముక్తి చేయగలదు. ఇలా విముక్తి చేయబడిన సాహిత్య రాజకీయశాస్త్రమే శ్రామికవర్గ ఉద్యమంలో చైతన్యవంతమైన భాగం కాగలదు. శుద్ధ సాహిత్యరూపాన్ని విసర్జించి విప్లవకరం కాగలదు. మాయా స్వభావం (Fetishized)

పొందిన, పరాయికరణం (Alienated) పొందిన సాంఘిక సంబంధాన్ని విప్లవ చలనసూత్రాల్లోకి విద్యుద్దీకరించాలంటే సాహిత్య రాజకీయశాస్త్రం అవశ్యం అవుతుంది. విమర్శ, విప్లవాల సమ్మేళన పాఠ్రని సాహిత్యం నిర్వహించ గలుగుతుంది. సాహిత్యానికి ఆచరణ స్వభావం సాహిత్య రాజకీయాలు లేనండా రాదు. ఆలోచన వివేకాత్మక చింతాలో విద్యావంతుల చేస్తూ ప్రజల్ని ఆచరణలోకి అయిక్యం అయ్యే చైతన్యాన్ని ఇవ్వడం సాహిత్య రాజకీయ లక్ష్యం. ఈ సాహిత్య రాజకీయమే కె. వి. ఆర్. కవితా సిద్ధాంతం.

ఈ సిద్ధాంతంలో ఆచరణ సిద్ధాంతాల అయిక్యత నుంచి కవిత్వంలో సౌందర్యం ప్రకాశిస్తుంది. కవిత్వంలో సౌందర్యం కవిత్వంలో నుంచి పుట్టేది కాదు. వివిధ ఉపరితల అంశాలు రాజకీయాల ఆధిపత్యంలో కవిత్వంలో కలిసిపోవడం ద్వారా వస్తుంది. అనురూపత, పరిపర్వత, పౌండర, క్రమత్వం, ఉదాత్త నిర్మాణం. కవిత్వ సౌందర్యంలో గతీకరించ మొత్తంగా ఉంటాయి. "First the political, then artistic" అనేది సాహిత్య రాజకీయాల ప్రాథమిక సూత్రం. కవిత్వంలో రాజకీయం, సౌందర్యం. సహ ఆస్తిత్వంలో ఉండవు ఆస్తిత్వంలో ఉంటాయి. ఈ సాహిత్య రాజకీయ సిద్ధాంతానికి 'మూలము మావోడు' లో కవిత్వం లక్ష్యలే. ఆల్ఫ్రేడ్ నుంచి కెమిస్ట్రీ విముక్తి పొందినట్లు కె. వి. ఆర్. కవిత్వం సాహిత్యాన్ని 'సాంకేతిక నుండి, "రస సాంస్కృతిక" నుండి అందం-ఆనందం పరమావధి" నుంచి విముక్తం చేసింది.

కె. వి. ఆర్ సాహిత్య రాజకీయ కవి.

త్రిపురనేని మధుసూదనరావు

తిరుపతి

18-12-85

